

TRAVEL GUIDE / SPRIEVODCA

TRSTENÁ

USEFUL CONTACTS / UŽITOČNÉ KONTAKTY

TOURIST INFORMATION CENTRE / TURISTICKO-INFORMAČNÉ CENTRUM

☎ Železničiarov 253/1
☎ +421 (0)902 038-067
info@oravatic.sk

HOSPITAL NEMOCNICA

map C 4 ☎ Mieru 548/15
www.nsprstena.sk

PHARMACIES LEKÁRNE

Lekárň Janel
☎ Bernolákova 2/10
Lekárň Karmel
☎ Bernolákova 21
www.lekarenkarmel.sk
Lekárň Retail park
☎ Železničiarov 1959/46
Lekárň Dr. Max
☎ Bernolákova 219

SHOPPING CENTRE NÁKUPNÉ CENTRUM

☎ Železničiarov 1959/46
www.pohodatrstena.sk

FOOD JEDLO

Big Siky - Street Food
☎ Jána Hertela (Bus station / Autobusová stanica)
FB: BigSiky
Reštaurácia Escale
☎ Prístav
FB: restauraciaescale

Reštaurácia Hotel Prístav

☎ Prístav 337
www.hotelpristav.sk
Reštaurácia Hotel Roháč
☎ Nám. M. R. Štefánika 425
www.hotelrohac.sk
www.pizzeriafrick.sk
Reštaurácia Hotel Skalka
☎ Nám. M. R. Štefánika 12
www.hotelskalka.sk
Smak ☎ Hattalova 92
Tutto Bene Pizzeria
☎ Československej armády 2
FB: tuttobenepizza

SWEET SHOPS CUKRÁRNE

Cukráreň Halimi
☎ Nám. M. R. Štefánika 7/3
FB: Cukráreň-Halimi
Cukráreň U Václavika
☎ Hattalova 49
Piróžkáreň
☎ Nám. M. R. Štefánika 519/14
FB: pirozkarentrstena

PUBS AND WINE BAR KRCMY A VINOTEKA

☎ pg 36, 39 / s. 72, 76

GAMES AND ESCAPE ROOMS HRY A ÚNIKOVÉ MIESTNOSTI

☎ pg 39 / s. 76

SKITTLES, BOWLING KOLKY, BOWLING

☎ pg 39 / s. 76

FREELY ACCESSIBLE SPORT GROUNDS VOLNE PRÍSTUPNÉ ŠPORTOVÉ PLOCHY

Tennis court (Tenisové ihrisko)
map E 2 ☎ Mládežnícka 16
Football field (Futbalové ihrisko)
map F 2 ☎ Pod Kľozovom - Hybél
Multifunctional playgrounds (Multifunkčné ihriská)
basketball, minifootball (basketbal, minifutbal)
map D 3 ☎ Hviezdoslava 8 (primary school / základná škola)
map C 4 ☎ Západ 1058/22 minifootball (minifutbal)
map D 2 ☎ Oslobodenia 24
map E 1 ☎ Obrancov mieru 26

SKI RESORTS LYŽIARSKÉ STREDISKÁ

Located less than 1 h by car. (Vzdialené od Trstenej do 1 h autom.)
www.oravskyhaj.sk/skicentrum
www.skinizna.sk
www.skivitanova.sk
www.meanderoravice.sk
Kasprowy wierch; www.pkl.pl
www.witow-ski.pl
www.janovsky.sk
www.rohacespalena.sk
zima.skizabava.sk
www.kubinska.sk
www.oravasnow.sk

CONTENTS

Changing face of the town	4
Three days in Trstená	8
History	9
Sight by sight	
Trstená	10
Orava region	20
Feature section	
Legends	24

Traditional markets	25
Original families	26
Personalities	27
World War II	28
Jewish heritage	29
Pottery	30
Religion	32
Brass band	34
Culture	35
Pubs	36
Food	37
Hiking	38
Staying active	39

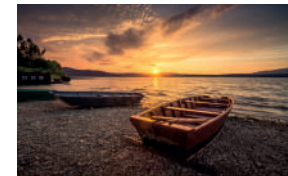
Cycling	40
By the water	41
Industry	42
Souvenirs, events	43
Slovak section	44 - 82
Pull-out map	

OBSAH

Meniaca sa tvár mesta	4
Anglická časť	8 - 43
Predĺžený víkend v Trstenej	44
Historická os	45
Pamiatky	
Trstená	46
Orava	56

Témy	
Legendy	60
Jarmoky	61
Trstenské rody	62
Slávni rodáci	63
2. svetová vojna	64
Židovské dedičstvo	65
Keramika	66
Náboženstvo	68
Dychová hudba	70
Kultúra	71
Krčmy	72
Jedlo	73

Turistika	74
Aktívny oddych	76
Cyklistika	77
Pri vode	78
	
Priemysel	79
Podujatia a suveníry	80
Trstenské nárečie	82
Vložená mapa	

TRSTENÁ
(TRAVEL GUIDE / SPRIEVODCA)
Hlavný autor (Main writer):
Ján Pallo
Prispievatelia (Contributors):
Marek Durčo, Ivana Gloviaková
Zdroje (Sources): Miroslav Čech,
Marta Fukasová, Daniela Furdeková,
Anna Gembalová, Andrea Kapitán
Halimovičová, Marián Lepáček, Oľga
Lissová, Veronika Lissová, Milan
Mičaň, Veronika Pallová, Peter Pallo,
Rudolf Pariža, Mária Planietová,
Ľubomír Rehák, Katarína Rošťáková,

Monika Zajacová, Magdaléna
Zmarzláková, Daniela Wolfová
Grafika (Layout): Jozef Jankola
Titulná fotka (Cover photo):
Trstená, Roháče (Ján Pallo)
Fotografie (Photos): Ivana
Gloviaková, Filip Lehotský, Ján
Hoľma, Jana Liptáková, Miroslav
Másiar, Ján Pallo, Peter Pallo, Donald
Stoll, Pat Stoll, Martin Straka,
Howard Swains, James Thomson
**Povolenia na publikovanie
fotografie (Photo permission):**
Dobrahra, Kubinska, LKT s.r.o.,

Media4You, Mesto Trstená, Plte
na Orave
Preklad (Translation): Radka
Minarechová
Jazyková korektúra (Copy editing):
Anna Fay (English), Eva Kadlubová
(slovenčina)
3D nákresy (3D drawings): Matúš
Priak

© 2021 Mesto Trstená
ISBN: 978-80-570-3378-3
EAN: 9788057033783

1905: The parish office and St Martin's Church with the original Baroque tower. The parish office in the front was built in 1755 and demolished in 1990, after the new parsonage went through the final inspection.

1906: Today's Bernolákova Street. Small brick houses in the back were replaced by blocks of flats in 1965-1972. On the right is a part of the historical building of Roháč Hotel, followed by the school (now, the Community Centre Sinaj) and Anton Murin's pharmacy building.

Around 1900: The look of the historical square in Trstená. From the left: the district court building (built in 1853, demolished in 1970s); St George's Church (built in the late 17th century with a shingled roof destroyed (the roof was destroyed, not the building) by a fire in 1912); Franciscan monastery from 1778.

Porovnanie pohľadu z roku 1905 na farský úrad a Kostol sv. Martina s pôvodnou barokovou vežou. Budova farského úradu v popredí bola postavená v roku 1755 a zburaná v roku 1990 po skolaudovaní novej fary.

Porovnanie pohľadu z roku 1906 na dnešnú ulicu Bernolákova. Malé murované domy v zadnej časti boli medzi rokmi 1965 - 1972 nahradené bytovkami. Napravo je vidieť časť historickej budovy dnešného Hotela Roháč, nasleduje ľudová škola (dnes Komunitné centrum Sinaj) a budova lekárně Antona Murina.

Porovnanie pohľadu na historické námestie v Trstenej okolo roku 1900. Zľava: budova okresného súdu (postavená v roku 1853, zburaná v 70. tých rokoch 20. storočia); Kostol sv. Juraja (postavený koncom 17. storočia so šindľovou strechou, ktorá bola zničená počas požiaru v marci 1912); františkánsky kláštor z roku 1778.

1906: The historical look of St Martin's Church with the original Baroque tower destroyed during WWII from today's Bernolákova Street. Situated in front of the church is a fire station built in 1880 and destroyed in the spring of 1945. On the right is a two-storey building of the former town hotel demolished around 1905 and replaced with a two-storey building where the municipal office now resides.

Porovnanie historického pohľadu z roku 1906 z dnešnej ulice Bernolákova na Kostol sv. Martina s pôvodnou barokovou vežou zničenou počas 2. svetovej vojny. Pred kostolom je budova hasičskej zbrojnice, ktorá bola postavená v roku 1880 a zničená na jar 1945. V pravej časti fotografie je jednoposchodová budova niekdajšieho mestského hotela, ktorý bol okolo roku 1905 zvalený a nahradený jednoposchodovou stavbou dnešného mestského úradu.

Before you start planning your trip, check out the list of events held in Trstená (👁 pg 43) where you can choose between several concerts, traditional activities and open-air film screenings.

IN THE TOWN

In the morning, visit the compounds of St Martin's Church (👁 pg 10-13). Open throughout the day, visitors can check out the pit of shame and a crypt, or climb the church tower. The last two attractions need to be booked in the nearby tourist information centre in advance. When walking around the square, try something sweet in the traditional cake shop Halimi (👁 pg 37). Be creative and take a short pottery course in the Trstenská Pottery workshop (don't forget to book in advance; 👁 pg 30). Top off the morning with a hike to Uhlisko hill (👁 pg 38) along the red-marked trail and reward yourself with a lunch at the Roháč Hotel restaurant. From Uhlisko, follow the path to the lookout tower Borová and then the field path leading down to the town of Tvrdošín. On the road back to Trstená, you can find the remains of the Jewish cemetery (👁 pg 17) on the left. If you don't want to walk on the busy road, take the turn towards the village of Zábiedovo, cross

the bridge above Oravica River and then follow the path to the town centre. After this 3.5h hike (10km), get a refreshment in one of the traditional pubs (👁 pg 36). If you are feeling brave, order a local drink called Medveď (Bear) in Žaba. If you still have some energy left, stroll around the Stations of the Cross near Bubeník hill (👁 pg 18) where a ring of fire can be found on top of the Calvary. For a quieter evening, check out the Jantár bowling club.

BY THE WATER

Start your day with a visit to the Orava Centre of Youth (OCM) in the Ústie borough where you can find a model in the shape of the Orava Dam. It features 3D models of the actual parts of the villages that were flooded during its construction (👁 pg 19), located on exactly the same spots they used to be. Try the escape room, where you can learn several interesting facts about the dam. After the game is over, head to Prístav (👁 pg 41) along the path on the dam's wall. There are some nice spots for taking pictures on the way. A cruise ship that stops at the Slanica Island of Art leaves Prístav twice in the morning and three times in the afternoon during the summer season. After returning from the 1.5h cruise, sit down

for lunch in the Prístav Hotel and then spend some time by the water. Those tired of swimming and lying on the grass shore should visit the water attractions at the nearby Stará hora autocamp.

OUTSIDE THE TOWN

Embark on a cycling (👁 pg 40) or hiking trip (👁 pg 38). You can reach the beginnings of many popular hiking trails in less than one hour by car. This includes the Polish Tatras, Roháče, Veľký Choč and Babia hora. You can choose from easy to difficult mountain hikes. If you prefer cable cars, head to Zakopane in Poland, Oravice, Zverovka or Kubínska hoľa. You can also visit popular monuments and attractions in Orava, such as the Gothic UNESCO church in Tvrdošín (👁 pg 23), and the open-air museum in Zuberec (👁 pg 22). If you are feeling a little more adventurous, check out Brestovská Cave with a headlamp (👁 pg 22), take a tank ride in Podbiel (👁 pg 22), sail on a wooden raft from Horná Lehota to Oravský Podzámok and cap it all off with a tour around Orava Castle (👁 pg 20). Finish your day in a water park in Oravice or Chochoľov (👁 pg 41). Both are about 20 min by car from Trstená.

Trstená from Skorušina hill.

Town square at the start of the 20th century.

JAN 6, 1371 Founding document for Pringenstadt (renamed Trstená) issued.
1397 First written reference of the parish in Trstená.
1424 Protective privilege issued by King Sigismund of Luxembourg, liberating Trstená's inhabitants from paying tolls on the Hungarian Kingdom's territory.
1590 First reference of the town seal depicting the Virgin Mary with Baby Jesus.
1609 Holy Roman Emperor Matthias issued a charter enabling Trstená to hold four annual markets and weekly markets on Wednesdays and Saturdays.
1638 The Trstenský family gained aristocratic status.
1683 Transit of Latvian soldiers through Trstená; they took the (probably mediaeval) painting of the Virgin Mary from the parish church.
1705 Placing of St Florian's statue (the oldest in Trstená).
1712 Holy Roman Emperor Charles V issued a charter confirming the previously granted privileges for Trstená.
1728 Establishment of the Scapular of Our Lady of Mount Carmel.

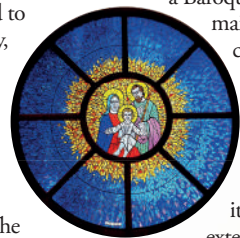
1741 - 1747 The Baroque reconstruction of St Martin's Church (its ground gained more or less the current shape).
1742 Establishment of the town brewery.
1774 Franciscans arrived and settled on the town square.
1777 Trstená became the district seat in Orava county.
1780 St George's Church and nearby cemetery were given to the Franciscans.
1805 - 1810 Imperial troops transited through Trstená during the Napoleonic wars.
1831 First wave of cholera epidemic.
1847 Second wave of cholera epidemic.
1848 - 1849 The National Guard was formed in Trstená to suppress any pro-Slovak national movement in the upper Orava region.
1853 The district court was established in Trstená.
1868 - 1869 The Hungarian Royal Catholic Grammar School was established.
1873 Third wave of cholera epidemic.
1912 Extensive fire broke out, completely destroying the town's architecture.

1918 Establishment of the first Czechoslovak Republic.
SPRING 1945 The German front moved through Trstená; much of it was destroyed.
1945 - 1948 Reconstruction of St Martin's Church tower to its current shape.
1950 Disposal of the Franciscan monastery, friars dragged to the camps.
1953 Orava Dam opened.
1960 Trstená lost the status of a district seat; massive industrialisation and development of the town began.
1973 The House of Culture is opened.
1989 - 1990 Velvet Revolution events.
1993 Establishment of the Slovak Republic.
1998 - 2002 St Martin's Church underwent the last reconstruction to its current shape; a transept was added.
2010 Reconstruction of the square and opening of the bypass.
2015 An extensive cycling path, part of the Road Around the Tatras project, was opened.
2021 Completion of the Calvary.

1 ST MARTIN'S CHURCH

map F 4 ☑ Bernolákova 2 † 150 m (1 min) E from the square ✓ Mon-Sun 5:30-19:00 ☙ Mon-Sat 6:00, 18:15 Sun 7:00, 8:30, 10:30 www.farnosttrstena.sk

A Gothic stone church was built around the time the town was established in 1371. It was dedicated to the Virgin Mary, who is also featured on the town's coat of arms. The parish itself was first mentioned 26 years later. The church was used by the Protestants in the 17th century and was rebuilt in the Renaissance style in 1641. In 1683, both the town and

the church were plundered by the Latvian army led by Polish King John III Sobieski, which originally aimed to liberate Vienna from the Ottomans. Among their loot was a miraculous painting of the Virgin Mary, taken from the church. Currently, there is a Baroque copy placed on the main altar. Following the changes to religious belief in the 17th century, the parish church was dedicated to St Martin. In the years 1741-47, it underwent an extensive Baroque reconstruction. A three-nave structure was built, alongside a Baroque, onion-domed tower. At the beginning

Visitors pass four floors when climbing to the balcony. Four bells can be found in the section with large arched windows, weighing nearly 3 tonnes in total. They were cast after WWII in a workshop in Brno.

The exposition of statues, historical pictures and aristocratic coats of arms is on the 1st, 2nd and 4th floors.

The tower is 49m high with a balcony 26.5m from the ground.

Clockwork with four clock faces from 1949.

of the 20th century, the new murals were added, together with the stained glass windows in the presbytery. At the same time, three new altars made by Master Ferdinand Prinoth from Tyrol were added to the interior. The main altar is dedicated to St Martin. During World War II, the church was severely damaged and had to undergo extensive reconstruction after its end. In 1998-2002, the building was extended by a transept and acquired its current look.

Three longitudinal naves created in the Baroque era. The transept with side balconies and monumental stained glass windows made by Master Ján Havrila was added during the 1999-2004 reconstruction.

Part of the chapel interior built in the 18th century.

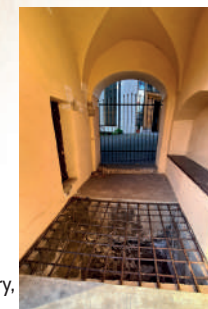
- 1a Tower
- 1b Statue of St Florian
- 1c Entrance gate
- 1d Fence and brick confessionals
- 1e Crypt
- 1f Chapel of Our Lady of Mount Carmel
- 1g Statue of the Virgin Mary on the fence wall

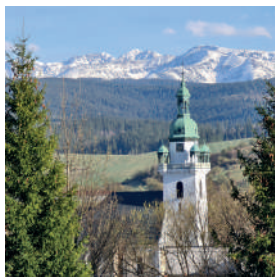
The entrance to the tower.

The entrance to the crypt.

A ledge from the original entrance is situated in the lower part of the tower. The 1641 inscription reminds of the Renaissance reconstruction of the church.

The pit of shame with bars in the entrance gate, made in the 17th century, served as a prison.

1a TOWER

The lower part of the church's tower was probably built in the mid-17th century on older, mediaeval foundations. When the church was completely reconstructed in the 1740s, the tower got a new Baroque roof with an onion-domed top. During WWII, it lost its bells and was severely damaged after being hit by a missile from the Katyusha launcher. It was reconstructed in the years 1947-48 to its current shape, with four smaller turrets being added. The design was produced by project architect and Trstena native Eugen Ormay. Currently, the tower is 49m high with a balcony placed at a height of 26.5m. Four bells have been added to the belfry, the biggest of which weighs 1.6 tonnes and is dedicated to St Martin. The other three bells are God's Heart (760 kg), Ave Maria (410 kg), and a death knell bell dedicated to St Joseph (190 kg). The originals were destroyed during WWI and melted to make weapons. Believers later collected money for new bells, which were broken about three decades later after falling from the tower. Their shards were

used to cast the four currently used bells. The tower is open to the public but visitors need to arrange the tour at the local tourist centre in advance.

1b STATUE OF ST FLORIAN

This Baroque statue belongs to the oldest statues in the upper Orava region. It reminds the townspeople of the frequent fires Trstena suffered from in the first decade of the 18th century and was relocated to the parish building in 1992. Its column is formed from the prismatic pedestal, on which another pedestal with volutes and an inscription decorated with rosettes is placed. The column's

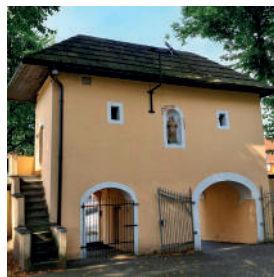

capital is decorated with angel heads. The statue was ordered to be made in 1705 by local burgher Ján Štefanides.

1c ENTRANCE GATE

The entrance gate is a two-storey building that was probably built in the mid-17th century. A municipal archive was stored on the upper floor. On its ground floor, a barred pit used as a public prison can still be seen. Visitors can find one of the oldest depictions of the Virgin Mary with Baby Jesus in Trstena on the front of the gate's ground floor. Its creation is closely linked with the establishment of the Brothers of the Blessed Virgin Mary of Mount Carmel

in Trstena in the years 1728-31. A sandstone Baroque statue of St Anne with the young

Virgin Mary is located in one of the gate's niches and on its other side a statue of St Anthony of Padua is placed. Both were probably created in the stonemasons' workshop belonging to the Belopotocký family.

1d FENCE AND BRICK CONFESSIONAL

The new fence around the church was completed in 1740. Placed on the fence are 10 confessionals used for the Sacrament of Reconciliation. Thousands of pilgrims from the entire Orava region and Galicia, Poland, came to the town during regular pilgrimages and confessed to the priests. Although the confessionals lost their original function after the change of regimes in 1948, they have been preserved.

1e CRYPT

The crypts under the church date back to at least the mid-17th century and their first-mentioned use goes back to 1700. In the years that followed, the crypts underwent reconstruction, and in 1741-47, they were extended. There were

two crypts located under the church from the 1740s. One was under the sanctum and the other in the church's back, under the choir. The significant members of burgher families as well as diocesan priests and the members of the Franciscan Order were buried there. Following the royal orders from the late 18th century, the use of crypts was limited and ended completely in the first third of the 19th century. At the time,

an ossuary was built, where bones dug from the graves were placed. A unique collection of coffins belonging to the burghers and small children was preserved, all of them ornamentally decorated and painted in colours. In the spring of 1945, the crypts were partially plundered when the soldiers were moving through the town. The spaces were reconstructed in 2017, and a crypt with a 8.99m x 4.46m rectangular floor was open to the public. The remains of skeletons found there suggest that at least 114 people, including 22 children, were buried there. Visitors need to arrange a crypt tour at the local tourist centre in advance.

1f CHAPEL OF THE BLESSED VIRGIN MARY OF MOUNT CARMEL

The chapel is situated in the south-eastern part of the parish church and is sometimes wrongly named the Chapel of St Cross. Its construction began in 1741 and was completed in the mid-18th century. Inside, there is

a wooden cross with a Baroque body of the crucified Christ and a fragment from the original altar with a painting from 1997. The stained glass windows were made by Viktor Krpel of Bratislava.

1g STATUE OF THE QUEEN OF HEAVEN ON THE FENCE

A Baroque statue of the Queen of Heaven with Baby Jesus can be found in the eastern part of the church's fence. It is presumed that the sculpture comes from the mid-18th century because the records from 1776 mention that several statues depicting the Virgin Mary were situated in Trstena. This particular statue is classified as a national cultural monument.

1h SCENES OF NATIVITIES

Trstena has a historical Scene of Nativities that was likely created in the last third of the 19th century. It is a collection of coloured figurines depicting Baby Jesus, the Virgin Mary, Joseph, the three wise men and shepherds. There are no concrete details about its creation. The only mention in the parish records shows that in 1889,

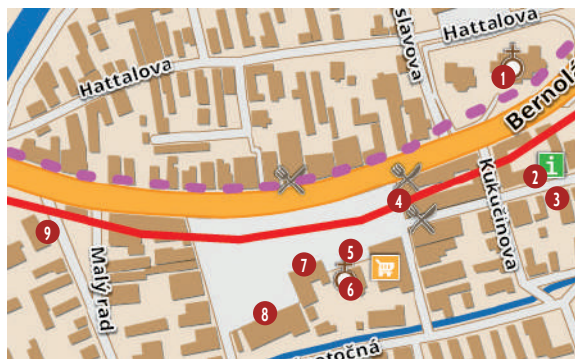
money was paid for its gilding. The church put it on display only during Christmas. Another interesting nativity scene was made by the Trstenská Pottery workshop. The first is usually placed under the Christmas tree on the square and the second with more than 500 figures is displayed in the Vilček mansion.

1i ORGAN

The fire, which damaged the church's stability and caused the collapse of its rear arch during WWII, also destroyed the original organ. The new one passed the final inspection three decades later. The Rieger-Kloss, op. 3420 organ has 2,119 pipes, of which 1,220 are tin, 655 metal, 132 zinc and 108 wooden. It is 7m high, 6.9m wide and 2.2m deep. It has been regularly used for concerts held during the Trstena Organ Autumn festival since 2006.

- 1 St Martin's Church
- 2 Tourist information centre
- 3 Jewish synagogue
- 4 Roháč Hotel
- 5 Statue of St John of Nepomuk
- 6 St George's Church
- 7 Franciscan monastery
- 8 Building of old grammar school
- 9 Vilček mansion

2 TOURIST INFORMATION CENTRE

map F 4 **Useful contacts** pg 2

3 JEWISH SYNAGOGUE

map F 4 Železničiarov 300/44
 † 160 m (2 min) E from the square
 ✓ booking necessary (†+421 (0)902 038-067)

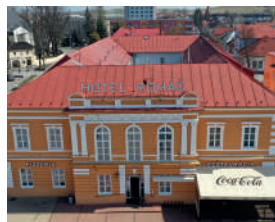
Back in the 1830s and 1840s, Jews started collecting money to build a synagogue. The chief rabbi from Dolný Kubín often travelled to Trstená, giving advice to believers. In 1868, local Jews became Neologs, and around 1880, a new synagogue with a 15m x 12m floor was consecrated. Its entrance is dominated by a neo-Renaissance portal and there are two stone panels on its front, symbolising the Ten Commandments. Above the main entrance is a period inscription in Hebrew. Inside, there are two staircases, an entrance hall and an inner gallery for women supported by metal pillars with decorated heads. The precious fragments of floral decorations and part of the inscription in Hebrew have been preserved on the floor. The synagogue was used

for services until the first Jewish transports in 1942. After the end of WWII, it served several purposes and was even used as grain storage. Currently, it belongs to the Central Union of Jewish Religious Communities in Slovakia, which started renting it to the town for a symbolic sum in 2020. It is used for cultural and other events.

4 ROHÁČ HOTEL

map F 4 Nám. M. R. Štefánika 31 www.hotelrohac.sk

The two-storey rectangular building with an inner courtyard was probably built in the second half of the 19th century, as period documents show. The town records from 1878 contain a request from the Orava county for bricks, necessary for building another floor of the feudal inn in Trstená, where flats for clerks were to be placed, meaning the ground floor had to be standing at the time. The hotel acquired its current shape gradually. In 1907, the last, south-eastern part on the intersection of Železničiarov and Kukučínova Street was built. The magistrate resided in the

hotel for some time, and it also housed a prison. During WWII, specifically in 1943-44, the members of the illegal district national committee met in its south-eastern part. Currently, most of the building serves as a hotel. There is also a restaurant, a traditional U Hodinárov inn, and shops.

5 STATUE OF ST JOHN OF NEPOMUK

map F 4 Nám. M. R. Štefánika (in front of St George's Church)

The statue of St John of Nepomuk was built in Trstená in the second half of the 18th century to protect it from constant floods. The column with the statue of St John of Nepomuk was first mentioned in 1776. A report from the 1820 canonical visitation shows that a new statue, funded by the town, was built. In 1876, the middle part of the column was replaced with a stone block with reliefs of St Michael the Archangel on the southern side and St Florian on the northern side. It can be assumed that in this period, a stone fence was added to the column. The copies of reliefs from the column are now exhibited on the Slanický Island of Art.

6 ST GEORGE'S CHURCH

map F 4 Nám. M. R. Štefánika 29
 ✓ Mon-Sun 7:00-18:00 (only the entrance hall) † Mon-Sat 17:00 Sun 9:00, 18:00

St George's Church belongs to the Little Brothers of Francis Order. The foundations of this three-nave church with a neo-Romanesque façade were built at the turn of the 17th and 18th centuries. A cemetery, used until 1780, was once located near the building. The church underwent a massive Baroque reconstruction in the 18th century. The side altars – of the Virgin Mary and the Sacred Heart of Jesus – were created by the Franciscan monk Konrád

Švestka (Order of Friars Minor) from Žilina in 1893 and are very precious. The tabernacle on the main altar was made by Master Ferdinand Prinoth in 1904. Another side altar, dedicated to St Francis, dates back to the second half of the 19th century. The church was built into its current shape after a big fire in 1912. In 2012, the old organ from 1902 was replaced with a new one, put to use in April 2013.

7 FRANCISCAN MONASTERY

map F 4 Nám. M. R. Štefánika 28

The architecturally beautiful Franciscan monastery, built in 1778-1809, dominates the M. R. Štefánik Square. Like

Several famous personalities attended the school. It was closed in 1934, and today, the Grammar School of Martin Hattala continues the tradition. The old grammar school building now houses the R. Dilong Primary School and Kindergarten.

9 VILČEK MANSION

map E 4 Malý rad 539 † 300 m (3 min W) from the square
 ✓ booking necessary (information centre) (†+421 (0)902 038-067)
Pottery pg 30

The Baroque mansion of the Vilček family dates back to the second half of the 18th century and was used as a family aristocratic residence since the first half of 19th century. It is a single-storey brick building with a rectangular floor. The vaults with stucco decorations from the late 18th century have been preserved in the residential rooms. The building has a big mansard roof with a central mansard room. In 2014, it started to gradually evolve into a town museum. The locals helped open an exhibition presenting life in the town by donating or lending various historical objects. Part of the museum's collection is a big nativity scene with more than 500 figurines created in the pottery workshop in Trstená.

the church, the monastery has undergone several reconstructions. The most recent ones, carried out in the 20th century, changed the shape of its windows. The monastery and the connecting building are L-shaped and feature the original arched hallway leading to the arched rooms. The list of Orava's art monuments from 1944 includes as part of the monastery's inventory the picture of Mary Magdalene from the late 16th century and the picture of St Francis from the 18th century. In the lower corridor, a Baroque confessional and patronage benches from the 18th century can be found. After the orders were eliminated in Czechoslovakia in 1950, the District National Committee offices and departments of Trstená's municipal company were relocated to the building. In 1971, the monastery was rebuilt into the Oravica Hotel. After 1989, the Franciscan Order regained the monastery, which was declared a national cultural monument in 2018, together with St George's Church.

8 BUILDING OF OLD GRAMMAR SCHOOL

map F 4 Nám. M. R. Štefánika 27

No secondary school was open in upper Orava after the Franciscan grammar school in Trstená was closed in the late 18th century, but the Orava regional office asked the Orava county in Oravský Podzámok to support the establishment of a new grammar school in Trstená on September 5, 1865. The lower grammar school was built quite quickly with the support of the Hungarian Education Ministry. The cornerstone was laid in 1868 and the first classes were taught in 1869. In 1875, it was renamed the Royal Catholic Grammar School in Trstená and Bernolák's State Lower Grammar School in 1918.

10 CEMETERY ON HÝBEL
map E 2 ☒ near the crossroad of
Krakovská Cesta and Odbojárov
Street † 900 m (12 min) NE from
the square

One of the oldest cemeteries in Trstena was built on Hýbel hill. Its name is probably derived from the verb “move” (hýbať sa in Slovak) as some soil used to slide from the hill into Oravica River after heavy rains. The dominant feature of the cemetery is a stone gate from 1755 with the Baroque sculptures of St John the Evangelist and the weeping Christ. It is possible that the first bodies were buried here at the turn of the 17th and 18th centuries.

11 BUILDINGS OF THE ORIGINAL BREWERY
map D,E 2,3 Pubs ☞ pg 36

12 CYCLING PATH
map E,F 2; D,E 3; C 4
Cycling ☞ pg 40

13 CEMETERY V POLI
map E 2,3 ☒ Oravická and Štefana
Furdeka streets † 800 m (10 min)
NE from the square

Due to the lack of grave sites, a new place was found for burials. The cemetery on the

square near St George’s Church was officially closed in 1780, and the other two municipal cemeteries – near the parish church and on Hýbel hill – lacked the capacity. This is why a new cemetery, V Poli (In the Field), was established in 1813. Although it is currently next to the bus station, at the time of its construction, it was outside the built-in area.

The Chapel of the Virgin Mary was also built on the cemetery, used for placing dead bodies before the funeral ceremonies. This Classicist sacral building from 1822 probably had a predecessor, mentioned in the canonical visitation from 1776.

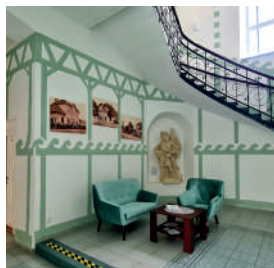

14 RAILWAY STATION
map E 3

15 TRSTENÁ POTTERY
map E 3 Pottery ☞ pg 30

16 BUS STATION
map D,E 3

17 MUNICIPAL OFFICE BUILDING
map D 3 ☒ Bernolákova 97 † 350
m (4 min NE) from the square

The historical two-storey building, which has seated the municipal office since 1960, was originally built in Liesek by the Belgian mining company in the early 20th century for its director and office workers. The mining company tried to extract brown coal near the Jelešňa River, and between the villages of Čimhová and Vitanová. As the quality of local coal could not compete with the coal imported from Ostrava, the mining company went bankrupt in 1906. The building was bought by Móric Matuga, a merchant from Trstena, who dismantled it and rebuilt it in the town. Before the municipal office, the district authority was located there and before that, a pub.

18 HOUSE OF CULTURE AND CINEMA
map D 3 Culture ☞ pg 35

19 CHAPEL OF THE HOLIEST SAVIOUR NEAR LOWER BRIDGE
map C 3 ☒ Ulica Mieru Street, in
front of the house number 809 †
450 m (5 min) W from the square

- 10 Cemetery on Hýbel
- 11 Buildings of the original brewery
- 12 Cycling path
- 13 Cemetery V Poli
- 14 Railway station
- 15 Trstena Pottery
- 16 Bus station
- 17 Municipal office building
- 18 House of Culture and cinema
- 19 Chapel of the Holiest Saviour near lower bridge
- 20 Hospital

A chapel near the lower bridge was, according to the records from 1820, dedicated to the Holiest Saviour. The locals took care of it as a sign of their respect and devotion. The canonical visitation from 1776 states that “in front of the town there is a cross inserted in a stone column.” Nowadays, it is a simple brick chapel with the body of Jesus Christ on a cross inside. The local tradition says that during the night before Maundy Thursday, locals used to come and pray here, and wash in the nearby stream.

20 HOSPITAL
map C 4 Useful contacts ☞ pg 2

21 CROSS IN THE DIRECTION OF BREZOVICA
map B 2 † 1.7 km (24 min) SE from
the square (on the right side of the
road to Brezovica)
Brezovica local Anton Hucík ordered that a stone cross be placed near the road to the village in 1880. It was later replaced by a metal cross that is currently surrounded by a metal fence inscribed with the date 1947. It documents the last known repair of this sacral object.

22 CROSS ON VÁPENICA
map A 2 (C 4) ☒ Vápenica hill at the
end of Gavloviča Street † 850 m
(10 min) SW from the square
Part of the stone sculpture includes a statue of the Virgin Mary with the heads of two seraphs above her and a stone

cross with a body. There is a relief of a heart with flames under it. The piece was ordered in 1876 by Trstena local Ján Obrokta. Believers from the village of Zábiedovo used to pass the cross when going to masses held in Trstena’s parish church.

23 FORMER REFINERY
map B 2 Industry ☞ pg 42

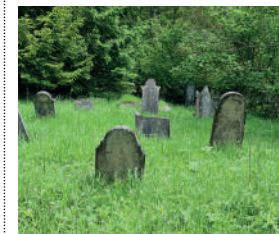
24 JEWISH CEMETERY
map A 2 † 2.5 km (30 min) SW
from the town centre, on the border
of Tvrdošín’s estates

The rectangular-shaped cemetery is surrounded by a stone wall. People could enter it through a stone gate situated near the road between Trstena and Tvrdošín. Most grave stones can be found to the upper and left side of the entrance. Many of the oldest gravestones, made of sandstone, date to the 19th century and are damaged by the weather. The oldest ones are small with an arched top. Both the shape and the material used on the younger grave stones gradually changed. They are much higher, but only a few of them are made of expensive marble. The pedestals in the upper and left side of the cemetery, which has been damaged and plundered, used to hold simpler stone slabs.

These types of gravestones are narrow and high, and some are made of black granite. Some of them were toppled, but most were stolen. Ordinary ornamental decorations were

used on them, with simple plant motifs. The writings on the grave stones are in Hebrew and some in German.

The Jewish community’s cemetery in Trstena can be traced back to the turn of the 18th and 19th centuries. The fate of the local Jews was sealed by the Holocaust in 1942. After they disappeared from Trstena, the cemetery stopped serving its purpose. The Jewish cemetery in Tvrdošín is situated only a few metres from this one.

25 UHLISKO (HILL)
map A 2 Hiking ☞ pg 38

26 MEMORIALS (AREA HÁLEČKOVA)
map B 2 (B 4) ☒ Ulica Mieru Street,
at the beginning of the town near
the Slovnaft petrol station † 1.2 km
(14 min) W from the square World
War II ☞ pg 28

The memorial was built to mark the 10th anniversary of the establishment of the first Czechoslovak Republic and pay tribute to locals killed in WWI.

- 21 Cross in the direction of Brezovica
- 22 Cross on Vápenica
- 23 Former refinery
- 24 Jewish cemetery
- 25 Uhlisko (hill)
- 26 Memorials (area Hálečkova)
- 27 Skalka (lookout)
- 28 Calvary
- 29 Bubeník (hill)
- 30 Chapel of the Queen of Heaven
- 31 Lážky (hill)
- 32 Chapel on Kamenný vršok
- 33 Chapel of the Transfiguration of the Lord
- 34 Hámre cemetery
- 35 Chapel of the Virgin Mary (Osada)
- 36 Chapel of St Jude the Apostle
- 37 Orava Centre of Youth
- 38 Chapel of St Anthony of Padua
- 39 Dam wall
- 40 Prístav (Port)

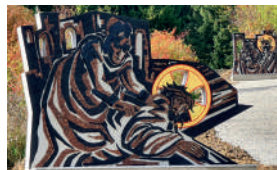
The project was created by Ján Dafčík, local teacher and chair of the educational commission, in 1928, and made by mason master Jozef Fedor, a native of Trstená. The simple memorial from the rough-worked quarry stone located on the hillock, a truncated square pyramid in shape, has a statue of the Virgin Mary with Baby Jesus on top and was declared a national cultural monument.

27 SKALKA (LOOKOUT)

map B 2 (C 3) **Hiking** ☞ pg 38

28 CALVARY

map B 2 (D 2,3) ☞ near Bubeník hill † 1.1 km (15 min) N from the square
Completed in 2021, the Calvary starts at the pedestrian bridge over Oravica River in the direction of Hviezdoslavova Street. The route from the first to the 15th mosaic Station of the Cross is about 900m long, with an elevation difference of some 100m. Its educational path leads to Bubeník hill, around the Chapel of Divine Mercy, and ends on Lážky hill where a lookout tower should be built.

29 BUBENÍK (HILL)

map B 2 (D 2) **Hiking** ☞ pg 38

30 CHAPEL OF THE QUEEN OF HEAVEN

map B 2 (D 2) ☞ near Bubeník hill † 1.1 km (15 min) N from the square **Religion** ☞ pg 32-33

One of the youngest sacral buildings in Trstená is the Chapel of the Queen of Heaven, situated in a quiet area near Bubeník hill and built in 2010-17. Part of a stream can be found right under the chapel.

31 LÁŽKY

map B 2 (D 1), hill with a planned lookout tower

32 CHAPEL ON KAMENNÝ VRŠOK

map B 2 ☞ Kamenný vršok, to the right of the road to Ústie nad Priehradou † 2.1 km, (29 min) N from the square
The chapel in the borough of Kamenný vršok was built by Trstená burgher Martin Mencil in 1824. To repair and maintain the chapel, he subsequently

set aside more than 34 golden coins from his financial sources. The chapel was built near the properties of the old Ďurdinovci family (currently known as the Ďurdinová borough) that was first mentioned in the mid-17th century. Mencil's wife Dorota came from this family. The chapel was revitalised and reconstructed in 2018.

33 CHAPEL OF THE TRANSFIGURATION OF THE LORD

map B 2 ☞ on the left side of the first-class road I/59 towards the Chyžné border crossing † 3.1 km (41 min) NE from the square

The chapel was built around 1820. A statue, made in the mid-18th century, used to stand at this site. The period records show that the chapel was built by the locals as a sign of their

devotion. As it was not linked to any property funding, it was repaired only occasionally by local believers and parishioners. There is a precious painting depicting the ascension of Jesus inside the chapel.

34 HÁMRE CEMETERY

map B 1 † 8.1 km (2 h 18 min) N from the square

North from the Chapel of the Virgin Mary (Osada), accessible by a well-marked cycling path, stands a preserved cemetery that was originally part of Hámre. There is an unmarked, 2.8 km long (44 min) path around the Orava Dam bay, starting near the chapel. Hámre was established in 1614 and closely linked to iron ore mining (thus the name). The village had 57 houses before it was flooded.

35 CHAPEL OF THE VIRGIN MARY (OSADA)

map B 1 † 7 km (1 h 59 min) N from the square

A chapel dedicated to the Virgin Mary was built in 1874 on the foundations of an older wooden chapel. It is situated near the former road from Osada to Hámre, both flooded when the Orava Dam was completed in 1953. Osada was established in 1609 and its inhabitants mostly farmed and made linen and pottery. At the time the village was flooded, about 140 houses stood there. After the 2016 reconstruction, a fire ring and

an access point to the dam with a small beach were built near the chapel.

36 CHAPEL OF ST JUDE THE APOSTLE

map B 1 ☞ between Trstená and the Orava Dam † 4.4 km (54 min) N from the square

The predecessor of the chapel near the old road to Osada was built around the mid-18th century. Originally, there was a stone column with a statue of the Virgin Mary of Šaštín, as proven by a 1776 visitation. Later, the column was replaced by a simple brick chapel with a semicircular ending on the back that was repaired around 1882, which is why the date is kept there until today. The building is topped off with a simple perimeter ledge and an offset roof with a shield. The entrance forged door has bars

in its upper part. In 2021, the chapel was reconstructed and its surrounding revitalised. Its dedication was changed to St Jude the Apostle.

37 ORAVSKÉ CENTRUM MLÁDEŽE (ORAVA CENTRE OF YOUTH)

map B 2 ☞ Ústie nad Priehradou 1; www.ocmstie.sk † 4.6 km (48 min) NW from the square **Staying active** ☞ pg 39

The villages of Ústie nad Oravou, Slanica, Osada, Oravské Hámre and Lavkovo were flooded during the construction of the Orava Dam. In 2019, a memorial zone was opened in the Orava Centre of Youth, shaped as a blue area, representing the dam, with five

3D models of flooded villages. They are exact copies of the villages from the 1950s, with exact distances kept between the houses. It also features plates with descriptions in the local dialect. The statue of the Virgin Mary, originally from Osada, is also placed in the zone.

38 CHAPEL OF ST ANTHONY OF PADUA

map A 2 ☞ in the cemetery in Ústie nad Priehradou † 5.3 km (65 min) NW from the square

The chapel on the cemetery in Ústie nad Priehradou was built by the Kohútovci family in 1898-1904. After the Orava Dam was put in operation in 1953, it was used for services and liturgies for Ústie inhabitants during communism, up until 1995 when the Orava Centre of Youth was built.

39 DAM WALL

map A 2

40 PRÍSTAV (PORT)

map A 2 **By the water** ☞ pg 41

castle. Construction continued into the 16th and 17th centuries when the Thurzo family gained control of the castle.

A wide range of reconstruction was accomplished under the ownership of Ferenc Thurzo and later during the supervision of his son György. Under György, the chapel, the gatehouse and the tower and the bastion with a tunnel were completed. After György's death in 1616, the castle fell into the hands of his son Imre, who died suddenly at 23. In 1621, his mother Elizabeth Czobor and her daughter took over the management of the estates. After that, with no male heir, the Thurzo line died out. In the 17th and 18th centuries, the castle was a centre of the conflict between the Habsburgs and the anti-Habsburg forces. A rebellion was suppressed in 1709, leaving the castle badly damaged. In 1800, an enormous fire lasting two weeks destroyed all the wooden elements of the castle. Many years later, Edmund Zichy organised a restoration project and established a museum on the site. The proprietors at that time were the Pálffy family, who partially restored some of the grounds at the beginning of the 20th century.

Today, Orava Castle is administratively part of the Orava Museum of P. O. Hviezdoslav in Dolný Kubín.

One of the better views of the castle is from the river. The Orava River offers wooden raft trips from below the castle rock. The route starts in the village of Horná Lehota and lasts about one hour. Oravský Podzámok is also noted for its beer production. The Kastelán brewery is located right under the castle.

05 PODBIEL

≈ 13 km (15 min) SW of Trstená
Rides in a tank (†+421 (0)904 443-662
 ✓ Booking necessary (at least 8 people per ride)

06 ZUBEREC

≈ 25 km (27 min) S of Trstená
 ☎ 1,806 ☎ Hlavná 289, Zuberec
 (†+421 (0)43 532-0777
 www.zuberec.sk

Múzeum oravskej dediny

(Orava Village Museum)

≈ 4 km / 2.5 miles E of
 Zuberec ☎ Zuberec, Brestová
 skanzen ☎ Brestová 850,
 Zuberec (†+421 (0)43 539-

5149 ☎ www.muzeum.zuberec.
 sk ☎ 90 min ✓ Jun-Sep: Mon-Sun;
 Oct-May: Tue-Sun

☎ ☎ WC
Brestovská jaskyňa (cave)
 ☎ behind amphitheatre (400 m
 from bus stop Zuberec-Brestová)
 ✓ Jan 15-Oct: Tue-Sun (online
 booking recommended at
 www.ssj.sk)

Zuberec is situated in the Orava region near the Polish border. The village spreads out across the Studená dolina valley at the foot of the Western Tatras. The village's name is derived from the European bison (zubor in Slovak), which once inhabited the area. Due to its location in the high hills, the village is a favourite destination for hikers and skiers. Its most popular ski resorts are Janovky, Milošín and Roháče-Spálená. The village's main attraction is the open-air Orava Village Museum with a stated aim to preserve Slovakia's traditional wooden folk architecture. More than 50 buildings were dismantled and moved from various locations around the

Orava region and reassembled here. Current exhibits include the reassembled Lower Orava Market, Zamagurská Street and

Goral Hamlets, along with the wooden Renaissance church of St Elizabeth of Hungary. Not so far from the main entrance is Brestovská jaskyňa managed by the Slovak Cave Administration. Zuberec also celebrates an annual folklore festival during the first weekend of August. During the winter, the village stages dogsled races organised in cooperation with the World Sled Dog Association.

07 ROHÁČE

Hiking, Chair lift ☎ page 36

08 ORAVICE

≈ 16 km (17 min) SE of Trstená ☎
 www.oravice.info ☎ on the border
 of Tatra National Park, mountain
 range: the Western Tatras
Aquapark Meander Oravice ☎ 3 h
 ☎ Oravice 109 (†+421 (0)43 550-
 4601

☎ Meanderpark
 www.meanderoravice.sk
 ✓ Mon-Sun ☎ ☎ ☎ WC
Skipark / Bikepark Oravice
 www.skiparkoravice.sk
Juráňova dolina (Juráňova Valley)
 ☎ 2.5 km / 1.6 miles SE of Aqua-
 park Oravice;
 www.naucnechodniky.eu ☎ 3 h

Oravice is a significant tourism centre in the Orava region. It is an excellent starting point for hikers looking

for interesting treks in the Juráňova, Tichá, Bobrovecká, Mihulčiča and Suchá valleys. One of the most popular hikes is to the Juráňova dolina which is unique for its canyons, bridges and waterfalls. An eight-kilometre walk can be completed in around three hours. In winter, this area is a popular skiing destination. The Meander Thermal Park Oravice offers geothermal pools filled with water of up to 38°C.

09 TATRAS IN POLAND

Hiking ☎ page 36

010 CHOCHOŁÓW

Water park ☎ page 39

011 TVRDOŠÍN

≈ 5 km (6 min) SW of Trstená
 ☎ 9,355 www.tvrdosin.sk ☎ ☎
Kostol Všetkých svätých (Church of All Saints)
 ☎ Cintorínska 2, Tvrdošín (†+421
 (0)43 532-2226 www.farnost-tvr-
 dosin.sk ☎ Jun-Aug: Tue-Sun *
 booking necessary ☎ once a year on
 the All Saints Day ☎ ☎
 ☎ 20 min

The small town of Tvrdošín is located at the crossroads of ancient routes near the borders of Poland and the Kingdom of Hungary. Because of its strategic location at the confluence of two rivers and its borders, the town became an important point for customs collections. The most significant site in Tvrdošín is the Gothic wooden Roman Catholic Church of All Saints. The church was built in the second half of the 15th century and then rebuilt in the Renaissance style two centuries later. The Baroque altar from the 17th century portraying the saints is of excellent quality indicating that it is probably the work of an Italian master. It is one of the highlights of the church, which is richly decorated with biblical scenes and ornamentations. The church in Tvrdošín was added to the UNESCO World Heritage List in 2008.

012 NÁMESTOVO

≈ 19 km (20 min) NW of Trstená ☎
 ☎ 7,936 www.namestovo.sk
**Wake dream - Vodný vleč (Wa-
 keboard)**
 ☎ Nábřežie 1165 Námestovo
 (†+421 (0)905 915-108
 FB: WakeboardingNamestovo
 ✓ Jun, Sep: Sat-Sun, Jul-Aug:
 Mon-Sun
Ranč u Edyho (ranch) ☎ Nábřežie
 Oravskej priehady, Námestovo
 www.ranecuedyho.sk ☎

013 KLIN

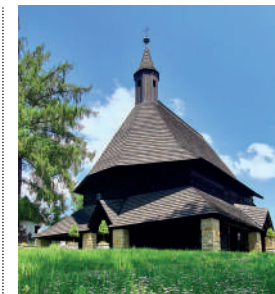
≈ 23 km (24 min) NW of Trstená
 ☎ 2,215 www.klin.sk ☎
Socha Krista (Statue of Christ) ☎ 2.7
 km / 1.7 miles (4 min) N of Klin
 ✓ non-stop ☎ 15 min from P
 Northern Slovakia is predominantly Roman Catholic. One of the most noted religious sites in the area is the Statue of Christ in the village of Klin. The statue perches on Grapa hill which rises above the town and offers a splendid view of the Orava Dam. The statue is almost 10 metres high, making it the tallest statue of Christ in Slovakia. The

23-tonne statue, which is the third copy of the famous statue in Brazil, was installed here in 2008. In front of Christ, a statue with a likeness to Pope John Paul II kneels in prayer. The chapel hill is the most popular religious pilgrimage destination in the Orava region.

014 ORAVSKÁ LESNÁ

≈ 45 km (42 min) NW of Trstená
 ☎ 3,299 www.oravskalesna.sk ☎
Kostol sv. Anny (Church of St Anne)
 ☎ Ústredie 297, Oravská Lesná
 (†+421 (0)43 559-3114 ✓ entrance
 hall www.oravskalesna.sk
 ☎ Mon, Wed, Fri 6:30, 18:30 Tue

Wooden church in Tvrdošín.

6:30, 13:15, Thu 6:30, 14:30 Sat 7:00
 Sun 7:00, 9:00, 11:00 ☎

Oravská lesná železnica
 (Orava Forest Railway) - Station
 Tanečnik
 ☎ 6 km / 3.7 miles of Oravská
 Lesná, linked by a paved forest path
 (†+421 (0)43 552-4891

www.oravamuzeum.sk ☎ 70 min
 ✓ Mon-Sun (Nov closed) ☎ WC
 The village of Oravská Lesná lies on the border of Poland and the Slovak regions of Orava and Kysuce. One of its attractions is the Roman Catholic Church of St Anne, built in the Carpathian secession style in 1941. Oravská Lesná is the coldest valley in Slovakia and every year the lowest temperatures in the country are measured here. Its ski resort, Orava Snow, is one of the fastest-growing ski centres in Slovakia. The area is also well-known for its dogsled competitions and its unique narrow-gauge railway system. The history of the Orava Forest Railway goes back to the early 20th century, when its main purpose was to haul timber out of the valley. Today, it functions only for tourists. The steam engine was manufactured in 1909 and the 3.5 kilometre ride takes about an hour.

A magical painting and a pit of shame

Illustration from the book Příběhy o Trstenkové čírenej madone. (author Hieronym Balko)

Probably the best-known legend of the inhabitants of Trstená have been telling for centuries features a magical painting of the Black Madonna which, some say, has been linked with the town since its establishment. In 1382, a painting of the Black Madonna of Częstochowa appeared in Poland, which probably served as a model for Trstená's Madonna. The painting could have been made around the time the town was founded and could have contributed to the Marian devotion to thrive. Legend has it that the painting was taken in 1683 by the hetman of the Lithuanian army, Polish King Jan III Sobieski, and placed in the cathedral in Vilnius. It is said that when the soldiers left Trstená and entered the fields, horses drawing a wagon

with the precious painting stopped and did not want to move. A soldier jumped off the wagon and found a mother with a child sitting on the edge. Because she refused to get off, he hit her with a whip, striking her face. Suddenly, the thunder rumbled, and the woman was gone. When the man looked at the painting, the Madonna had a scar on her face, as if hit by a

whip. According to the legend, the inhabitants of Trstená raised a cross at this site. In fact, there was a cross on the road to Chyžně in Poland, about 500m from where the chapel stands today. However, it was destroyed by the Czech soldiers when invading upper Orava in 1919.

PUBLIC PRISON

A pit with iron bars can be found on the ground of the 17th-century entrance gate, which is part of a fence around St Martin's Church. The local legends say it was used as a prison. When someone committed a crime, they could be tried by the town council which either sanctioned them with a fine or placed them in a pit near the parish church.

AN OUTLAW FROM ORAVA

Locals also tell stories about the outlaw Matej Klinovský. One says that in 1665, he robbed Polish King John Kazimír Vasa near the peak of Babia hora. The robbed escort allegedly stopped at the parish house in Trstená, administered by the Protestants at the time. Before they arrived, the local pastor had had a dream, telling him he should welcome the wayfarers with open arms. The period records show that Matej Klinovský was really active in the area, and Trstená magistrate Juraj Trstenský helped arrest him in 1659.

The pit of shame.

Preserving the 400-year-old tradition

Traditional markets on the main square.

Wednesdays and Saturdays are known as market days, and people often travel to the nearby Jablonka or Nowy Targ, just across the border with Poland. Although similar weekly markets used to be held in Trstená for centuries, only the annual fairs held around the feast of the Blessed Virgin Mary of Mount Carmel (July) and the feast of St Martin (November) have survived till today. These markets offer much more than just shopping. A typical feature of Friday and Saturday programmes are concerts, activities for children and traditional crafts presented by local craftspeople and artists.

THE BEGINNINGS

The character and atmosphere of these markets has changed over the years. One of Trstená's historical names – Pringenstadt – was probably derived from two German words: bringen (to bring) and Stadt (town),

suggesting that the markets used to be held at the time it was established. Moreover, the presence of mills near the Oravica River, owned by the hereditary magistrates, suggests the locals focused on making flour from grain to bake bread, cakes and the like. Similarly, the authority of hereditary magistrates on fishing shows how diverse the goods sold at the mediaeval market in Trstená were. It is even possible that the cattle, which were used as trading goods, especially in the neighbouring Polish Kingdom, were sold here in the late 14th century.

CONFIRMED RIGHTS

Hungarian King Matthias II issued a separate document saying that Trstená could hold four markets a year. In addition, a weekly market could be held in the town every Wednesday and Saturday. A document from 1609 refers to an older

tradition in holding markets. It is very likely that the regular markets in Trstená started in the 15th century. The 1609 document contained a royal seal and the king's signature.

TRADERS AND CONTROLLERS

When Trstená became a seat of the Orava district, it morphed into a gradient area for craftspeople, sole traders, merchants and masters from different localities in the upper Orava region. The list of crafts in tax records shows there were tailors, cobblers, tanners, hatters, potters, blacksmiths, butchers and gingerbread makers, many of them selling their products at local markets. Two market guards (often labelled as market magistrates) supervised the markets, and three market treasurers collected fees for renting the market spaces. Moreover, there were two more people checking the prices and weights.

Surnames over the centuries

Gallery of aristocratic coats of arms in St Martin's Church.

A look into the town register reveals that the most common surname these days is Medvecký, with 93 inhabitants bearing it. It is followed by Bednár (87 inhabitants), Jankola (79), Dzurek (73), Trstenský (63), Lepáček (60), Furdek (58), Železnák (54), Javorek (52) and Koleják (43). Historical documents show that surnames were first used in Trstená in the 16th century. They were derived from the historical names of the farmsteads (called *raľa* in Slovak) which were owned by rich families. *Raľa* was land that could be ploughed by two harnessed horses in one day, meaning their size in villages differed, depending on the terrain and the soil. Their owners received fees from the subjects and then gave them to the magistrates.

THE OLDEST FAMILIES

The period names of these farmsteads can give us an idea of how the oldest surnames sounded. These names include Kmeť, Johan (Jochan), Cabaj, Kohút, Knieža, Kapala, Mokoš, Bencúr, Valach, Valášek, Stanko, Bartko, Haferník,

Greško, Mravík, Gašpar, Gorek, Gabriel, Lazar, Klason, and Bernát. Many of them were used in Trstená even before.

THE MOST FREQUENT NAMES

Official surnames started to be used on a mandatory basis in 1786. Before, they were given to noblemen only. Lower classes just used their first names, so to differentiate between them, their fathers' names or occupations were attached. Such a system would be unimaginable these days because when Trstená celebrated its 650th anniversary, 247 women bore the name Mária, 178 Anna and 158 Jana. As for men, 194 were named Peter, 187 Jozef and 173 Ján.

INFLUENTIAL FAMILIES

In terms of social status, one can examine the records of a 17th-century crypt where prominent locals were buried to learn more about surnames. According to the register, the members of a noble Trstenský family, who served as hereditary magistrates for generations, are buried there. There are also partial

magistrates from the Stankovič family; the town council members from the families of Kružlič, Stas, Gašparides and Vrchovina; and the noble families Bocko, Koroda, Javorek, Hatala (Hattala), Štefanides (Stefanides), and Vilček. The Trstenský family was among the most influential in the town, with many scholars and hereditary magistrates bearing the name. This includes Martin Trstenský, the oldest documented member of the family. In 1604, he signed an agreement with Palatine György Thurzó, giving him extensive powers as a hereditary magistrate. The family grew over the years, and in 1638, its members obtained aristocratic status. Another aristocratic family with significant influence on life in town, particularly in the 19th century and the first third of the 20th century, are the Vilčeks. They became judges, notaries or lawyers who advised the town council. Xaver Vilček even became a chief representative of the Trstená district in 1861. The family's name is still well-known as the town museum is seated in the Vilček mansion.

Inspirational poet and supporter of the letter "y"

Most people in the Orava region lived in modest conditions. It was mostly teachers and priests who helped the talents of inhabitants grow. The local secondary (high) school, established in 1869, was the first of its kind in Orava and was quite diverse at the time with a student body made up of Protestants, Catholics, Jews, Slovaks, Czechs and Hungarians. In addition, the town had a Catholic and a Jewish school. Although several personalities left Trstená for their further studies, the local school served as a stepping-stone for many, offering them their first experience with various cultures and nations. This may be the reason why several historians and poets are among the most significant natives of Trstená.

THE PRINCE OF POETS

Looking at the list of significant personalities, one discovers a considerable number of clergymen born in Trstená, who spent most of their lives outside their hometown. One that stands out is poet and Franciscan priest Rudolf Dilong. The most significant representative of Catholic Literary Modernism, he wrote 109 works. Critics call him God's poet and compare him to writers like Villon, Rimbaud and Verlaine. Dilong was born in Trstená in 1905 and was ordained in 1929. After the end of WWII, he emigrated to Austria and then to Italy and Argentina. In 1965, he relocated to the United States. His work, initially experimental, became more surrealist and eventually meditational. The town organises an annual recitation competition in his honour.

SLOVAKS IN THE USA

Priest Štefan Furdek, born in Trstená in 1855, decided to

emigrate, too. He left for the USA at the age of 27. In the following years, he used his skills to help develop Slovak education there. He was very active in several organisations uniting Slovaks living in the USA as well. He did not forget about the expatriates living in other parts of the country and created conditions to help them preserve their culture, habits and language.

FATHER OF GRAMMAR

Linguist Martin Hattala is known for codifying the standard Slovak language in 1851. His spelling is still taught at schools today, which is a headache for many pupils. This advocate of using the letter "y" in certain spellings was born in Trstená in 1821.

PERSONALITIES LINKED WITH TRSTENÁ

Martin Hattala (1821–1903) linguist
 Štefan Furdek (1855–1915) priest, helped expatriates
 Matúš Jankola (1872–1916) priest, helped expatriates
 Jozef Kohuth (1828–1900) literary historian
 Andrej Kavuliak (1885–1952) historian
 Hugolin Gavlovič (1712–1787) writer and poet
 Alojz Celestin Lepáček (1905–1955) writer and historian
 Rudolf Dilong (1905–1986) poet
 Ondrej Metod Lucký (1919–2008) poet
 Anton Kocian (1900–1984) natural scientist
 Viktor Trstenský (1908–2006) political prisoner, writer
 Helena Kesslerová (1925–2006) pioneer in women's medicine

Martin Hattala.

Brutal fights changed town forever

The beginnings of World War II in Trstená were accompanied mostly by the marches of soldiers and the establishment of a base for Nazi troops in the town. The wartime Slovak state created in 1939 was an ally of Nazi Germany, and the troops found accommodation in schools and private houses.

At the time, Trstená was once again the centre of the upper Orava region. Altogether 13 municipalities that had been attached to Poland in the 1920s were returned to the Slovak state after Poland was invaded in September 1939.

What initially seemed like a calm period of the war led to the tragic fate of the local Jewish community (☞ pg 29). Trstená was not saved from battles, either. The first strike is documented in the town chronicles: "World War II, with all of its horrors and consequences, moved to the borders of our state and close to our little town at the beginning of 1944."

At the time, Nazi soldiers were retreating back to central Europe. A local resistance

movement was formed on the territory of what was then the Trstená district while the town played an important role in the Slovak National Uprising (SNP) resistance movement in upper Orava, partly because of its local refinery. Fighting started in the town on September 2, 1944.

Two days later, Nazi troops took control of both the town and the refinery, though it had already been empty since the partisans had managed to take most of the fuel with them. The rest was dumped into Oravica River.

The national revolutionary committee faced hard times when the town was taken over by the Nazis. The participants and organisers of the SNP who failed to retreat to the mountains were the first targets of the Gestapo. The commanders of the Nazi battalion settled in Trstená, declaring martial law and curfew. As many as 200-300 locals were forced to work in the trenches every day while the local inhabitants had to feed and accommodate Nazi soldiers.

The year 1945 began with doubts. Farmers had to hand in mandatory quotas and the town was plundered by the retreating Nazi army. "I stood in front of the door with my hands spread out. A soldier pointed a gun at me and I told him that if he tried to take our cattle, he should kill me as well because there wouldn't be any other way for us to make our living," recalled Veronika Lissová, who managed to defend her stable.

The most tragic fights for Trstená came during Easter of 1945. The parish church was destroyed after being hit by the Katyusha rocket on Holy Saturday, March 31. The town's liberation claimed many lives, including about 83 Red Army soldiers who are buried in Trstená and its surroundings.

Two places commemorate the tragic events of WWII: the Red Army Memorial on main square and the SNP Memorial Pod Hálečkovou where 20 victims of the Gestapo killed in 1944-45 are buried. Events commemorating WWII are often held there.

One of the events commemorating WWII.

Deportation of Jewish inhabitants.

How the town lost part of its identity

Although the Jewish community in Trstená was mentioned in historical documents for the first time in the 18th century, it started influencing the life and the look of the town quite quickly. The first Jews came to Trstená from Galicia, Poland. During their heyday at the beginning of the 20th century, they comprised 10 percent of the town's population. They owned the most stone buildings in town, where they ran butcheries, bakeries, tanneries, tailor's shops and shops selling miscellaneous goods.

It is surprising that the members of the community took care of the parish and Franciscan gardens and were active in establishing a voluntary fire brigade. Many served in another exclusive occupation: they were doctors. Jews also brought the art of printing to Orava. Trstená had a printing house owned by Samuel Schein.

The mark of the Jewish community can be seen in

the design of several historical buildings situated on the town square as well. This includes the current seat of the VÚB bank that was originally owned by the Fischer family. It was built in the Art Nouveau style around 1900 and served as a butcher shop. There was also a kosher butcher shop in the town. A Jewish school was located in the same building, right next to the synagogue. Children were taught there between the years 1872 and 1942.

Jewish families belonged to the biggest donors of the high school in Trstená as well. The cohabitation of townspeople and the Jewish community was rarely trouble-free, as historical documents show. The moods in society were gradually escalating and culminated with the deportation and cruel deaths of most Jewish inhabitants during the Holocaust. The deportations started in 1942, and most of the local Jews died in the Nazi concentration camps.

After the end of World War II, some of them returned, but their homes already had new owners who obtained them through aryanisation. Agnes Tomašová recalled: "Many people from their former neighbourhood did not want them to return. They were afraid that the Jews would want some of their property back. Many survivors stayed close to their former homes for some time, hoping and waiting for more surviving members of their family to return. Eventually, most of them emigrated or relocated to bigger towns." Today, the synagogue, the Jewish cemetery and a commemorative plaque on the synagogue marking the Holocaust victims, represent Trstená's Jewish heritage.

(Source: *Sratený svet (The Lost World)*, Mária Planietová.)

Synagogue ☞ pg 14
Jewish cemetery ☞ pg 17

Tradition reborn

Typical pottery products with a brown glaze and simple white decorations can be seen in many restaurants serving traditional Slovak food. They come from a pottery workshop in Trstená that has its own private art school offering lectures. Although they are mostly for children, there are several options for adults to make their own pottery. In the summer, a potter from Trstená shares his craft at the open-air Orava Village Museum in Zuberec. Visitors should also check out the Pottery Feast held in Trstená in September or go to the local workshop open year-round. It is necessary to book a visit to the workshop in advance. Do not be disappointed if you fail to attend a course – you can buy pottery products from a shop on Železničiarov Street that is open on workdays.

THE BEGINNINGS

The oldest written mention of pottery in Trstená comes from the turn of the 17th and 18th centuries, but it probably existed here even before. However, it was not the primary occupation

of the local people, so they could not be considered potters. A typical feature of pottery was its seasonality – people worked on the products mostly in winter when they were not working in the fields. This is why the pottery guild did not exist in Trstená until the 19th century. It was first documented in 1870, although the first preserved flag dates back to the 18th century. Products such as plates and jugs were made for daily use. The list of peasants from 1715 suggests there were two potter families in the town, but in 1820, their number rose to 37. This made it possible to build a joint, dome-shaped pottery kiln that was 10m wide and 2m high, where up to 4,000 pieces could be placed. One potter family was able to fire six to seven kilns a year, producing nearly 30,000 pieces of pottery. Traditional pottery decreased in popularity in the late 19th century due to

mechanised production and the production of dishes from more durable material, like tin, enamel and baked clay.

TRSTENÁ POTTERY

The typical features of Trstená pottery are regularly repeating stripes and waves with dotted hearts, branches or flowers. Apart from Orava, Trstená's pottery products can be found particularly in the regions of Kysuce, Liptov and Spiš, and the neighbouring regions in the south of Poland. This precious tradition was restored by Ľubomír Holma, who has been running the town's pottery workshop since 1993. As the only potter in the region, he did not shy away from preserving the original shapes, decorations and colours, and combining them with new products that were in demand. He continues extracting the clay from the Na Bratkove locality, used by the craftsmen in the past. He also created a new attraction in Trstená – a replica of the nativity scene with more than 500 figurines that is on display in the Vilček mansion.

Trstenská keramika
(Trstená Pottery)
shop and pottery course
Železničiarov 27
www.trstenskakeramika.sk

Traditional ornaments on Trstenská pottery and bowl with a motif of hearts.

Double jug (1st half of 20th century) and simple jugs (2nd half of 20th century).

Trstenská bowls from 1980s (Source of photos: Oravské múzeum in Dolný Kubín, 2018).

Chapel on Kamenný vršok. (Photo: Miroslav Mäsiar)

Under the protection of Our Lady

Trstená has been linked to the Virgin Mary holding Baby Jesus since it was founded. These holy figures are also depicted standing on a crescent on the town's coat of arms. The image is inspired by the oldest preserved imprint of the town's seal from 1590, which is currently situated in the archive in Kremnica, central Slovakia. Yet, there was an attempt to replace it with a non-religious image during communism. Between 1978-1990, the coat of arms featured three silver canes

on a blue shield. The locals protested, and despite being intimidated and threatened with prison, they asked the town representatives to change it. Local Katarína Roštáková and her children even repeatedly repainted the coat with canes placed near the town's entrance with a picture of the Madonna and her baby. She was sentenced to three months in prison, but in the end, the court changed the verdict to a conditional sentence since she had a three-month-old baby and a sick mother.

“Have you gone crazy? Just realise your children will suffer from your actions and won't get into university,” the Communists threatened another activist, Veronika Pallová. Back in the 1980s, she was a member of the group that started searching the archives for historical proof of the depiction

of the Virgin Mary on official documents. After the 1989 revolution, the town restored its original seal, and in 1990, the current coat of arms was approved.

A MIRACULOUS PAINTING

Although the fires destroyed most historical documents, the fragments that were saved suggest that the Marian tradition has been linked to Trstená since its beginnings. The painting of the Virgin Mary with Baby Jesus (☞ pg 24) held great importance and was visited by thousands of pilgrims for centuries. Even when Trstená became Protestant during the Reformation (based on the principle that the dominion accepts the religion of its owner), the Marian devotion endured. Period documents show that the pilgrims kept visiting the painting in the then

Protestant church, while the townspeople stayed devoted to the Virgin Mary as well. An archived document even suggests that a Protestant sexton saved the painting from one of the fires that ravaged the town. However, the painting was probably taken by the soldiers who plundered the town in 1683. Its later copy was painted in the 18th century and is now part of the main altar in St Martin's Church.

The Marian pilgrimages were restored after communism. They are held in July on the feast of the Virgin of Carmel and are accompanied with a traditional market (☞ pg 25) and a two-day festival “We sing to Mary”, attended by choirs and gospel bands. On Sunday evenings, Trstená locals give a symbolic treat to the pilgrims – homemade pie.

SPIRITUAL WEALTH

The main goal of chapels and calvaries is to turn people's souls to the lives of Jesus, the Virgin Mary and the saints, encouraging them to do good

deeds towards their neighbours, themselves and nature.

The rich spiritual life in Trstená is evidenced by more than 20 such constructions. Each has its own backstory – a protection from floods or fires, an important event or a sign of family gratitude. It is mostly the locals who take care of the chapels, handing it down from generation to generation. This is also the case of a chapel on Kamenný vršok.

“When an older lady saw me and my wife taking care of the chapel, she asked us to take it over from her,” said Milan Mičán. They did not hesitate and thanks to the help of others, they created a space where people come to pray and relax. “It offers one of the nicest views in Trstená. You can see Babia hora, the Western Tatras and the Orava Dam from there.” These days, the construction of a chapel requires the settlement of land ownership and permits from a construction office and a bishop's office. It is also important that chapels have caretakers. Volunteers who built

Marian pilgrimage

the Chapel of the Queen of Heaven near Bubeník hill have rich experience with that. In 2010, only a spring, the statue of the Virgin Mary and a cross could be found on the site. “We'd been praying for years to have a chapel on the hill above Trstená,” said Rudolf Paříža from the Third Order of St Francis. Many people came to help with the construction or donate money. The chapel is part of the Calvary project, designed by the municipal authority and the parish office and financed by the locals. Each of the 15 Stations of the Cross is 2m high and 2.5m wide, with mosaics depicting the way of Jesus Christ to Golgota. It is a peaceful and meditative place but also an interesting destination for tourists as a lookout tower should be built at its end, on Lázký hill.

- 1 St Martin's Church ☞ pg 10-11
- 3 Jewish synagogue ☞ pg 14
- 5 Statue of St John of Nepomuk ☞ pg 14
- 6 St George's Church ☞ pg 14
- 7 Franciscan monastery ☞ pg 15
- 13 Cemetery V Poli ☞ pg 16
- 19 Chapel of the Holiest Saviour ☞ pg 16
- 20 Chapel in the hospital complex
- 21 Cross in the direction of Brezovica ☞ pg 17
- 22 Cross on Vápenica ☞ pg 17
- 26 Memorials (area Hálečkova) ☞ pg 17
- 27 Skalka (lookout)
- 28 Calvary ☞ pg 18
- 30 Chapel of the Queen of Heaven ☞ pg 18
- 32 Chapel on Kamenný vršok ☞ pg 18
- 33 Chapel of the Transfiguration of the Lord ☞ pg 19
- 35 Chapel of the Virgin Mary (Osada) ☞ pg 19
- 36 Chapel of St Jude the Apostle ☞ pg 19
- 37 Orava Centre of Youth with St Elizabeth's Church, the statue of the Virgin Mary from Osada
- 38 Chapel of St Anthony of Padua ☞ pg 19
- k1 Cross in the direction of Liesek
- k2 Chapel (Jelešňa)
- k3 Statue of St Anthony
- k4 Cross – Ústie nad Priehradou
- k5 Statue of the Virgin Mary and St John of Nepomuk
- k6 Statue of the Virgin Mary

Music falling from the heavens

Everybody arriving at the municipal office building in early July experiences something special. At that time, brass bands take part in a short parade through the town, starting in front of the parish church and finishing on the square. The band plays the best of their repertoire during the parade, and on the square, they play a song together, accompanied by fanfare.

This is an inseparable part of the Trstenská krídlovka brass music festival. The first concerts start on Friday or Saturday, but the parade with final performances always takes place on Sunday. Originally, the bands played folk songs, but these days, visitors can hear variations of more modern songs, making the festival attractive to multiple generations.

An unforgettable moment comes when musicians climb up the tower of the parish church and play fanfare music at noon. For many visitors it

sounds as if the velvet tones are falling on the town directly from the heavens. The festival is attended mostly by brass bands from Slovakia, but there are also guests from Poland, the Czech Republic and Croatia.

BIRTH OF MUSICIANS

A fire brass band was created alongside the fire brigade in 1877. It played at events like the May ball or at dancing parties. Trstená held the first documented dance party organised by the fire brigade in 1880 and even more were organised in the following years. This created space for the brass band musicians, many of whom used to play for their families. The Trstenská krídlovka festival was established in 1991 to commemorate Ignác Kučera, who spent most of his life supporting brass music in Orava, including Trstená, after WWII. He was taken to the work camp in Ústie nad Priehradou (now a Trstená

borough) from his home in the Moravia region in Czechia. After local musicians learned that there was an experienced bandmaster in the camp, they arranged secret practices with him. After he was liberated from the camp, he officially started conducting the restored fire brass band and led it until 1967. The band was later replaced by Oravanka.

“He was strict, but he had a big heart,” said Marián Lepáček, bandleader of Oravanka. Kučera composed music, arranged songs and rewrote hundreds of notes that have been preserved. Lepáček first met with him while playing in the youth band. In his words, it is unimaginable how Kučera managed to train complete beginners to become skilful musicians. “There were 60 of us. He was training with the groups separately, once with trumpets, then with clarinets... Only after we learned our parts, we played together,” he recalled.

Various forms of music

“A unique musical instrument was made in Trstená in 1974 – the very first three-manual organ with mechanical tracts and drawer air tubes in Slovakia, which met even the most demanding requests of a concert instrument,” said prestigious organ player Stanislav Šurín at one edition of the annual Trstená Organ Autumn festival, held in September and October. It has been organised since 2007 as a series of Sunday concerts in St Martin’s Church.

CHOIRS

Besides the tradition of brass music (☞ pg 34), choral music has quite a strong representation in Trstená.

While only about 20 children attended the first-ever training of the children’s choir Mária in 1992, their number rose to a record 100 in the mid-1990s. The choir is now part of the

local art school and continues to hold regular concerts. Classical music lovers will enjoy listening to the mixed choir Tristianus, founded in 2005, the successor of the men’s singing ensemble. The choir performs during the summer festival, We sing to Mary. The Saturday programme belongs to choirs singing in the church, while on Sunday, gospel groups perform on the square.

THE HOUSE OF CULTURE

An important art centre in the town is the complex of buildings belonging to the House of Culture, whose main part was built in the years 1967-1973. Its largest room has a capacity of 454 seats. The cinema was built there in 1961 and operated separately at first. It was the very first cinema in Orava to start screening films in 3D in 2012. A library can also be found

there, providing a good alternative in bad weather. You can become its member immediately, and besides reading books, play various board games or use a computer with access to the internet.

Organ in St Martin’s Church

☞ pg 13

Dom kultúry a knižnica (House of Culture and library)

☒ Čsl. armády 957
www.kultura.trstena.sk

Kino Mier (cinema)

☒ Čsl. armády 957
www.kino.trstena.sk

Základná umelecká škola (Art school)

☒ Odbojárov 953
www.zustrstena.sk

Krizační group

FB: SkupinaKrizační

Tristianus choir

tristianus.estranky.sk

Mária choir

zbor-maria.webnode.sk

Guaranteed sources of information

“Oh, dear chaplain, I visit Téryho chata every morning on a bike,” a local regular joked when speaking to a clergyman. The debate was about hiking, so the priest thought the man was talking about some sports activity, since the place he mentioned is a popular mountain chalet in the High Tatras. But the man was in fact referring to a local buffet station, one of the pubs in Trstená. Visitors should also go to more traditional places, such as U hodinárov (where the municipal office resided in 1939-1945), Tatra and Žaba. The last of them offers a drink invented by the locals, called Medveď (Bear) – a combination of beer, red wine, rum and Coca Cola. The innkeeper offers a 12-percent beer only, so he recommends that those who want one with less alcohol mix it with water.

The local pubs add colour to Trstená and are usually places where people can seek information about current affairs and the happenings in town.

THE OLDEST PUBS

The first pubs and inns were opened shortly after the town was established and developed alongside trade and regular markets. Hereditary magistrates used to receive income from their own pubs in the 16th-18th centuries. In 1619, when Martin Trstenský served as the magistrate, Trstená had a pub for nobility, sawmill and mill.

In the 17th century, a landowner pub stood in the square, sending most of its income to the Orava Castle coffers. Yet, the locals did not want to drink beer from Oravský Podzámok and had to buy themselves out of this duty. The term “dry beer”, which refers to the annual tax people had to pay to Orava for beer they did not actually drink, comes from this time.

A TOWN BREWERY

Illegal private distilleries and small breweries expanded in Trstená in the early 18th century. In 1736 and 1738, Orava county carried out

several inspections to uncover illegal distilleries. It ordered the town's representatives to close them down and replace them with a town brewery. It was opened in 1742 on Krakovská Road near the upper bridge, where the land company Urbár Trstená is now located. The company took control of the brewery in the mid-19th century. The end to beer brewing came in 1948, when the building was nationalised and used to process mushrooms.

TRADITIONAL PUBS

Hostinec u troch Hodinárov
 ☞ in the Roháč Hotel building on the intersection of Železničiarov and Kukučínova Street
 FB: Hostinec u troch Hodinárov

Staničný bufet (Station buffet)
 ☞ Železničiarov 13 (the wooden shack near the railway station, called Téryho chata by locals)

Tatra ☞ Železničiarov 29 (near the bus station)

Žaba ☞ Slovenského národného povstania 25 (the pub is located in a building facing the Oravica River, right next to the cycling trail)

Bagles from Trstená and town chips.

Traditional flavours

The inhabitants of Trstená used to be called bagfari. The name was derived from a popular delicacy baked in the town. It was made of sourdough that was first boiled and then baked in the oven and seasoned with poppy seeds, sesame seeds or linseeds. It is assumed that the food arrived in Trstená together with the Jews.

“We couldn't find the original recipe, so we compiled it from stories we heard from people who partially remembered how they were prepared,” said Danka Furdeková, manager of Coop Jednota Trstená. Her bakery makes bagles only occasionally. However, this local delicacy can be found at the traditional markets starting in 2021 thanks to their cooperation with the town. Bagles are crispy on the outside, but soft inside. Another typical product from Trstená is also crispy. The local farming association PD Trstená started the production of crisps in 1986, using mostly potatoes grown in their fields. The crisps

can be found in the company's shop Mäso údeniny at the bus station, or in grocery shops and local pubs.

Those searching for a hearty meal should head to the best restaurant in the region – situated in the Roháč Hotel. Other popular places are the pizza restaurant Tutto Bene or the Big Šiky – Street Food stall.

FOR A SWEET TOOTH

Alexander Halimovič came to Trstená from Northern Macedonia in 1936, bringing with him an original recipe for ice cream. It was cooked warm and sold from his special ice cream truck. Although the production process had to be changed due to strict hygienic orders, his granddaughter Andrea believes she will return to the original method. Yet, the recipe will have to be changed because some original ingredients are not available anymore. She now runs a sweet shop on the square and recommends blueberry, currant

Bagle ingredients (8 pcs):
 450g semi-coarse flour
 5g dry yeast
 2 egg yolks
 1 tbsp granulated sugar
 1 tbsp salt

Oravské zemiakové lupienky (Orava potato crisps)
 Shop PD Trsteník - Mäso údeniny
 ☞ Jána Hertela - Bus station

Food 👁️ pg 2

Sweets 👁️ pg 2

or elderberry ice creams that do not contain any artificial aromas.

“I've just bottled blueberries. The currant and elderberry syrup I use are also homemade,” she said. She also offers cremeschnitte (custard slice), using a recipe improved by her grandfather. Other popular places for people with a sweet tooth are Pírožkáreň or U Václavíka. The latter has the best punch cakes, at least according to those who left the town.

Roháče from Uhlisko hill.

Sitting by the fire on the hilltop

Orava is a paradise for hikers with a rich offer of hikes of varying difficulty on a relatively small area. Two paths start directly in Trstená – one leading through Skorušinské vrchy with a lookout tower on Skorušina hill (1,314m, 12km on green-marked trail, 4.5h), and the other through Oravská Magura.

The second-closest lookout tower is on Borová hill (780m, 5.7km, 2h). It is accessible from Uhlisko hill along a red-marked path from the Slovnaft petrol station on Ulica Mieru Street. Trstená also benefits from its proximity to several popular hills and mountains. The hiking trails are only 1h away by car and include the Polish side of the Tatras, Roháče, Veľký Choč, Rozsutec and Babia hora.

THE BEST VIEWS

The quickest way to admire Trstená from above is to climb the church tower. Tours of the tower need to be booked at the nearby tourist information centre. The tower, fit with a balcony, is 49m high and offers a lovely view of the town and the Skorušinské vrchy ridge, behind which Osobitá hill and the peaks of the Roháče mountains can be seen. Visitors can also spot the Veľký Choč peak to the west. Locals like to hike to Skalka rock as well, topped by a double-cross. To get there, follow the road from the lower bridge along a

path in the garden area. The most popular place with a magnificent view of Trstená is Bubeník. An educational path towards the hill was opened in 2021 and leads from the upper part of the Calvary, starting on the bridge close to 10 Hviezdoslavova Street. There is a fire ring on the top of Bubeník as well.

EASY ACCESS

If you do not like hiking, a good alternative to get to the top is to use a cableway. There are four resorts with year-round rides near Trstená. The closest ones are in the Roháče – Spálená ski resort, leading to Salatín hill (1,500m), and Oravice, where you can visit the lookout tower Krúpová (1,065m). In Zakopane, Poland, you can take a cable car towards Kasprow vrch hill (1,987m). In Kubínska hofa, it is also possible to rent a boat, try the zipline, ride a mountain tricycle, paraglide, explore a ropes course, and ride a bike along more than 5km-long trails in the bike park.

DISTANCE BY CAR FROM TRSTENÁ TO THE STARTING POINT OF POPULAR HIKING TRAILS

- Juráňova dolina - Oravice ⇄ 17 km, 22 min
- Roháče - Zverovka ⇄ 36 km, 33 min
- Veľký Choč - Valaská Dubová ⇄ 46 km, 45 min
- Prosiecka dol. - Veľké Borové ⇄ 38 km, 46 min
- Veľký Rozsutec - Zázrivá ⇄ 56 km, 57 min
- Kubínska hofa - Koliesko ⇄ 44 km, 48 min
- Babia hora - Slaná voda ⇄ 30 km, 36 min
- Polish Tatras
- Dolina Chochotowska ⇄ 27 km, 38 min
- Kościelisko ⇄ 29 km, 39 min
- Zakopane ⇄ 35 km, 49 min

Games and fun

Eager to get active during your time in Trstená? Try some escape games created by the V.I.A.C. association. This association also brought a popular concept – the mystery dinner – to the town as the very first in the region. Participants must solve the murder of a lady in a castle during a three-course dinner. At the beginning, each player receives instructions and their role, be it a butler, a knight, or a castle administrator. There is also a murderer sitting among them, and the players have two hours to reveal him/her. The game requires eight or nine players and needs to be booked at least one day in advance.

A KEY TO FREEDOM

If you prefer escape games, head to the Orava Centre of Youth. The mystery called the Inheritance of Mr Majer is named after a native from the village of Lalkovo, who was involuntarily relocated because his home was flooded during the construction of the Orava Dam. During the game, you will learn more about life in the village and the

construction itself. It is important to get out of the locked room in time and solve all the tasks.

A BIT OF SPORTS

Bowling in Trstená has a long history. The members of the local club have even represented Slovakia at the world championships several times. Besides four lanes in the local bowling alley, there is also a bowling bar near the church. If you get hungry while playing, you can order a party plate, but take a big group with you as it

contains some 3 kilograms of food. You need to order it at least 24 hours in advance.

FUN FOR THE EVENING

End your active day in a historical wine cellar on the square where you can order directly through a mobile phone. Apart from wine degustation, the owners organise several events, especially on Fridays. The DJs always play good music and energise the atmosphere, guaranteeing a good night's fun.

Hra troch kameňov (mystery dinner)
www.trstena.sk

ESCAPE GAMES

Number of players: 3-5
Dedičstvo pána Majera (Inheritance of Mr Majer)
 Oravské centrum mládeže, Ústie nad Priehradou 1
 www.dobrahra.sk
Escape Room Trstená
 Jána Hertela
 FB: EscapeRoom-Trstená
Mystery dinner
 Number of players: 8-9
 Železničiarov 44 (synagogue)
 www.dobrahra.sk

Kolkáreň Trstená
 Športový areál Pod Kľozovom
 skk.trstena.sk

Bowling Jantár

Hattalova 106 (parking lot behind the church)
 FB: Jantár-Bowling-Club

Vináreň & Winebar

Námestie M.R. Štefánika 8
 FB: tk.pk.sro

Freely accessible sports areas

⇄ pg 2

Ski centres ⇄ pg 2

Escape room.

Cycling trail to Nowy Targ. (Photo: Miroslav Mästar)

From the bike saddle

Cyclists can use several sections of the 250km-long cycling trail around the Tatras. One of the first completed paths leads

CYCLING TRAILS

(use Mapy.cz or Strava app when planning a trip)
 ⇄ route length
 ⬆ ascent

- Trstená – Podbiel – Zuberec – Oravice – Trstená (⇄ 54 km, ⬆ 473 m)
- Trstená – Chapel on Kamenný vršok – Uhlisko – Borová – Tvrdošín – Jewish cemetery – Trstená (⇄ 15 km, ⬆ 327 m)
- Trstená – Liesek chapel – Border crossing – Osada chapel – Kamenný vršok – Trstená (⇄ 22 km, ⬆ 300 m)
- Trstená – Medvedzie – Skalka – Javorový vrch – Magurka – Hotel Altis – Ústie nad Priehradou – Trstená (⇄ 30 km, ⬆ 710 m)
- Trstená – Nowy Targ – Trstená (⇄ 77 km, ⬆ 428 m)
- Trstená – Nowy Targ – Niedzica Castle – boat trip – Wronina – Nowy Targ – Trstená (⇄ 137 km, ⬆ 815 m)
- Trstená – Chochołów – Therymy Chochołowskie – Chochołów – Trstená (⇄ 40 km, ⬆ 282 m)

from Trstená to Nowy Targ in Poland. As it was built on the former railway track, it is a good option for families with children.

Those with some energy left can continue to Jezero Czorsztyńskie. Though the cycling path around the dam is not completed, it is possible to ride from the Niedzica Castle to Wronina. The track avoids the road and difficult ascents. The entire circuit, the ride back to Trstená included, is 150km long. For a more recreational ride, drive a car to the village of Dębno, which houses a church on the UNESCO list, and cycle around the dam.

SWIMMING OR MUSEUM

For a shorter trip, head towards Chochołów, 18km away from Trstená, where swimming-lovers can visit the local water park Therymy Chochołowskie. Just don't forget to turn near the wooden chapel shortly after crossing the Slovak-Polish

borders. The ride back to Trstená will take around 40 minutes and will be a bit easier since it's downhill. Another option is a cycling trip around Orava Dam. It is 22km long and was marked in 2017, after a chapel in the village of Osada near the dam had been reconstructed. The track leads through both the asphalt and field roads. If you want to swim, find wooden stairs near a fireplace next to the chapel; they lead down to the beach. New cycling paths near Orava River are open every year, starting in nearby Tvrdošín. They are very popular, mostly for the nice views they offer. It is also possible to take a road from Podbiel to Zuberec and visit the local open-air museum showing how life in Orava looked in the past. For an adrenaline-filled ride, visit the bike park on Kubínska Hoľa. It is possible to rent a bicycle there and to ride to the top with a chairlift.

The Orava sea

Orava Dam is one of the largest water reservoirs in Slovakia. Trstená administers about two-thirds of it since three out of five flooded villages (Ústie, Hámre and Osada) became a part of it after the dam's completion in 1953. The workforce for its construction was provided by the labour camp operating between the years 1941-1949, with political prisoners among its inmates. The camp stood where the Orava Centre of Youth is now located. Today, there is a commemorative plaque and a model of flooded villages (Ⓞ pg 19).

SWIMMING AND A CRUISE

Swimmers should go to Ústie or Prístav, which have stony and grassy shores. It is possible to rent water bikes, boats, water skis or an inflatable banana boat in the nearby Stará hora autocamp. Visitors can also take a 1.5-hour cruise from Prístav, with a 25-minute stop on the Slanický Island of Art. There, tourists can

find a preserved church with a fraction of the Calvary from the village of Slanica, flooded during the dam's construction. Orava Gallery exhibits various artworks there. Concerts are held on the island during the summer, turning the trip into an unforgettable experience. Avid fishermen can also head to the dam to try their luck with catching a carp, pike perch or pike. The average water depth is 15 metres. A day or week-long fishing permit can be bought in the fishing shop on the Železničiarov Street. The shop assistants can recommend where to fish as the entire dam is a protected area with several levels of protection.

WATER PARKS

In case of bad weather, head to the Therymy Chochołowskie water park in Poland. It has 30 swimming pools and attractions like white water, artificial waves, water slides and a sandy beach. It includes an extensive sauna world as well, with sauna rituals held at night too, and offers a

magnificent view of the Tatra mountains. Chochołów is about 20 minutes by car from Trstená. It takes about the same amount of time to get to another popular water park in Oravice located on the Slovak side. There is also a separate swimming pool with water rich in iron next to the ski centre.

Zone commemorating the villages flooded during the construction of Orava Dam
 Ⓞ pg 19

Themed games Ⓞ pg 39

Autocamp Stará hora
www.oravskapriehrada.sk

Cruise ship
 ☎ Trstená, časť Prístav 337
www.lodorava.sk

Therymy Chochołowskie
 ☎ Chochołów 400
www.chocholowskietermy.pl

Meander Oravice
 ☎ Oravice 110
www.meanderoravice.sk

Slovenský rybársky zväz (Slovak Fishermen Association)
 Predajňa rybárskych potrieb (fishing shop)
 ☎ Železničiarov 38, Trstená
www.srztrstena.sk

Orava Dam near Chapel of the Virgin Mary (Osada).

Modern development

Industrial companies have contributed significantly to the ever-changing face of Trstená. The building where the municipal office now resides was built by Móric Maťuga, founder of Trstená refinery, while the original purpose of many blocks of flats was to accommodate workers of the company producing forest tractors. They replaced the original brick and wooden houses in the centre.

OIL IN ORAVA?

The refinery in Trstená dates back to the early 20th century. At the time, it was part of Austria-Hungary, similarly to nearby Galicia in the south of Poland, where the deposits of crude oil were found. They became the main source for the new company. The refinery was built in 1906-1907 between Trstená and Tvrdošín, close

to a crossroad to the village of Zábiedovo. Its official name was Trstenská rafinéria na petrolej (Trstená Refinery for Paraffin), and it had a direct connection to the railway. The end of the monarchy brought serious problems with the supply of raw materials and sales. At the time, the refinery had 30-50 employees, their number depending on the extent of orders. The company was only rarely used for production – it served mostly as a warehouse. After WWII, the refinery was put out of operation, and in 1946, it was used to store petrol. Some of its buildings have been preserved to modern day.

FROM TRACTORS TO E-CARS

The production of forest tractors under the LKT brand started in Trstená in 1971. The company made the very first

tractors for logging in central and eastern Europe. It can be described as a gift of the socialist planning to the town's 600th anniversary. The company had 1,050 employees in the 1980s and has managed to keep its production, though to a smaller extent, today.

“The quality of production, reliability and universality of LKT machines makes us one of the best European brands and one of the most sold forest wheel tractors in Europe,” said Peter Šinál, head of LKT. The biggest employer in Trstená now is the Japanese company Panasonic. It produces components for the electrotechnical and automotive industry, some of which are used in e-cars. The company belongs to the 10 largest electrotechnical firms in Slovakia.

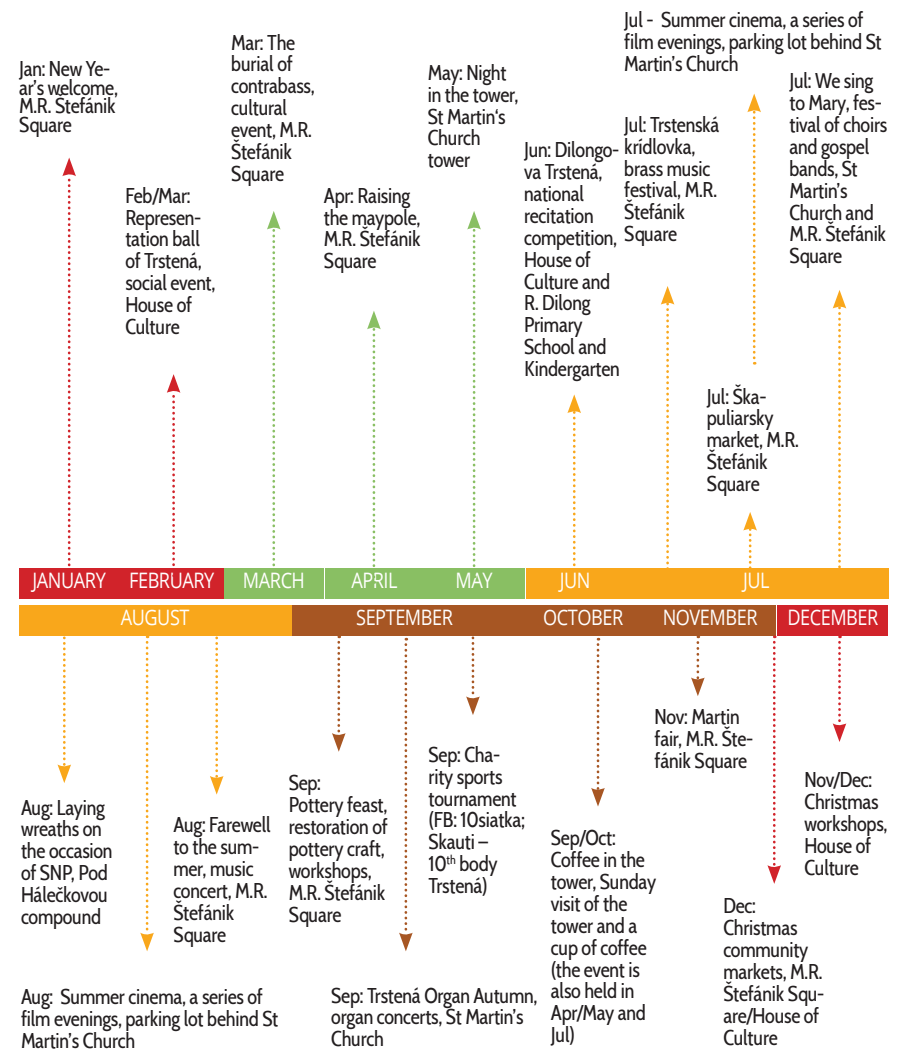
The last building from the original refinery.

Souvenirs

You can buy small presents that remind you of your stay in Trstená in the tourist information centre on 1 Železničiarov Street, with a broad range of magnets, postcards and books on offer. On the same street, closer to the railway station, there is a shop with traditional pottery from Trstená. Apart from mugs and vases, more practical items like bowls and plates for everyday use can be found there. The RD Trsteník shop, located at the nearby bus station, sells Orava potato crisps, traditional cheese whips, smoked oštiepok cheese and other products.

Events

Predtým, ako si začnete plánovať svoj program, pozrite sa na prehľad podujatí, ktoré sa v meste pravidelne konajú (☞ s. 80). Váš výlet si vďaka nim môžete spestriť rôznymi koncertmi, ukážkou tradícií či pozeraním filmu pod holým nebom.

V MESTE

Dopoludnia navštívte areál Kostola sv. Martina (☞ s. 46 – 49), kde môžete vidieť okrem interiéru, otvoreného počas celého dňa, aj jamu hanby, kryptu a vystúpiť na kostolnú vežu. Posledné dve časti vám sprístupnia zamestnanci neďalekého Turisticko-informačného centra. Pri prechádzke po námestí sa zastavte na niečo sladké v tradičnej cukrárni Halimi (☞ s. 73). Potom si doprajte trochu kreativity a absolvujte krátky kurz hrnčiarstva v dielni Trstenskej keramiky (nezabudnite sa naň objednať v dostatočnom časovom predstihu; ☞ s. 66). Pred poobednou túrou po červenom chodníku na Uhlisko (☞ s. 74) si dajte obed v reštaurácii Hotela Roháč. Z vrchu Uhlisko sa vydajte k rozhľadni Borová, odtiaľ poľnou cestou strmo nadol k hlavnej ceste do Tvrdošína. V smere do Trstenej si po ľavej strane od hlavnej cesty pozrite pozostatky židovského cintorína (☞ s. 53). Aby ste nešli späť na námestie

popri rušnej ceste, pri odbočke do Zábiedova prejdite cez most za riekou Oravica a choďte popri nej po chodníku v smere do centra mesta. Po tejto približne 3,5-hodinovej túre (10 km) sa osviezte v niektorých z tradičných krčiem (☞ s. 72). Odvážnejší môžu v podniku Žaba ochutnať miestny nápoj Medved. Ak máte ešte dost síl, vydajte sa na prechádzku zastaveniami Krížovej cesty do areálu pri kopci Bubeník (☞ s. 54). Na jeho vrchole je aj ohnisko. Alternatívou môže byť program v meste v bowlingu Jantár.

PRI VODE

Deň začnite návštevou Oravského centra mládeže (OCM) v prímestskej časti Ústie. V jeho areáli sa budete môcť postaviť na plochu v tvare Oravskej priehrady a pozrieť si 3D modely s časťami zatopených dedín (☞ s. 55). Na modrej ploche priehrady sú umiestnené presne na miestach, kde kedysi stáli. Následne sa pokúste v OCM dostať z escape room, kde sa nielen zahráte, ale dozviete sa viac o vzniku Oravskej priehrady. Po skončení pokračujte do časti Prístav (☞ s. 78). Budete prechádzať priamo po priehradnom múre, čo je ďalší dôvod na zastávku a pekné fotky. Výletná loď odchádza z Prístavu počas letnej sezóny dvakrát dopoludnia a trikrát popoludní. Obidva si dajte po

návrate z 1,5-hodinovej plavby v Hoteli Prístav a následne si už vychutnajte čas pri vode. Ak vám nestačí len kúpanie a ležanie na trávnom brehu, zájdite do neďalekého kempu Stará hora. Tu na vás čakajú rôzne vodné atrakcie.

DO OKOLIA

Vyberte sa na celodenný cyklovylet (☞ s. 77) alebo túru (☞ s. 74). Na mnohé začiatky populárnych turistických trás sa z Trstenej dostanete autom za menej ako hodinu. Patria medzi ne poľské Tatry, Roháče, Veľký Choč či Babia hora. Na výber máte ľahšie aj náročnejšie vysokohorské túry. Ak sa chcete dostať na vrchol lanovkami, zamierte do Zakopaného, Oravíc, na Zverovku či Kubínsku hoľu. Pekný deň môžete stráviť aj výberom z nasledovných pamiatok a atrakcií: gotický UNESCO kostol v Tvrdošíne (☞ s. 59), skanzen oravskej dediny (☞ s. 58), okruh v Brestovskej jaskyni, počas ktorého si svietite len čelovkou (☞ s. 58), jazda tankom v Podbieli (☞ s. 58), plavba na tradičných pltiach z Hornej Lehoty do Oravského Podzámku a následne návšteva Oravského hradu (☞ s. 56). Náročný program ukončíte v akvaparku v Oraviciach alebo Chochoľove (☞ s. 78). Oba sú vzdialené od Trstenej približne 20 minút autom.

Najstaršie vyobrazenie námestia - asi 1850 (M. Račľaj)

6. 1. 1371 Vydanie zakladajúcej listiny pre mestečko Pringenstadt (neskoršia Trstená).

1397 Prvá písomná zmienka o existencii farnosti v Trstenej.

1424 Ochranné privilegium Žigmunda Luxemburského pre Trstenú, ktorým boli mešťania oslobodení od platenia mýtnych poplatkov na území celého Uhorského kráľovstva.

1590 Prvá doteraz známa zmienka o existencii mestskej pečate, kde je vyobrazená Panna Mária s malým Ježiškom v náručí.

1609 Cisár Matej II. vydáva potvrdzujúcu listinu, v ktorej sa spomína, že v Trstenej sa konajú štyri výročné jarmoky a každý týždeň trhy v stredu a v sobotu.

1638 Rod Trstenský bol povýšený do šľachtického stavu.

1683 Prechod litovských jednotiek cez Trstenú, ukoristenie zrejme stredovekého obrazu Panny Márie z farského kostola.

1705 Osadenie sochy sv. Floriána (najstaršej sochy v meste).

1712 Cisár Karol VI. vydáva pergamenovú listinu, v ktorej potvrdzuje všetky predchádzajúce privilegia a výsady Trstenčanov od založenia mesta.

1728 Založenie Bratstva Panny Márie Škapuliarskej.

1741 – 1747 Baroková prestavba Kostola sv. Martina (jeho pôdorys získal viac-menej súčasnú podobu).

1742 Vznik pivovaru.

1774 Príchod františkánov a ich usídlenie na námestí.

1777 Trstená je povýšená za sídlo okresu v rámci Oravskej stolice.

1780 Kostol sv. Juraja aj s prilahlým cintorínom získavajú do svojej administrácie františkáni.

1805 – 1810 Prechod cisárskych jednotiek cez Trstenú počas obdobia napoleonských vojen.

1831 Prvá vlna cholerovej epidémie.

1847 Druhá vlna cholerovej epidémie.

1848 – 1849 V Trstenej sa organizuje národná garda, ktorá má za cieľ potlačiť akýkoľvek proslovenský národný pohyb na území hornej Oravy.

1853 Vznik Okresného súdu v Trstenej.

1868 – 1869 Vznik maďarského Kráľovského katolíckeho gymnázia.

1873 Tretia vlna cholerovej epidémie.

1912 Rozsiahly požiar mesta, ktorý úplne zmenil jeho architektúru.

1918 Vznik Československej republiky.

JAR 1945 Cez Trstenú prechádza front, mesto je z veľkej časti zničené.

1945 – 1948 Oprava veže Kostola sv. Martina do súčasnej podoby.

1950 Likvidácia františkánskeho kláštora a odvečenie rehoľníkov do sústreďovacích táborov.

1953 Otvorenie Oravskej priehrady.

1960 Trstená prestáva byť sídlom okresu, začína masívna industrializácia mesta a rozvoj mestskej infraštruktúry.

1973 Otvorenie Domu kultúry a začiatok vydávania Trstenského hlasu (oficiálneho informačníka mesta).

1989 – 1990 Trstená súčasťou udalostí Nežnej revolúcie.

1993 Vznik Slovenskej republiky

1998 – 2002 Kostol sv. Martina prešiel posledným rozšírením o priečnu loď a nadobudol súčasnú podobu.

2010 Rekonštrukcia námestia a otvorenie obchvatu mesta Trstená.

2015 Otvorenie rozsiahleho úseku cyklotrasy, ktorý je súčasťou projektu Cesta okolo Tatier.

2021 Dokončenie projektu krížovej cesty.

1 KOSTOL SV. MARTINA

mapa F 4 ☑ Bernolákova 2 † 150 m
(1 min) V od námestia ✓ Pon-Ned
5:30-19:00 ☩ Pon-Sob 6:00, 18:15
Ned 7:00, 8:30, 10:30
www.farnosttrstena.sk

So vznikom mesta bol v roku 1371 postavený gotický kamenný kostol zasvätený Panne Márii, ktorej postava sa nachádza aj v erbe mesta. Existencia samostatnej farnosti v Trstenej je prvýkrát doložená až o 26 rokov neskôr. V 17. storočí kostol slúžil potrebám evanjelickej komunity. V roku 1641 bol obnovený v renesančnom slohu a neskôr v roku 1683 vyplienený spolu s celým mestom litovským vojskom poľského kráľa Jána III. Sobieskeho, ktorého úlohou

bolo oslobodiť Viedeň spod tureckého obklúčenia. Vojaci si odniesli so sebou aj zázračný obraz Panny Márie z hlavného oltára. Jeho baroková kópia bola vytvorená v neskoršom období a na hlavnom oltári sa nachádza dodnes. V dôsledku zmien v náboženskom myslení v 17. storočí, pôvodné zasvätenie farského kostola Panne Márii

Madona s dieťaťom

bolo vystriedané svätým Martinom (symbolizuje ideál rytierstva). V rokoch 1741 – 1747 došlo k rozsiahlej barokovej prestavbe. Kostol bol rozšírený o trojlodie a zvýšený o barokovú cibulovitú vežu. Začiatkom 20. storočia kostol dostal nové nástenné maľby

Pri výstupe na vyhladkový balkón sa prechádza štyrmi poschodiami. V časti s veľkými oblúkovými oknami sa nachádzajú štyri zvony. Spolu vážia takmer tri tony a boli odliate po skončení 2. svetovej vojny vo zvonárskej dielni v Brne.

Expozície soch, historických fotografií a sláčtických erbov sú umiestnené na 1., 2. a 4. poschodí.

V spodnej časti veže je vsadená rímsa z pôvodného vstupu do kostola s vytesaným rokom 1641, ktorý pripomína renesančnú obnovu kostola.

Veža meria 49 metrov a vyhladkový balkón sa nachádza vo výške 26,5 metra.

Hodinový stroj so štyrmi ciferníkmi z roku 1949.

a vitrážové okná v presbytériu. Taktiež boli do jeho interiéru osadené tri nové oltáre, ktorých autorom je majster Ferdinand Prinoth z Tirolska. Hlavný oltár je zasvätený sv. Martinovi, mužský bočný oltár je dedikovaný sv. Jánovi Nepomuckému a ženský bočný oltár je zasvätený sv. Rozálii. Počas 2. svetovej vojny bol kostol vážne poškodený a po jej skončení došlo k rozsiahlym úpravám. V rokoch 1998 – 2002 prešiel kostol posledným rozšírením o priečnu loď a nadobudol súčasnú podobu.

Tri pozdĺžne lode chrámu sú z obdobia baroka. Priečna loď s bočnými balkónmi a mohutnými vitrážami majstra Jána Havrila pribudla pri prestavbe v rokoch 1999 – 2004.

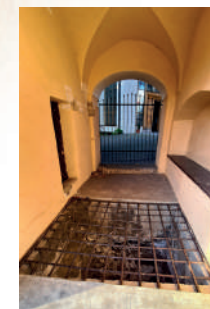

Interiér kaplnky, výstavba ktorej sa začala v roku 1741.

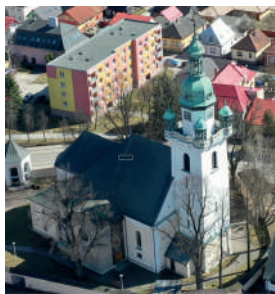
Vstup do krypty.

Vstup do veže.

- 1a Veža
- 1b Socha sv. Floriána
- 1c Vstupná brána
- 1d Ohrada a murovaná spovednice
- 1e Krypta
- 1f Kaplnka Panny Márie Karmelskej
- 1g Socha Panny Márie na ohradnom múre

Jama hanby s mrežou vo vstupnej bráne slúžila ako mestské väzenie. Bola vybudovaná v 17. storočí.

1a VEŽA

Spodná časť veže bola vybudovaná zrejme v polovici 17. storočia na starších stredovekých základoch. V období komplexnej prestavby kostola v 40. rokoch 18. storočia získala barokovú strechu s cibulovitým zakončením. Počas 2. svetovej vojny prišla veža o zvony a bola vážne poškodená po zásahu katušou. Po krátkych prípravách bola v rokoch 1947 – 1948 prestavaná do súčasnej podoby a pribudli k nej štyri menšie vežičky. Je dielom projektanta Eugena Ormaya, rodáka z Trstenej. Meria 49 metrov a balkón sa nachádza vo výške 26,5 metra. Vo vnútri je inštalovaný pôvodný mechanizmus hodín z roku 1949. Do zvonice veže boli umiestnené štyri zvony. Najväčší z nich váži 1,6 tony a je zasvätený svätému Martinovi. Ďalšie tri zvony sú Božské Srdece (760 kg), Ave Maria (410 kg) a umieračik zasvätený svätému Jozefovi (190 kg). Tie úplne pôvodné boli zničené ešte počas 1. svetovej vojny. Použili ich na výrobu zbraní. Veriaci sa neskôr vyzbierali na nové, ktoré sa o necelé tri desaťročia rozbili pri páde veže a ich úlomky použili

na výrobu terejších štyroch zvonov. V roku 2008 bola veža komplexne sprístupnená širšej verejnosti a jej prehliadka končí prechádzkou po balkóne so štyrmi vežičkami. Vstup zabezpečuje miestne Turisticko-informačné centrum, kde počas týždňa stačí zavolať aj krátko pred plánovanou návštevou, odporúča sa však rezervácia vopred.

1b SOCHA SV. FLORIÁNA

Baroková socha sv. Floriána je národnou kultúrnou pamiatkou a predstavuje jednu z najstarších sôch na hornej Orave. Pripomína časté požiare, ktoré sužovali Trstenú v prvom desaťročí 18. storočia a pred farskú budovu bola premiestnená v roku 1992.

Jej stĺp tvorí hranolový sokel. Na ňom je volutami zovretý sokel s nápisom dekorovaný rozetami. Hlavica stĺpa je ozdobená hlavičkami malých anjelov. Socha sv. Floriána je vytváraná v bohatom pohybe a v roku 1705 ju dal zhotoviť miestny mešťan Ján Štefanides.

1c VSTUPNÁ BRÁNA

Vstupná brána bola pravdepodobne postavená v polovici 17. storočia. Ide o jednopodlažnú budovu. V jej hornej časti sa nachádza miestnosť, kde bol uložený mestský archív. V dolnej časti je možné ešte aj dnes vidieť zamrežovanú jamu, ktorá

slúžila ako verejné väzenie. Na prízemí na čelnej stene sa nachádza jedno z najstarších

vyobrazení Panny Márie spolu s malým Ježišom v Trstenej. Jeho vytvorenie súvisí so založením Bratstva Panny Márie Karmelskej v Trstenej v rokoch 1728 – 1731. Okrem toho je v jednej z ník vstupnej brány umiestnená pieskovcová baroková socha sv. Anny spolu s maloletou Pannou Máriou. Táto socha je doložená už vo vizitácii z roku 1776. Na druhej strane je v nike pieskovcová socha sv. Antona Paduánskeho. Obe diela pravdepodobne vznikli v dielni oravských kamenárov Belopotockých.

1d OHRADA A MUROVANÉ SPOVEDNICE

Nová ohrada okolo kostola bola dokončená v roku 1740 v období, kedy v Trstenej prekvitala úcta k Panne Márii ako patrónke mesta. Súčasťou ohrady je desať spovedníc. Slúžili na vysluhovanie sviatosti zmierenia. Počas pravidelných pútí prichádzali do Trstenej tisíce pútnikov z celej Oravy i z poľskej Haliče, ktorých spovedali desiatky kňazov. Aj keď spovednice stratili svoju pôvodnú funkciu obmedzením náboženskej slobody po roku 1948, zachovali sa dodnes.

1e KRYPTA

Existencia krypt pod kostolom siaha minimálne do polovice 17. storočia a prvá písomná zmienka o ich využívaní na pochovávanie je z roku 1700. V ďalšom období došlo najskôr k ich úpravám a v rokoch 1741 – 1747 aj rozšíreniu. Od 40. rokov 18. storočia sa pod kostolom nachádzali dve krypty. Jedna bola situovaná pod svätyňou a druhá v zadnej časti pod chórom. Pochovávali sa tu významní členovia meštianskych rodín a rodov, diecézni kňazi aj členovia františkánskeho rádu. V dôsledku kráľovských nariadení koncom 18.

storočia bolo používanie krypt obmedzované a k úplnému koncu pochovávanie do nich došlo v prvej tretine 19. storočia. Bola tu zároveň vybudovaná kostnica (ossarium), do ktorej sa ukladali vykopané kosti z hrobov. Z pôvodného inventára sa zachoval unikátny súbor truhiel jednotlivých mešťanov aj maloletých detí, ktoré boli ornamentálne dekorované a kolorované. V jarných mesiacoch roku 1945 došlo k čiastočnému vyrabovaniu a vyplieneniu krypt počas prechodu frontu. V roku 2017 sa zrealizovala obnova tohto priestoru a pre verejnosť bola sprístupnená krypta s obdĺžnikovým pôdorysom 8,99 x 4,46 m. Podľa nájdených kostrových pozostatkov bolo v nej pochovaných minimálne 114 ľudí a z toho okolo 22 detí.

Vstup zabezpečuje miestne Turisticko-informačné centrum, kde počas týždňa stačí zavolať

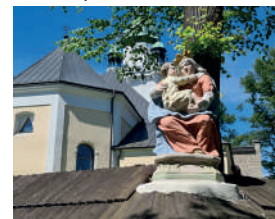

aj krátko pred plánovanou návštevou, odporúča sa však rezervácia vopred.

1f KAPLNKA PANNY MÁRIE KARMELSKEJ

Kaplnka Panny Márie Karmelskej (nesprávne označovaná ako Kaplnka sv. Kríža) sa nachádza v juhovýchodnej časti areálu farského kostola. Kaplnku začali stavať v roku 1741 a bola dokončená v polovici 18. storočia. V jej interiéri sa nachádza drevený kríž s barokovým korpusom ukrížovaného Krista a fragment z pôvodného oltára s obrazom, ktorý bol namalovaný v roku 1997. Okenné vitráže sú dielom majstra Viktora Krpela z Bratislavy.

1g SOCHA PANNY MÁRIE NA OHRADNOM MÚRE

Na východnej časti kostolnej ohrady pri Kaplnke sv. Kríža sa nachádza baroková socha Panny Márie Kráľovnej s dieťaťom Ježišom. Možno predpokladať, že súsošie vzniklo v druhej polovici 18. storočia, pretože už v roku 1776 je doložených v Trstenej viacero sôch znázorňujúcich Pannu Máriu. Baroková socha Panny Márie Kráľovnej spolu s Ježišom je zaradená medzi národné kultúrne pamiatky.

1h BETLEHEM

Vzácný historický Betlehem bol zadovážený pravdepodobne

ešte v poslednej tretine 19. storočia. Ide o súbor farebných figúrok malého Ježiša, Panny Márie, Jozefa, troch mudrcov a pastierov. O jeho vzniku sa zatiaľ nenašli žiadne konkrétnejšie správy. Vo farských účtoch sa spomína len to, že v roku 1889 bola vyplatená suma na jeho pozlátenie. Betlehem je dodnes vystavený v kostole počas vianočného obdobia.

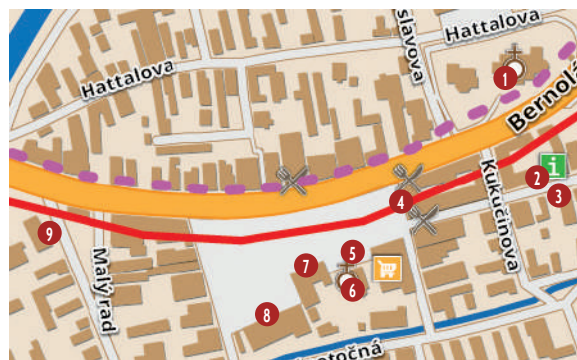

Druhú zaujímavú zobrazenie Ježišovo narodenia, ktoré je z dielne Trstenskej keramiky, býva umiestnené na námestí pod vianočným stromčekom. Z tej istej dielne pochádza aj Betlehem s viac ako 500 postavkami vystavený vo Vilčkovej kúrii.

1i ORGAN

Požiar, následné narušenie statiky a zrútenie zadnej klenby kostola počas 2. svetovej vojny zničili aj pôvodný organ. Ten nový bol skolaudovaný až o tri desaťročia neskôr. Organ Rieger-Kloss, op. 3420 má spolu 2119 píšťal, z čoho je 1220 cínových, 655 kovových, 136 zinkových a 108 drevených. Jeho rozmery sú 7 m (výška), 6,9 m (šírka) a 2,2 m (hlbka). Vďaka iniciatíve miestneho organistu Tomáša Kubicu a podpore mesta sa od roku 2006 využíva pravidelne aj na koncertné účely počas Trstenskej organovej jesene.

- 1 Kostol sv. Martina
- 2 Turisticko-informačné centrum
- 3 Židovská synagóga
- 4 Hotel Roháč
- 5 Socha sv. Jána Nepomuckého
- 6 Kostol sv. Juraja
- 7 Františkánsky kláštor
- 8 Budova starého gymnázia
- 9 Vilčekova kúria

2 TURISTICKO INFORMAČNÉ CENTRUM

mapa F 4 **Užitočné kontakty** s. 2

3 ŽIDOVSKÁ SYNAGÓGA

mapa F 4 Železničiarov 300/44
 † 160 m (2 min) V od námestia
 ✓ rezervácia nutná (†+421(0)902 038-067)

Už v 30. a 40. rokoch 19. storočia Židia robili zbierky medzi sebou na výstavbu miestnej synagógy. Do Trstenej často prichádzal hlavný rabín z Dolného Kubína a radil veriacim. V roku 1868 sa miestna židovská náboženská obec stala neologickou a okolo roku 1880 bola vysvätená nová synagóga v Trstenej s pôdorysom 15 x 12 m. Jej vstupe dominuje neorenesančný portál. Na jej priečelí sú zobrazené dve kamenné tabule, ktoré symbolizujú Desatoro božích prikázání. Nad hlavným vchodom do synagógy je dobový nápis v hebrejskom písme. Vo vnútri synagógy sú dve schodiská, predsieň a vnútorná galéria pre ženy, podopretá kovovými stĺpmi s umelecky zdobenými hlavicami. Na poschodí sa zachovali vzácne

fragmenty kvetinovej výzdoby a častí nápisu v hebrejskom písme. Pre bohoslužby slúžila synagóga až do obdobia prvých transportov v roku 1942. Po skončení druhej svetovej vojny bola využívaná na rôzne účely, dokonca aj ako sklad obilia. V súčasnosti je majetkom Ústredného zväzu židovských náboženských obcí, ktorý ju od roku 2020 dal mestu do prenájmu za symbolickú sumu. Využíva sa na kultúrne a spoločenské podujatia.

4 HOTEL ROHÁČ

mapa F 4 Nám. M. R. Štefánika 31 www.hotelrohac.sk

Ide o jednoposchodovú budovu obdĺžnikového tvaru s vnútornou dvoranou. Z doteraz preskúmaných dobových záznamov sa predpokladá, že bol vybudovaný v druhej polovici 19. storočia. Mestský protokol z roku 1878 zaznamenal žiadosť Oravského panstva o tehly, ktoré boli potrebné na zvýšenie zemepanskej krčmy v Trstenej o jedno poschodie pre úradnícke byty, takže prízemie v tom období už určite stálo. Mestský hotel bol vybudovaný do dnešnej podoby postupne.

V roku 1907 bola pristavená jeho posledná juhovýchodná časť na uliciach Železničiarov a Kukučínova. V priestoroch hotela určitý čas sídlil aj richtár a bol tu aj mestský žalár. Počas 2. svetovej vojny v rokoch 1943 – 1944 sa v jeho juhovýchodnej časti stretávali členovia ilegálneho Okresného národného výboru. V súčasnosti sa väčšina častí budovy využíva ako hotel. Nachádza sa tu aj reštaurácia, tradičná krčma U hodinárov a niekoľko obchodov.

5 SOCHA SV. JÁNA NEPOMUCKÉHO

mapa F 4 Nám. M. R. Štefánika (pred Kostolom sv. Juraja)

Kvôli neustálym záplavám Trstenej postavili jej obyvatelia v druhej polovici 18. storočia sochu svätého Jána Nepomuckého, ktorý je považovaný za patróna proti povodňam.

Stĺp so sochou svätého Jána Nepomuckého je doložený už v roku 1776. Správa z kanonickej vizitácie z roku 1820 uvádza, že bola postavená nová socha tohto svätca na náklady mesta. V roku 1876 bola stredná časť stĺpa nahradená novým kamenným blokom s reliéfmi svätého Michala archanjela na južnej strane a svätého Floriána na severnej strane. Možno predpokladať, že v tomto období bola k stĺpu doplnená aj kamenná ohrada. Kópie reliéfov z tohto stĺpa sa nachádzajú na Slanickom ostrove umenia

6 KOSTOL SV. JURAJA

mapa F 4 Nám. M. R. Štefánika 29 ✓ Pon-Ned 7:00-18:00 iba predsieň kostola Pon-Sob 17:00 Ned 9:00, 18:00

Kostol sv. Juraja je vo vlastníctve rehole Menších bratov františkánov. Jeho základy boli položené na prelome 17. a 18. storočia. Kostol je trojloďový a má neorománsku fasádu. V jeho okolí sa nachádzal príkostoľný cintorín, kde sa pochovávalo až do roku 1780. V priebehu 18. storočia prešiel výraznou barokovou

úpravou. Mimoriadne cenné sú bočné oltáre - Panny Márie a Božského Srдца Ježišovho, ktoré sú majstrovským dielom františkánskeho rehoľníka Konráda Švestku, OFM zo Žiliny z roku 1893. Bohostánok na hlavnom oltári je dielom tírolského majstra Ferdinanda Prinota z roku 1904. Z druhej polovice 19. storočia pochádza aj ďalší bočný oltár venovaný sv. Františkovi. Kostol nadobudol súčasnú podobu po veľkom požiari mesta v roku 1912. V roku 2012 došlo ku komplexnej výmene starého organa z roku 1902. Nový organ bol daný do užívania v apríli 2013.

7 FRANTIŠKÁNSKY KLÁŠTOR

mapa F 4 Nám. M. R. Štefánika 28

Peknou architektonickou budovou a dominantou námestia je františkánsky kláštor vybudovaný v rokoch 1778 – 1809. Podobne ako kostolík aj kláštor bol niekoľkokrát prestavaný. Novšie úpravy v 20. storočí pozmenili i tvar okien. Kláštor spolu s prípojnou budovou má pôdorys tvaru „L“, a pôvodnú klenutú priebežnú chodbu, ktorou sa vchádza do klenutých miestností. Súpis výtvarných pamiatok Oravy z roku 1944 uvádza, že v inventári kláštor sa nachádza obraz Márie Magdalény z konca 16. storočia a obraz sv. Františka z 18. storočia. Na dolnej chodbe kláštor je umiestnená baroková spovednica a patronátne lavice z 18. storočia. Po likvidácii reholí v Československu v roku 1950 v ňom sídlili viaceré referáty Okresného národného výboru ako aj niektoré zložky komunálneho podniku mesta Trstena. V roku 1971 bol prestavaný na hotel Oravica. Po roku 1989 sa opäť stal vlastníctvom františkánskej rehole a v roku 2018 bol spolu s Kostolom sv. Juraja vyhlásený za národnú kultúrnu pamiatku.

8 BUDOVA STARÉHO GYMNÁZIA

mapa F 4 Nám. M. R. Štefánika 27

Po zániku františkánskeho gymnázia v Trstenej koncom 18. storočia na hornej Orave nejstvovala žiadna stredná škola. Až dňa 5. septembra 1865 úrad Oravskej stolice požiadal riaditeľa Oravského panstva v Oravskom Podzámku, aby podporil zriadenie gymnázia v Trstenej. Budova reálneho nižšieho gymnázia bola postavená veľmi rýchlo aj s podporou uhorského ministerstva školstva. Základný kameň bol položený v roku 1868 a už v roku 1869 sa tu vyučovalo. V roku 1875 sa premenovalo na Kráľovské katolícke gymnázium v Trstenej. Po roku 1918 bolo

premenované na Bernolákovovo štátne nižšie reálne gymnázium. V tejto školskej inštitúcii vyrástli viaceré osobnosti, ktoré sa zapísali do dejín Slovenska i do pohnutej minulosti Trstenej. V roku 1934 gymnázium svoju činnosť ukončilo. Na jeho tradíciu nadviazalo Gymnázium Martina Hattalu. V súčasnosti budovu prevádzkuje Základná škola a materskou školou R. Dilonga v Trstenej.

9 VILČEKOVA KÚRIA

mapa E 4 Malý rad 539 † 300 m (3 min Z) od námestia ✓ rezervácia nutná (†+421(0)902 038-067)

Zemianska baroková kúria rodiny Vilčekovcov pochádza z druhej polovice 18. storočia a od prvej polovice 19. storočia slúžila ako ich rodinné šľachtické sídlo. Ide o prízemný murovaný objekt s obdĺžnikovým pôdorysom. V obytných miestnostiach sú zachované klenby so štukovou výzdobou z konca 18. storočia. Objekt má veľkú manzardovú strechu so stredovou manzardovou izbou. Od roku 2014 sa budova postupne pretvára na mestské múzeum. Vďaka občanom, ktorí mestu darovali alebo zapožičali historické predmety, vznikla expozícia, ktorá pripomína život starých Trstenečanov. Jej zbierka sa rozrástá aj o veľký Betlehem s viac ako 500 postavkami vyrobených v dielni Trstenej keramiky.

10 CINTORÍN NA HÝBLI

mapa E 2 ☑ blízko križovatky Krakovskej cesty a ulice Odbojárův † 900 m (12 min) SV od námestia Jeden z najstarších cintorínov je vybudovaný na vrchu Hýbeľ. Jeho názov je zrejme odvodený od slova hýbať sa, nakoľko sa neraz stávalo, že pri mimoriadne daždivom počasí sa časť pôdy na vrchu Hýbeľ zosunula do rieky Oravica a bola odnášaná jej prúdom. Dominantou tohto cintorína je od roku 1755 kamenná brána s barokovými sochami sv. Jána Evanjelistu a socha plačúceho Krista. Na cintoríne sa mohlo pochovávať minimálne už na prelome 17. a 18. storočia.

11 BUDOVY PÔVODNÉHO PIVOVARU

mapa D,E 2,3 Krčmy ☑ s. 72

12 CYKLOCHODNÍK

mapa E,F 2; D,E 3; C 4 Cyklistika ☑ s. 77

13 CINTORÍN V POLI

mapa E 2,3 ☑ na uliciach Oravická a Štefana Furdeka † 800 m (10 min) SV od námestia

V dôsledku nedostatku hrobových miest bol vyčlenený na pochovávanie nový priestor. Cintorín na námestí pri Kostole

sv. Juraja bol úradne zatvorený v roku 1780 a ďalšie dva mestské cintoríny – pri farskom kostole a na Hýbli už kapacitne nestačili, preto sa pristúpilo v roku 1813 ku zriadeniu nového cintorína V poli, pri dnešnej SAD, v tom čase ešte mimo zastavanej časti mestečka.

So vznikom tohto cintorína súvisí aj postavenie cintorínskej Kaplnky Panny Márie, ktorá sa využívala ako miesto na pietne uloženie mŕtveho tela pred pohrebnými obradmi. Ide o klasicistickú sakrálnu stavbu z roku 1822. Táto kaplnka zrejme mala svojho barokového predchodcu, ktorý je doložený už v kanonickej vizitácii z roku 1776.

14 ŽELEZNIČNÁ STANICA

mapa E 3

15 TRSTENSKÁ KERAMIKA

mapa E 3 Hrnčiarstvo ☑ s. 66

16 AUTOBUSOVÁ

STANICA mapa D,E 3

17 BUDOVA MESTSKÉHO ÚRADU

mapa D 3 ☑ Bernelákova 97 † 350 m (4 min) SV od námestia Budovu dnešného mestského domu, kde od roku 1960 sídli

mestský úrad, dala postaviť belgická banícka spoločnosť na začiatku 20. storočia pre jej

riaditeľa a úradníkov v Liesku. Ide o historickú jednoposchodovú budovu. Táto banícka spoločnosť sa pokúšala ťažiť hnedé uhlie neďaleko riečky Jelešňa ako aj medzi Čimhovou a Vitanovou. Keďže uhlie svojou kvalitou nemohlo konkurovať dovážanému uhliu z Ostravy, banícka spoločnosť v roku 1906 skrachovala a budovu odkúpil trstenský obchodník Móric Matúga, ktorý ju dal rozobrať a nanovo postaviť v Trstenej. Pred mestským úradom tu sídlil okresný úrad a v úplných začiatkoch aj hostinec.

18 KULTÚRNY DOM A KINO

mapa D 3 Kultúra ☑ s. 71

19 KAPLNKA NAJSVÄTEJŠIEHO SPASITEĽA

mapa C 3 ☑ ulica Mieru pred domom č. 809 † 450 m (5 min) Z od námestia

Kaplnka pri dolnom moste bola podľa dobových zázpisov v roku 1820 zasvätená Najsvätejšiemu Spasiteľovi. Starali sa o ňu

- 10 Cintorín na Hýbli
- 11 Budovy pôvodného pivovaru
- 12 Cyklochodník
- 13 Cintorín v poli
- 14 Železničná stanica
- 15 Trstenská keramika
- 16 Autobusová stanica
- 17 Budova mestského úradu
- 18 Kultúrny dom a kino
- 19 Kaplnka Najsvätejšieho Spasiteľa
- 20 Hornooravská nemocnica

miestni meštania ako výraz svojej úcty a nábožnosti. Už kanonická vizitácia z roku 1776 uvádza, že na tomto mieste „pred mestom je kríž, ktorý je vsadený do kamenného stĺpu“. Táto sakrálna stavba predstavuje jednoduchú murovanú kaplnku, v ktorej je v súčasnosti umiestnený kríž s korpusom Ježiša Krista. Podľa miestnej tradície, počas noci na Zelený štvrtok, sa tu miestni ľudia chodia pomodliť a umyť v potoku, ktorý tečie vedľa nej.

20 HORNOORAVSKÁ NEMOCNICA

mapa C 4 Užitočné kontakty ☑ s. 2

21 KRÍŽ SMEROM NA BREZOVICU

mapa B 2 † 1,7 km, 24 min JV od námestia (po pravej strane pri ceste do Brezovice)

V roku 1880 dal obyvateľ z Brezovice Anton Hucík postaviť kamenný kríž pri ceste smerom do Brezovice. V súčasnosti na mieste tohto kamenného kríža stojí železný kríž v železnej ohrade s vročením 1947, ktorý dokladá poslednú známu opravu tohto sakrálného objektu a miesta.

22 KRÍŽ NA VÁPENICI

mapa A 2 (C 4) ☑ kopec Vápenica na konci ulice Gavloviča † 850 m (10 min) JZ od námestia Súčasťou kamennej plastiky je socha Panny Márie, nad ktorou sú hlavy dvoch serafínov. Blok je ukončený hlavicom, na ktorej je kamenný kríž s korpusom. Pod korpusom je reliéf srdca s plameňom. Dielo dal zhotoviť v roku 1876 obyvateľ Trstenej Ján Obrokta. Okolo tohto kamenného kríža pravidelne prichádzali veriaci z obce Zábiedovo na slávnostné bohoslužby do farského kostola v meste.

23 AREÁL BÝVALEJ RAFINÉRIE

mapa B 2 Priemysel ☑ s. 79

24 ŽIDOVSKÝ CINTORÍN

mapa A 2 † 2,5 km (30 min) JZ od centra mesta na hranici katastra mesta Tvrdosín

Cintorín je obdĺžnikového tvaru a po celom obvode je ohradený kamenným múrom. Do cintorína sa vchádzalo kamennou bránou, od cesty z Trstenej do Tvrdosína. Prevažná časť náhrobných kameňov sa nachádza v hornej a ľavej časti od vchodu.

Najstaršie náhrobné kamene sú vyrobené z pieskovca. Mnohé pochádzajú z 19. storočia a vplyvom počasia sú značne poškodené. Najstaršie náhrobníky z pieskovca sú nízke, horné ukončenie je oblúkom. Neskoršie sa tvar a materiál náhrobníkov menil. Sú už podstatne vyššie. Náhrobníky z drahšieho mramoru sa vyskytujú ojedinele. V hornej a ľavej časti cintorína, ktorá je zdevastovaná a rozkradnutá, vidieť mnohé podstavce, na ktorých stáli prevažne jednoduchšie stély. Tieto typy náhrobníkov sú štíhle a vysoké. Z čierneho granitu sa vyskytovali v menšom množstve, niektoré sú zvalené, ale prevažná časť bola v minulosti rozkradnutá.

Na ich výzdobu bola použitá bežná ornamentálna výzdoba a jednoduché rastlinné motívy. Náhrobníky majú nápisy písané hebrejsky, niektoré texty aj nemecky.

Vznik cintorína židovskej náboženskej komunity v Trstenej datujeme na prelom 18. a 19. storočia. Osud miestnej židovskej komunity bol definitívne spečatený smutnou udalosťou holokaustu v roku 1942. So zánikom židovskej obce v Trstenej prestal byť využívaný aj jej cintorín na pochovávanie jej členov. Len niekoľko metrov od neho je aj tvrdošínsky židovský cintorín.

25 UHLISKO

mapa A 2 Turistika ☑ s. 74

26 PAMÄTNÍKY V ČASTI HÁLEČKOVÁ

mapa B 2 (B 4) ☑ ulica Mieru, na začiatku mesta pri pumpe Slovaft † 1,2 km (14 min) Z od námestia 2. svetová vojna ☑ s. 64

Pamätník padlých v 1. svetovej vojne a decénia ČSR bol postavený pri príležitosti 10. výročia od vzniku Československej republiky a zároveň ako prejav vďaky občanom, ktorí zahynuli na frontoch Prvej svetovej vojny.

- 21 Kríž smerom na Brezovicu
- 22 Kríž na Vápenici
- 23 Areál bývalej rafinérie
- 24 Židovský cintorín
- 25 Uhlisko
- 26 Pamätníky v časti Hálecková
- 27 Skalka
- 28 Krížová cesta
- 29 Bubeník
- 30 Kaplnka Panny Márie Kráľovnej
- 31 Lázky
- 32 Kaplnka na Kamennom vršku
- 33 Kaplnka Premenenia Pána
- 34 Cintorín Hámre
- 35 Kaplnka Panny Márie
- 36 Kaplnka sv. Júdu Tadeáša
- 37 Oravské centrum mládeže
- 38 Kaplnka sv. Antona Paduánskeho
- 39 Priehradný múr
- 40 Prístav

Autorom tohto projektu bol v roku 1928 miestny učiteľ a predseda osvetovej komisie Ján Daščík. Zhotoviteľom bol murársky majster Jozef Fedor, pôvodom z Trstenej. Nachádza sa na vyvýšenine v podobe jednoduchého kamenného pomníka a je z hrubo opracovaného lomového kameňa. Pamätník má tvar zrezaného štvorbokého ihlana, ktorý je na vrchole ukončený plastikou Panny Márie s dieťaťom Ježišom. Tento pamätník bol vyhlásený za národnú kultúrnu pamiatku. Neďaleko sa nachádza aj pomník venovaný padlým v SNP, kde sú pochované obeť 2. svetovej vojny.

27 SKALKA (VYHLIADKA)
mapa B 2 (C 3) **Turistika** 🗺️ s. 74

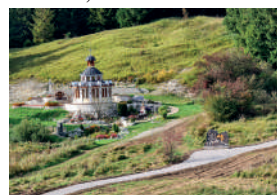
28 KRÍŽOVÁ CESTA
mapa B 2 (D 2,3) 🗺️ pri kopci Bubeník ↑ 1,1 km (15 min) S od námestia Od mosta pre peších cez rieku Oravica z Hviezdoslavovej ulice sa tiahne Krížová cesta, ktorá bola dokončená v roku 2021. Trasa od prvého po pätnáste mozaikové zastavenie meria približne 900

metrov s prevýšením približne 100 m. Vedie okolo náučného chodníka na kopec Bubeník, okolo Kaplnky Panny Márie Kráľovnej a končí na vrchu Lázky, kde mesto plánuje vybudovať vyhladkovú vežu.

29 BUBENÍK (KOPEC S VÝHLADOM)
mapa B 2 (D 2) **Turistika** 🗺️ s. 74

30 KAPLNKA PANNY MÁRIE KRÁĽOVNEJ
mapa B 2 (D 2) 🗺️ pri kopci Bubeník ↑ 1,1 km (15 min) S od námestia **Náboženstvo** 🗺️ s. 68-69 Medzi najnovšie duchovné

stavby v meste patrí budova Kaplnky Panny Márie Kráľovnej v tichom prostredí pri kopci Bubeník, ktorej výstavba prebiehala medzi rokmi 2010-2017. Priamo pod kaplnkou vyvierá prameň.

31 LÁZKY
mapa B 2 (D 1), kopec s plánovanou vyhladkovou vežou

32 KAPLNKA NA KAMENNOM VRŠKU

mapa B 2 🗺️ Kamenný vršok, napravo od cesty vedúcej do Ústia nad Priehradou ↑ 2,1 km, (29 min) S od námestia Kaplnka v miestnej časti zvanej Kamenný vršok bola postavená trstenským mešťanom Martinom Mencilom v roku 1824. Jeho manželka bola Dorota z rodiny Ďurdinovcov. Na udržiavanie a opravy vyčlenil následne zo svojich finančných prostriedkov viac ako 34 zlatých. Táto kaplnka bola postavená pri majetkoch starobylého rodu Ďurdinovcov (dnešná mestská časť Ďurdinová), ktorých prvé písomné zmienky siahajú minimálne do polovice 17. storočia. Kaplnka bola zrevitalizovaná a obnovená v roku 2018.

33 KAPLNKA PREMENENIA PÁNA
mapa B 2 🗺️ na ľavej strane cesty I. triedy I/59 smerom na hraničný priechod Chýzná ↑ 3,1 km (41 min) SV od námestia Táto kaplnka bola postavená

okolo roku 1820 a bola do nej vložená socha, ktorá na tomto mieste stála niekedy od polovice 18. storočia, kedy bola aj zhotovená. Dobové záznamy uvádzajú, že ju postavili miestni obyvatelia ako prejav svojej zbožnosti. Na túto kaplnku sa neviazala žiadna majetková fondácia, preto ju opravovali príležitostne miestni veriaci a farníci. V kaplnke je vzácny obraz, ktorý znázorňuje nanebovstúpenie Pána Ježiša.

34 CINTORÍN HÁMRE
Cintorín Hámre
mapa B 1 🗺️ 8,1 km (2 h 18 min) S od námestia Severne od Kaplnky Panny Márie (Osada), ku ktorej sa dnes dostanete po značenej cyklotrase, je zachovaný cintorín obce Hámre.

35 KAPLNKA PANNY MÁRIE (OSADA)
mapa B 1 🗺️ 7 km (1 h 59 min) S od námestia Kaplnka zasvätená Panne Márii bola postavená v roku 1874. Na jej mieste už predtým stála drevená kaplnka. Po rekonstrukcii v roku 2016 pribudlo ohnisko a prístup k priehrade s malou

plážou. Kaplnka sa nachádza pri bývalej ceste z Osady do Hámrov. Obe obce boli zatopené po dokončení Oravskej priehrady v roku 1953. Osada vznikla v roku 1609. Jej obyvatelia sa venovali najmä poľnohospodárstvu, plátenníctvu a hrnčiarskemu. Pri jej zatopení tu stálo približne 140 domov.

36 KAPLNKA SV. JÚDU TADEÁŠA
mapa B 1 🗺️ medzi Trstenou a Oravskou priehradou ↑ 4,4 km (54 min) S od námestia Predchodca kaplnky pri starej osadskej ceste bol vybudovaný niekedy v polovici 18. storočia. Pôvodne tam bol postavený kamenný murovaný stĺp, kde bola umiestnená socha Panny Márie Šaštínskej. Túto skutočnosť dokladá vizitácia z

roku 1776. Neskôr bol tento stĺp nahradený murovanou kaplnkou, ktorá bola niekedy okolo roku 1882 opravená, preto sa tam dodnes zachovalo aj toto vročenie. Kaplnka je jednoduchá murovaná stavba s polkruhovým zakončením zo zadnej strany. Je ukončená jednoduchou obvodovou rímsou, na ktorej je odsadená jednoduchou obvodovou strecha so štítom. Vstup do kaplnky uzatvárajú kované dvere vo vrchnej časti s mrežou. V roku 2021 bola obnovená a jej okolie zrevitalizované. Jej patrocínium bolo zmenené na sv. Júdu Tadeáša.

37 ORAVSKÉ CENTRUM MLÁDEŽE
mapa B 2 🗺️ Ústie nad Priehradou 1; www.ocmstie.sk ↑ 4,6 km (48 min) SZ od námestia **Aktívny oddych** 🗺️ s. 76 Pri výstavbe Oravskej priehrady boli zatopené obce Ústie nad Oravou, Slanica, Osada, Oravské Hámre a Lavkovo. V areáli Oravského centra mládeže bola v roku 2019 sprístupnená pamätná zóna v podobe modrej plochy v tvare Oravskej priehrady s piatimi trojrozmernými modelmi zatopených obcí. Vizualizácie sú vernou kópiou vzhľadu

časti dedínke v 50. rokoch minulého storočia s presnými vzdialenosťami medzi domami. Pri modeloch sú tabuľky s popismi v miestnom nárečí od pôvodných obyvateľov. Súčasťou zóny je socha Panny Márie, ktorá stála pôvodne v Osade. Centrum ponúka aj ubytovanie a rôzne unikové hry.

38 KAPLNKA SV. ANTONA PADUÁNSKEHO
mapa A 2 🗺️ na cintoríne v mestskej časti Ústie nad Priehradou ↑ 5,3 km (65 min) SZ od námestia Kaplnka na cintoríne v Ústí postavila rodina Kohútovcov v rokoch 1898 - 1904. Po sprevádzkovaní Oravskej priehrady v roku 1953 bola využívaná ako bohoslužobné a liturgické miesto pre obyvateľov Ústia v období socializmu až do roku 1995, kedy bolo vybudované Oravské centrum mládeže priamo v Ústí.

39 PRIEHRADNÝ MÚR
mapa A 2
40 PRÍSTAV
mapa A 2 **Pri vode** 🗺️ s. 78

O1 LEŠTINY

≡ 43 km (43 min) JZ od Trstenej
 🏠 257 🚗
Evanjelický kostol
 ☎ +421 (0)907 804-099
 ✓ rezervácia nutná (deň vopred)
 🕒 Ned 10.00 🕒 30 min

Stavba artikulárneho evanjelického kostola na kopci v Leštínach začala v roku 1688. Podľa prísnych pravidiel pre protestantov bol dokončený za jeden rok a dodnes sa využíva na pravidelné nedelne bohoslužby. V jeho interiéri sa nachádzajú typické nástenné kvetové ornamenty, barokový oltár a vyrezávaná kazateľnica. Kostol pôvodne nemal vežu so zvonom. Tá bola pristavená v roku 1777 spolu s dreveným schodiskom. Kostol v Leštínach je jedným z ôsmich drevených kostolov u nás zapísaných v Zozname svetového dedičstva UNESCO.

O2 DOLNÝ KUBÍN

≡ 37 km (36 min) JZ od Trstenej
 🏠 19 633 📞 Hviezdoslavovo námestie 2, Dolný Kubín
 ☎ +421 (0)915 049-407
 www.tik.dolnykubin.sk 📧
Oravské múzeum - Florinov dom

🏠 📧
 ☎ Gäcelská cesta, Dolný Kubín
 ☎ +421 (0)43 586-5461
 www.oravskemuzeum.sk
 ✓ Pon-Pia 🕒 WC
Oravská galéria 📧
 ☎ Hviezdoslavovo námestie 11, Dolný Kubín
 www.oravskagalera.sk
 ☎ +421 (0)43 586-3212 ✓ Uto-Ned
 Ⓜ od €3 🚻 WC
Akvapark ☎ Športovcov 1182/5, Dolný Kubín
 ☎ +421 (0)43 238-8374
 www.aquakubin.eu
 ✓ Pon-Ned 🕒 🚻 WC

Splavy Sú možné na celej trase od Tvrdošína po Kralovany. Najpopulárnejšie úseky: Dolná Lehota – Oravský Podzámok – Dolný Kubín (🕒 3 h) a Dolný Kubín – Kralovany (🕒 3 h)

✉ Orava Splav (na konci ulice Športovcov, blízko k AquaRelax), Dolný Kubín ☎ +421 (0)903 657-997
 www.oravasplav.sk
 ✓ Máj-Sep

Dolný Kubín je s jeho 20 000 obyvateľmi metropolou Oravy. Hviezdoslavovo námestie pomenované po známom básnikovi, ktorý v meste žil a v roku 1921 tu aj zomrel, tvorí rozľahlé priestranstvo v centre mesta. Z jednej strany ho lemujú renesančné a barokové domy vrátane Čaplovičovej knižnice, v ktorej dnes sídli Oravské múzeum Pavla Országha Hviezdoslava. Na opačnej strane sa nachádza bývalý župný dom, kde návštevníci nájdu Oravskú galériu. Vystavujú sa tu diela zo zbierky miestneho výtvarného umenia. Na námestí sa nachádza aj rímskokatolícky Kostol sv. Kataríny Alexandrijskej a evanjelický kostol. Centrom mesta preteká rieka Orava. Región obkolesuje Oravská vrchovina a Oravská Magura, vďaka čomu je v zime vyhľadávanou lyžiarskou destináciou. K ostatným miestnym atrakciám patrí napríklad krytý drevený most, ktorý spája staré mesto so sídliskom Bysterec, historický cintorín alebo obľúbený akvapark.

O3 KUBÍNSKA HOĽA

≡ 43 km (47 min) JZ od Trstenej; nadmorská výška 720-1396 m
 ☎ Dolný Kubín; pohorie: Oravská Magura
 Lyžiarske stredisko Kubínska hoľa
 ☎ www.kubinska.sk ☎ +421 (0)915 595-311 ☎ Dolný Kubín; možnosti ubytovania: Park Hotel, Green Hotel
 Toto dvojúrovňové lyžiarske stredisko ponúka vo svojej spodnej časti široké svahy s miernym sklonom, kde nájdete

aj detskú lyžiarsku školu, snow park a sedačkovú lanovku. Horná časť areálu je určená pre skúsených lyžiarov. Viac ako štvorkilometrový svah sa táhá od vrcholu až na úpätie. Ubytovacie možnosti strediska sú však obmedzené. Veľkou výhodou Kubínskej hole sú jej lyžiarske svahy orientované na južnú stranu a samotný výhľad na celú Oravu, Nízke a Západné Tatry či Malú a Veľkú Fatru. Cez leto sa v areáli dá jazdiť na horských trojkolkách, vyskúšať si zipline alebo downhill.

O4 ORAVSKÝ PODZÁMOK

≡ 29 km (32 min) JZ od Trstenej
 🏠 1309 www.oravskypodzamok.sk
 📧 ☎ Máj: Turzovské slávnosti (otvorenie letnej sezóny); Jún: Čarovný rozprávkový svet (MDD)
Oravský hrad
 ☎ Oravský Podzámok Oravský Podzámok 📍 0,3 km SZ od hradu
 ☎ 0,5 km JV od hradu
 ☎ +421 (0)43 581-6151 📧
 www.oravskemuzeum.sk
 ✓ Pon-Ned Ⓜ od €7
 🕒 🚻 🚻 WC 🕒 120 min
Drevené plte 📧 plavba začína v Hornej Lehote (doprava na parkovisko v cene) www.plte-orava.sk ☎ +421 (0)911 358-182 ✓ Júl-Aug: Pon-Ned; Máj, Jún, Sep, Okt: rezervácia nutná
 🕒 60 min

Prvá písomná zmienka o obci Oravský Podzámok pochádza zo 16. storočia. Jej pánom bol vtedy Juraj VII. Turzo. Hlavnou atrakciou pre návštevníkov Oravského Podzámku je Oravský hrad, ktorý sa týči na 112 metrov vysokom brale nad riekou Orava. Hrad patrí medzi najlepšie zachované na Slovensku. Vďaka jeho historickému významu, jedinečnej konštrukcii a pôsobivému spô-

sobu, ako je architektonicky zkomponovaný do svojho okolia, bol hrad v roku 1961 vyhlásený za národnú kultúrnu pamiatku. História jeho výstavby siaha až do 13. storočia. Pôvodne bol postavený z dreva, no po tatárskych vpádoch z roku 1241 bol prebudovaný na kamenný. Skalnaté bralo, na ktorom stojí, sa postupne stalo základom pre tri časti hradu, ktoré boli pôvodne postavené v románskom a gotickom štýle, no neskôr boli prebudované v renesančnom, barokovom a romantickom slohu. V priebehu rokov mal hrad mnoho majiteľov. Prvými boli Balašovi z Zvolena. V roku 1267 ho prevzal kráľ Belo IV. čím sa tak kráľovským majetkom. Strategická poloha hradu predurčila jeho úlohu pri obrane cesty vedúcej do Poľska. V 14. storočí sa stal sídlom Oravskej župy, ktorá ovládala

takmer celú oblasť Oravy. K najvýznamnejším panovníkom tohto obdobia patrili Maruš Čák Trenčiansky, Štibor zo Štiboric a Peter Komorovský. V 15. a 16. storočí hrad prešiel niekoľkými stavebnými úpravami. Počas vlády uhorského kráľa Matúša Korvína bol pristavaný druhý hrad. V prvej polovici 16. storočia prešiel do rúk Jána z Dubovca. Aby potlačil narastajúce nebezpečenstvo vpádov Osmanov z juhu, nechal posilniť opevnenie a na hlavnom hrade pristaviť polkruhovú vežu a opevnenia pre kanóny v priestoroch druhého hradu. V spodnej časti hradu pribudla druhá brána so strielňami a padacím mostom. Výstavba hradu pokračovala aj v priebehu 16.

Najstaršie časti hradu boli postavené na hradnom brale v 13. storočí.

Kaplnka sv. Michala a jej barokový interier

Vstup na hrad

Palác Jána z Dubovca

Hrad stojí na 112 metrov vysokom brale.

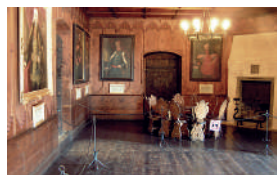
Plavba drevenou plťou pod hradným bralom.

Archiv Bastio

a 17. storočia. Vtedy patrilo rodine Turzovcov. Za panovania Františka Turza začala rozsiahla rekonštrukcia, ktorá neskôr pokračovala pod dozorom jeho syna Juraja VII. Turza. Ten dal okrem iného pristaviť kaplnku, strážny domček, vežu a baštu s tunelom. Po jeho smrti v roku 1616 hrad prešiel do rúk jeho syna Imricha, ktorý však vo veku 23 rokov náhle zomrel. Jeho matka Alžbeta Coborová a jej dcéra v roku 1621 prevzali kontrolu nad správou Turzovej pozostalosti. Bez ďalšieho mužského dediča tak Jurajovu smrťou rod Turzovcov

vymrel po meči. V 17. a 18. storočí bol hrad centrom konfliktu medzi Habsburgovcami a protihabsburgskými vojskami. Po potlačení povstania v roku 1709 bol výrazne poškodený. V roku 1800 zničil dva týždne trvajúci mohutný požiar všetky jeho drevené časti. O mnoho rokov neskôr zorganizoval Edmund Zichy projekt obnovy hradu, v rámci ktorého na ňom bolo založené múzeum. V tom čase boli majiteľmi hradu Pálfiovci, ktorí na začiatku 20. storočia čiastočne obnovili niektoré jeho segmenty. Dnes je Oravský hrad v správe dolnokubínskeho Oravského múzea P. O. Hviezdoslava. Jeden z najlepších pohľadov naň sa ponúka z rieky Orava, po ktorej sa môžu návštevníci plaviť popod hradné bralo na drevených pltiach. Plavba začína v obci Horná Lehota a trvá približne hodinu. V Oravskom Podzámku priamo pod hradom sa môžete zastaviť aj v pivovare Kastelán. Čapujú tu vlastné pivo s názvami spojenými s históriou hradu ako Turzo, Cibbor alebo Nosferatus.

05 PODBIEL

≈ 13 km (15 min) JZ od Trstenej
Jazda tankom
☎ +421 (0)904 443-662 ✓ rezervácia
nutná (najmenej 8 osôb na jazdu)

06 ZUBEREC

≈ 25 km (27 min) J od Trstenej
☎ 1806 ☎ Hlavná 289, Zuberec
☎ +421 (0)43 532-0777
www.zuberec.sk
Múzeum oravskej dediny
≈ 4 km V od Zuberca Zuberec,
Brestová skanzen ☎ ☎ Brestová
850, Zuberec ☎ +421 (0)43 539-5149
www.muzeum.zuberec.sk
✓ Jún-Sep: Pon-Ned; Okt-Máj;
Uto-Ned ☎ ☎ ☎ WC
Brestovská jaskyňa
www.ssj.sk ✓ 15. Jan - 30. Okt: Uto-

-Ned; Nov - 14. Jan (zatvorené)
☎ vchod do jaskyne je pri
drevenom amfiteátri oproti Múzeu
oravskej dediny
☎ +421 (0)911 062-363

Zuberec sa nachádza na Orave v blízkosti poľských hraníc. Obec sa rozprestiera v Studenej doline na úpätí Západných Tatier. Jej názov je odvodený od zbra európskeho, ktorý v tejto oblasti kedysi žil. Vďaka svojej polohe blízko vysokých hôr je obec obľúbenou destináciou pre turistov a lyžiarov. K najznámejším miestnym lyžiarskym strediskám patria Janovky, Mílotín a Roháče-Spálená. Najvýznamnejšou atrakciou obce je skanzen Múzeum oravskej dediny, ktorého cieľom je zachovávanie tradičnej slovenskej drevenej architektúry. Viac ako 50 budov bolo rozobratých a premiestnených sem z ich pôvodných lokalít po celom Slovensku. K súčasným exponátom patrí Dolnooravský rínok, Zamagurská ulica a Goralské lazy. Návštevníci majú možnosť vidieť aj drevený Kostol sv. Alžbety Uhorskej. Neďaleko skanzemu je Brestovská jaskyňa, ktorú turistom sprístupňuje Slovenská správa jaskýň. V Zuberci sa počas prvého augustového víkendu konajú každoročné folklórne slávnosti. V zime je dejiskom pretekov psích záprahov, ktoré organizujú v spolupráci so Svetovou asociáciou športu psích záprahov.

07 ROHÁČE

Turistika, Lanovka ☎ strana 72

08 ORAVICE

≈ 16 km (17 min) JV od Trstenej ☎
www.oravice.info ☎ na okraji Tatranského národného parku, pohorie: Západné Tatry
Aquapark Meander Oravice
☎ Oravice 109
☎ +421 (0)43 550-4601
vMeanderpark;
www.meanderoravice.sk
✓ Pon-Ned ☎ ☎ ☎ WC
Skipark Oravice
www.skiparkoravice.sk
v lete sa areál využíva ako bikepark a pre trojkolky
Juráňova dolina
☎ 2,5 km JV od Aquaparku Oravice
www.naucnehodniky.eu

Oravice sú významným centrom turistického ruchu na Orave a výborným začiatčným bodom pre turistov, ktorí plánujú zaujímavú túru v Juráňovej, Tichej, Bobroveckej, Míhulčej a Suchej doline. Jedna z najobľúbenejších trás vedie práve cez Juráňovu dolinu, ktorá je špecifická svojimi kaňonmi, mostami a vodopádmi. Prvá osemkilometrová trasa trvá približne tri hodiny. V zime je táto oblasť obľúbenou lyžiarskou destináciou. Meander thermal park Oravice ponúka bazény s geotermálnou vodou s teplotou do 38 °C.

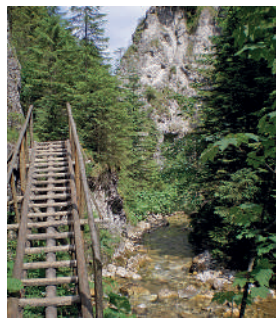

09 POĽSKÉ TATRY

Turistika ☎ strana 72

010 CHOCHOŁÓW

Akvapark ☎ strana 76

Juráňova dolina

011 TVRDOŠÍN

≈ 5 km (6 min) JZ od Trstenej
☎ 9 355 www.tvrdosin.sk ☎ ☎
Kostol Všetkých svätých
☎ Cintorínska 2, Tvrdošín
☎ +421 (0)43 532-2226
www.farnost-tvrdosin.sk ☎ Jún-Aug:
Uto-Ned ☎ rezervácia nutná ☎
raz do roka na sviatok Všetkých
svätých ☎ ☎

Nevelké mesto Tvrdošín sa nachádza na križovatke starodávnych ciest blízko hranice medzi Poľskom a Uhorskom. Vďaka svojej strategickej polohe pri sútoku dvoch riek a na hraniciach sa stalo dôležitým miestom výberu cla. Najvýznamnejšou pamiatkou v Tvrdošíne je drevený gotický rímskokatolícky Kostol Všetkých svätých. Bol postavený v druhej polovici 15. storočia a o dve storočia neskôr bol prebudovaný v renesančnom štýle. Jeho barokový oltár zo 17. storočia je bohato zdobený biblickými scénami a ornamentmi a patrí k najzaujímavejším častiam kostola. Kostol v Tvrdošíne bol v roku 2008 zapísaný do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO. Mesto je rodiškom maliarky Márie Medveckej, ktorej diela sa vystavujú v miestnej galérii otvorenej apríla do septembra.

012 NÁMESTOVO

≈ 19 km (20 min) SZ od Trstenej ☎
☎ 7 936 www.namestovo.sk
Wake dream - Vodný vlek
☎ Nábřežie 1 165 Námestovo
☎ +421 (0)905 915-108
FB: WakeboardingNámestovo
✓ Jún, Sep: Sob-Ned, Júl-Aug:
Pon-Ned
Ranč u Edyho ☎ ☎ ☎ Nábřežie
Oravskej priehrady, Námestovo;
www.rancuedyho.sk

013 KLIN

≈ 23 km (24 min) SZ od Trstenej
☎ 2 215 www.klin.sk ☎
Socha Krista
☎ 2,7 km (4 min) S od obce Klin
✓ non-stop
Severné Slovensko je prevažne
katolícky kraj. Jednou z

Drevený kostol v Tvrdošíne

najznámejších náboženských pamiatok v oblasti je socha Krista v obci Klin, ktorá sa týči na vrchu Grapa. Socha má takmer 10 metrov a je najvyššou sochou Krista u nás a treťou kópiou ikonicky známej sochy v Brazílii. Váži dvadsaťtri ton a nainštalovaná bola v roku 2008. Pred sochou je podobizeň pápeža Jána Pavla II., kľačiaceho pri modlitbe. Vrch s kaplnkami krížovej cesty je obľúbeným oravským pútnickým miestom.

014 ORAVSKÁ LESNÁ

≈ 45 km (42 min) SZ od Trstenej
☎ 3 299 www.oravskalesna.sk ☎
Kostol sv. Anny
☎ Ústredie 297, Oravská Lesná
☎ +421 (0)43 559-3114
✓ iba predšien kostola ☎ Pon-Pia
6.30, 18.30 Sob 7.00 Ned 7.00,
9.00, 11.00 ☎
Oravská lesná železnica - stanica
Tanečník
☎ 6 km od Oravskej Lesnej, po asfaltovej lesnej ceste ☎ +421 (0)43 552-4891
www.oravamuseum.sk ✓ Pon-Ned
(Nov nepremáva) ☎ WC

Oravská lesná železnica

Obec Oravská Lesná sa nachádza na hraniciach medzi Poľskom a Slovenskom medzi regiónmi Orava a Kysuce. Jednou z jej zaujímavostí je secesný rímskokatolícky Kostol sv. Anny z roku 1941. Oravská Lesná je našou najchladnejšou dedinou. Práve tu zvyknú byť každoročne namerané najnižšie teploty v krajine. Miestne lyžiarske stredisko Orava Snow patrí medzi najrýchlejšie rastúce na Slovensku. Oblasť je známa aj miestnou súťažou psích záprahov a unikátnou úzkorozchodnou železnicou. História Oravskej lesnej železnice siaha na začiatok 20. storočia, kedy bola jej hlavnou úlohou preprava dreva z doliny. Dnes už slúži len ako turistická atrakcia. Jej parná lokomotíva bola vyrobená v roku 1909 a jazda po tri a pol kilometra dlhej trati trvá približne hodinu.

Zázračný obraz aj jama hanby

Asi najznámejší príbeh, ktorý si Trstenčania rozprávajú po stáročia, sa týka zázračného obrazu trstenskej Čiernej madony. Podľa niektorých historických polemík sa spája s mestom od jeho založenia. V roku 1382 sa do Poľska dostala malba Matky Božej Čenstochovskej. Práve tá mohla byť predlohou k vytvoreniu obrazu trstenskej madony, ktorý mohol byť namalovaný tesne po založení mesta a prispel k rozvoju mariánskej úcty. V štátnom archíve v Bratislave je možné nájsť záznam zo 17. storočia. Opisuje púte tisícok veriacich do Trstenej. Podľa tradície obraz z mesta odniesol v roku 1683 hajtman litovských vojsk

Jána Sobieskeho - Sapieha (Sapyja) do katedrály vo Vilniuse. Keď vyšla vojenská kolóna s koristou na polia za mestečko, kone s vozom, kde bol umiestnený vzácny obraz, zastali a nechceli sa pohnúť ďalej. Pohonič zišiel z voza a na jeho konci našiel siedet matku s dieťaťom. Tá nechcela z voza zosadnúť, a tak ju sľahol bičom tak, že jej zasiahol tvár, z ktorej sa začala liať krv a slzy. Vtom zahrnelo a žena z koča zmizla. Keď sa litovský vojak pozrel na obraz, tak na líci madony sa objavila jazva po zasiahnutí bičom. Trstenčania si toto miesto uctili a postavili tu kríž. V Trstenej, smerom na poľské Chyžné, kríž naozaj

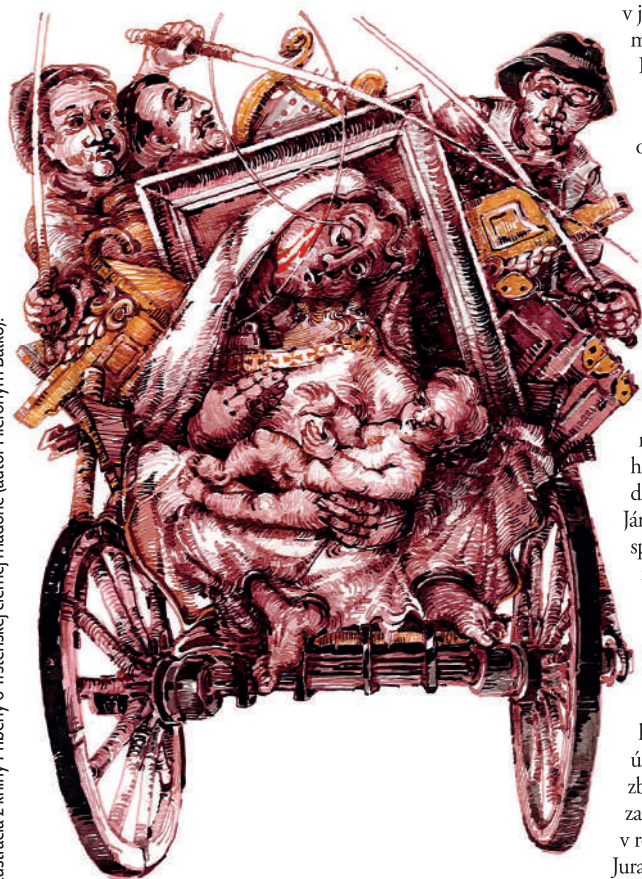
stál, približne 500 metrov od dnešnej kaplnky. Bol však zničený českými vojakmi pri obsadzovaní hornej Oravy v roku 1919. Viacero historiek, spojených so zázračným obrazom, nájdete v knihe **PRÍBEHY O TRSTENSKEJ ČIERNEJ MADONE**.

VEREJNÉ VÄZENIE

Na prízemí vstupnej brány zo 17. storočia, ktorá je súčasťou ohrady Kostola sv. Martina, je dodnes voľne prístupná jama prikrytá železnou mrežou. Podľa miestnej ľudovej tradície slúžila ako verejné mestské väzenie. Ak sa niekto dopustil priestupku, mohol sa dostať pred mestskú radu. Tá ho odsúdila buď na peňažný trest, alebo na verejné vystavenie v jame prikrytej železnou mrežou pri farskom kostole. Previnilec, umiestnený do tohto verejného väzenia, bol výstrahou pre všetkých ostatných, ktorí by chceli robiť v budúcnosti podobné neporiadky a priestupky.

ORAVSKÝ ZBOJNÍK

S oblasťou hornej Oravy sa spájajú aj príbehy miestneho zbojníka Mateja Klinovského. Ten podľa jednej z legiend na území pod Babou horou ozbiljal v roku 1655 dokonca aj poľského kráľa Jána Kazimíra. Olúpený sprievod sa vraj zastavil na fare v Trstenej, hoci v tom období bola spravovaná evanjelikmi. Miestnemu farárovi sa však prislnilo, aby povesných prijal s otvorenou náručou. Podľa historických záznamov na území Oravy naozaj pôsobil zbojník Matej Klinovský, o zatknutie ktorého sa zaslúžil v roku 1659 trstenký richtár Juraj Trstenský.

Ilustrácia z knihy Príbehy o Trstenskej čiernej madone (autor Hieronym Balko).

Viac ako 400-ročná tradícia jarmokov

Trhy na námestí v Trstenej na začiatku 20. storočia.

Každú stredú alebo sobotu sa ešte aj dnes ľudia vydávajú na trhy do neďalekej Jablonky a Nového Targu. Podobné týždenné trhy sa niekoľko storočí konali aj v Trstenej. Do dnešnej doby zostali už len tie výročné, konajúce sa v období sviatku Panny Márie Karmelskej (júl) a sviatku sv. Martina (november). Okrem nakupovania býva piatkový a sobotný program obohatený aj o koncerty, atrakcie pre deti a ukážku tradičných remesiel. Priestor dostávajú aj miestni remeselníci a výrobcovia handmade produktov.

VZNIK TRHOV

Povaha a atmosféra trhov sa storočiami menila. Jedno z vysvetlení historického pomenovania Trstenej, Pringenstadt, môže vychádzať z dvoch nemeckých slov: bringen (doviesť, dopraviť, priviesť) a Stadt (mestečko), ktoré naznačujú prítomnosť trhov už pri založení. Zároveň existencia soľtých mlynov na rieke Oravica poukazuje na špecializáciu časti obyvateľov na spracovanie obilia a jeho následné využitie pri pečení chleba,

koláčov a iných tovarov. Podobne právomoc dedičného richtára nad chytaním rýb poukazuje na pestrosť tovarov na stredovekom trstenskom trhu, kde sa koncom 14. storočia zrejme obchodovalo aj s dobytkom, ktorý bol výnosným obchodným artiklom najmä do susedného Poľského kráľovstva. Listina z roku 1371 priamo hovorí, že: „Tiež tri lány sú určené na vyhánanie a pasenie dobytku.“

POTVRDENIE PRÁV

Kancelária uhorského kráľa Mateja II. vydala samostatnú listinu o tom, že v Trstenej sa smú konať každoročne štyri jarmoky. Okrem toho bol v Trstenej potvrdený aj týždenný jarmok, ktorý sa konával každú stredú a sobotu. Listina z roku 1609 sa odvoláva na staršiu tradíciu v konaní jarmokov. Je veľmi pravdepodobné, že pravidelné konanie jarmokov v Trstenej malo svoju staršiu tradíciu minimálne od 15. storočia. Samotná listina z roku 1609 bola potvrdená kráľovskou pečatou a podpísaná samotného kráľa Mateja II.

KTO PREDÁVAL A KONTROLOVAL

Neskôr sa Trstená aj vďaka svojm povýšeniu na sídlo okresu Oravskej stolice stala spádovou oblasťou pre remeselníkov, živnostníkov, obchodníkov a rôznych majstrov z jednotlivých oblastí regiónu hornej Oravy. Na základe remesiel zastúpených v daňových súpisoch sa dozvedáme, že na území mesta pôsobili krajčírmi, obuvníci, garbiari, klobúčnici, hrnciari, kováči, mäsiari či perníkari a viacerí z nich dodávali na miestne trhy svoje produkty. Na celkový priebeh trhov a jarmokov dozerali dvaja trhoví dozorcovia (označovaní aj ako jarmoční richtári) a traja trhoví pokladníci, ktorí vyberali poplatky za nájom trhových priestorov. Ďalej bývali ustanovení aj dvaja „šacovní“, ktorí mali na starosti kontrolu cien a váh. Organizovanie jarmokov ovplyvnili v 20. storočí svetové vojny a obdobie komunizmu. Napriek tomu sa podarilo tradíciu zachovať až dodnes a ich konanie je jedinečným časom pre stretnutie ľudí a predstavene časti kultúrneho dedičstva širokej verejnosti.

Mená a priezviská v minulosti a dnes

Galéria šľachtických erbov vo veži Kostola sv. Martina

Pri pohľade do matriky pri 650. výročí Trstenej je možné vidieť, že najčastejšie zastúpené priezvisko v meste je Medvecký, ktoré malo 93 občanov. Za ním nasledujú priezviská Bednár (87), Jankola (79), Dzurek (73), Trstenský (63), Lepáček (60), Furdek (58), Železnák (54), Javorek (52) a Koleják (43). V zátvorke je uvedený vždy aj počet Trstenčanov s týmto priezviskom.

Na základe historických dokumentov sa dozvedáme, že mestečko bolo od najstarších čias rozdelené na rale (sedliacke usadlosti). Vlastnili ich majetnejšie rodiny. Rala predstavovala územie, ktoré zorali dva zapriahnuté kone za jeden deň. V jednotlivých obciach tak ich veľkosť nebola rovnaká, lebo závisela od terénu a od povahy pôdy. Vlastníci rali mali za úlohu zinkasovať poddanské poplatky a odovzdávať ich richtárovi – šoltýsovi.

NAJSTARŠIE RODINY

Podľa dobových názvov rali sa dajú zrekonštruovať najstaršie priezviská miestnych obyvateľov zo 16. storočia: Kmeť, Johan (Jochan), Cabaj, Kohút, Knieža, Kapala, Mokoš, Benčúr, Valach, Vicen/Viceň, Kloch, Valášek, Stanko, Bartko, Haferník, Brill/Brill, Greško, Mravik, Cbel/

Gbel, Gašpar, Gorek, Gabriel, Lazar, Klastoň a Bernát. Viacero z nich sa v Trstenej vyskytovali aj skôr.

NAJČASTEJŠIE MENÁ

Oficiálne priezviská sa povinne začali používať na našom území až od roku 1786. Predtým ich mali hlavne šľachtici. Nižšie vrstvy mali iba krstné meno a na rozoznávanie slúžilo pripojené meno otca, prezývka alebo povolanie, ktoré človek vykonával. V dnešnej dobe by bol takýto systém nepredstaviteľný, keďže pri 650. výročí Trstenej malo meno Mária 247 žien, Anna 178 žien a Jana 158 žien. Medzi mužmi bolo 194 Petrov, 187 Jozefov a 173 Jánov.

VPLYVNÉ RODY

Ak by sme sa pozreli na priezviská z pohľadu sociálneho postavenia, pomôžu k tomu záznamy o krypte, kde boli od 17. storočia pochovávaní poprední obyvatelia Trstenej. Podľa matriky tu odpočítajú príslušníci šľachtického rodu Trstenských, ktorí boli po generácii v mestečku dedičnými richtármi (škultéti), čiastkovi škultéti z rodu Stankovič, členovia mestskej rady z rodov Kružlič, Stas, Gašparides, Vrchovina a príslušníci šľachtických rodov Bocko,

Koroda, Javorek, Hatala (Hattala), Štefanides (Stefanides) a Vilček.

Rod Trstenský patril v meste medzi tie najvplyvnejšie. Z jeho radov vyšli viacerí vzdelanci a dediční richtári Trstenej. Prvý z nich, ktorý je zároveň najstaršie doložený člen rodu, je Martin Trstenský. V roku 1604 podpísal s palatínom Jurajom Thurzom šoltýsku zmluvu. Vďaka nej získal ako dedičný richtár pomerne rozsiahle právomoci. Počas storočí sa rod postupne rozrastal a v roku 1638 boli jeho členovia povýšení do šľachtického stavu. Pre rozlíšenie jednotlivých jeho príslušníkov sa začali pridávať k priezvisku Trstenský rôzne prídavné. Najstaršia línia z nich je Trstenský – Francek. Svoje počiatky má už v 2. polovici 17. storočia.

Ďalšou šľachtickou rodinou, ktorá významne ovplyvňovala život v meste hlavne v 19. storočí a v prvej tretine 20. storočia, je trstenská vetva Vilčekovcov. Jej predstavitelia boli medzi sudcami, notármi či právnikmi, ktorí radili mestskej rade. Xaver Vilček sa dokonca v roku 1861 vypracoval až na pozíciu hlavného predstaviteľa Trstenského okresu. Život rodu v Trstenej dodnes pripomína Vilčekova kúria, kde sídli mestské múzeum.

Inšpiratívny básnik a ypsilon

Väčšina obyvateľstva žila na Orave vo veľmi skromných podmienkach a za podchytenie talentov boli zodpovední najmä učítelia a kňazi. Miestne gymnázium, ktoré vzniklo už v roku 1869, bolo prvým gymnáziom na Orave a na vtedajšiu dobu aj pomerne rôznorodé. Študovali na ňom evanjelici, katolíci, Židia, Slováci, Česi či Maďari. Popri tom v meste fungovala katolícka a židovská škola. Aj keď viacero osobností študovalo od strednej školy mimo mesta, tá v Trstenej tvorila pre mnohých odrazový mostík v ich kariére ako aj prvú obohacujúcu skúsenosť s rôznymi kultúrami a národmi. Asi aj preto sa nájdu medzi významnými rodákmi viacerí historici či básnici.

KNIEŽA BÁSNIKOV

Medzi osobnosťami majú pomerne významné zastúpenie duchovní, ktorí sa síce narodili v Trstenej, no väčšinu svojho života pôsobili mimo rodiska. Asi najvýznamnejší z nich je básnik a franšiskánsky kňaz Rudolf Dilong. Jeho tvorba pozostáva zo 109 diel a aj vďaka nim bol najvýraznejšou osobnosťou katolíckej moderny. Literárni kritici mu prisúdili také označenia ako knieža básnikov, Boží básnik či utajený mních. Prirovnávali ho k poetom, ako bol Villon, Rimbaud a Verlaine. Narodil sa v roku 1905 v Trstenej a už v roku 1929 bol vysvätený za kňaza. Po skončení 2. svetovej vojny emigroval najskôr do Rakúska, neskôr do Talianska, Argentíny a v roku 1965 skončil v USA. Jeho tvorba prešla od experimentálnej, cez surrealistickú až po meditačnú. Na jeho počesť sa každý rok koná recitačná súťaž Dilongova Trstená, kde súťažiaci z celého Slovenska prednášajú tvorbu autorov spirituálnej poézie a prózy.

SLOVÁCI V USA

Ďalším emigrovaným kňazom bol Štefan Furdek, narodený v Trstenej v roku 1855. Po tom, čo vo svojich 27 rokoch odišiel do USA, využil svoje organizačné schopnosti a podieľal sa na rozvoji slovenského školstva v Amerike a vedení viacerých organizácií združujúcich Slovákov v USA. Bol jednou z prvých osobností, ktoré nezabúdali na svojich rodákov roztrúsených po Amerike a vytváral im podmienky, aby mohli aj naďalej uchovávať svoju kultúru, zvyky a jazyk.

SLOVENČINA S YPSILONOM

Jazykovedec Martin Hattala dal svojmu národu spisovnú slovenčinu. Kodifikoval ju vo formáte, ktorým píšeme aj dnes. Narodil sa v Trstenej v roku 1821. Dokázal zjednotiť prúd bernolákovcov aj štúrovcov na sneme v roku 1851, kde sa prijalo rozhodnutie, že základom pravopisu bude

Hattalova gramatika. Vo svojom diele vysvetlil potrebu používania ypsilonu v slovenskom pravopise, takže za prípadné hrúbky v pravopise vďaka žiaci práve jemu.

OSOBNOSTI SPOJENÉ S TRSTENOU

Martin Hattala (1821 – 1903)
jazykovedec
Štefan Furdek (1855 – 1915)
krajanský pracovník
Matúš Jankola (1872 – 1916)
krajanský pracovník
Jozef Kohuth (1828 – 1900)
literárny historik
Andrej Kavuliak (1885 – 1952)
historik
Hugolin Gavlovič (1712 – 1787)
spisovateľ a básnik
Alojz Celestin Lepáček (1905 – 1955)
literát a historik
Rudolf Dilong (1905 – 1986)
básnik
Ondrej Metod Lucký (1919 – 2008)
básnik
Anton Kocian (1900 – 1984)
prirodovedec
Viktor Trstenský (1908 – 2006)
kňaz, spisovateľ, politický väzeň
Helena Kesslerová (1925 – 2006)
lekárska osobnosť

Rudolf Dilong

Krvavé boje zmenili navždy tvár mesta

Začiatok 2. svetovej vojny sa na území Trstenej prejavoval hlavne prechodom vojenských jednotiek a vytvorením zázemia pre nemeckých vojakov v meste. Slovenský štát bol na strane nacistického Nemecka a nemecké jednotky boli ubytované v školách a v súkromných domoch. Trstená sa opätovne stala centrom hornej Oravy, pretože po nemeckom obsadení Poľska v septembri 1939 sa Slovensku vrátilo aj trinásť obcí, ktoré boli v dvadsiatych rokoch 20. storočia pričlenené k Poľsku. Na prvý pohľad pomerne pokojný priebeh vojny bol spojený s tragickým osudom židovského obyvateľstva. Obmedzovanie práv a slobody hneď od roku 1939 sa vystupňovalo v prvej polovici roku 1942, kedy z Oravy odišli prvé transporty Židov do sústredovacích a odtiaľ do koncentračných táborov. Ani táto tragédia neuchránila Trstenú od bojov. Dolahli na ňu už o necelé dva roky. V mestskej kronike sa dočítame: „2. svetová vojna sa začiatkom roku 1944 blížila so všetkými svojimi hrozbami a následkami

k hraniciam nášho štátu a do bezprostrednej blízkosti nášho mestečka.“ Ustupujúci Nemci sa stiahli späť do Strednej Európy. V tomto období sa na území vtedajšieho trstenského okresu zároveň formovalo domáce odbojové hnutie a mesto hralo dôležitú úlohu počas Slovenského národného povstania na hornej Orave. Jedným z dôvodov bola existencia rafinérie. Boje v meste sa začali 2. septembra 1944. Už po dvoch dňoch ho Nemci získali do svojich rúk spolu s rafinériou. Bola už prázdna, lebo povstanci stihli odnieť z nej väčšinu pohonných hmôt a zostávajúcu časť vypustili do rieky Oravice.

OKUPÁCIA NEMECKÝMI VOJSKAMI

Po obsadení Trstenej nemeckými jednotkami vznikla nepriaznivá situácia pre činnosť revolučného národného výboru. Medzi prvými, ktorých začalo nemecké Gestapo vyšetrovať, boli priami účastníci a organizátori povstania, ktorí sa včas nestihli stiahnuť do hôr. V Trstenej sa usídlilo veliteľstvo nemeckého práporu, ktoré

vyhlásilo stanné právo a zákaz vychádzania. Do nariadenej pracovnej povinnosti na zákopoch nastupovalo denne 250 až 300 mužov a žien z Trstenej. Miestne obyvateľstvo bolo zároveň prinútené stravovať a ubytovávať nemeckých vojakov.

Rok 1945 miestni privítali s neistotou. Roľníci museli i naďalej odovzdávať povinné kontingenty a mesto bolo rabované ustupujúcou nemeckou armádou. Na tieto udalosti takto spomínala aj Veronika Lissová, žena jedného z posledných kováčov v Trstenej Štefana Lissa: „Postavila som sa pred dvere s rozpaženými rukami. Vojak na mňa namieril zbraň a ja som mu povedala, že ak nám zoberie dobytok, môže zabiť aj mňa, lebo už nebudeme mať ďalej ako žiť.“ Svoju stajňu sa jej podarilo ubrániť vlastným telom.

VRCHOL VOJNY

Najtragickejšie boje o Trstenú vyvrcholili počas Veľkej noci v roku 1945. Práve vtedy došlo aj k zničeniu farského kostola, ktorý bol zasiahnutý katušou na bielu sobotu 31. marca. Oslobodzovanie mesta si vyžiadalo nemálo obetí. Len z radov Červenej armády je v Trstenej a jej okolí pochovaných približne 83 vojakov. Tragické udalosti 2. svetovej vojny dodnes pripomína Pomník Červenej armády na Námestí Milana Rastislava Štefánika a Pomník SNP pod Hálečkovou. Tu je pochovaných 20 nevinných obetí Gestapa z rokov 1944 – 1945. Z exhumácie vyplynulo, že väčšina z nich zahynula strelnou ranou do tyla a niektoré obete početnými strelnými ranami zo samopalu. V areáli pod Hálečkovou sa dnes uskutočňujú pravidelné podujatia pripomínajúce udalosti 2. svetovej vojny.

Kostol sv. Martina po bojoch v roku 1945

Priečelie židovskej synagógy

Ako mesto stratilo časť svojej identity

Aj keď prítomnosť židovskej komunity v meste je v historických dokumentoch podložená až od 18. storočia, veľmi rýchlo začala ovplyvňovať fungovanie a výzor Trstenej. Do mesta prišla zo vtedajšieho územia poľskej Haliče a za svojho najväčšieho rozkvetu na začiatku 20. storočia mala na jeho celkovom obyvateľstve až 10-percentný podiel. V jej vlastníctve bola väčšina kamenných stavieb v meste, v ktorých mali zriadené najmä mäsiarstvá, pekárne, garbiarne, krajčírstva a obchody s rôznym tovarom. Je prekvapivé, že predstavitelia komunity sa starali aj o farskú či františkánsku záhradu a boli aktívni pri založení dobrovoľného hasičského zboru. Ďalšou pomerne výhradnou funkciou zastavanou Židmi bolo lekárske povolanie. Na Oravu priniesli aj kníhtlač (v Trstenej to bola tlačiareň Samuela Scheina) a ich pohostinstvá boli často jedinými miestami, kde sa v obci nachádzali noviny, časopisy a pár kníh. Výzor viacerých historických stavieb na námestí je

dedičstvom, za ktoré Trstená vďačí tejto komunite. Asi najvýraznejšou z nich je dnešná budova Všeobecnej úverovej banky, ktorú pôvodne vlastnila rodina Fischerovcov. Dala si ju postaviť v secesnom štýle okolo roku 1900 a zriadila si v nej mäsiarstvo a údenárstvo. V meste okrem toho fungovalo aj kôšer mäsiarstvo, ktoré spracovávalo mäso prísne stanovenými postupmi. V tej istej budove, hneď vedľa synagógy, fungovala aj židovská škola, ktorú navštevovali aj žiaci iných vierovyznaní nielen z Trstenej, ale i okolia. S prestávkami fungovala od roku 1872 do roku 1942. Židovské rodiny zároveň patrili k jedným z najväčších donorov trstenského gymnázia. Spoluzití mešťanov a komunity však bolo podľa historických záznamov málokedy bezproblémové. Nálady v spoločnosti postupne eskalovali až do deportácie a kruteho usmrtienia väčšiny židovského obyvateľstva u nás počas holokaustu. S prvými deportáciami z mesta sa začalo v roku 1942 a veľká väčšina niekdajších židovských

obyvateľov mesta zahynula v koncentračných táboroch. Po skončení 2. svetovej vojny sa pár z nich podarilo vrátiť späť, ale ich domovy už obývali noví vlastníci, ktorí nadobudli arizovaný majetok. Ako vo svojich záznamoch spomína Agnes Tomašová, „viacerí z bývalých ľudí z ich okolia si neželali ich návrat. Obávali sa, že budú chcieť aspoň časť z majetku, ktorý zanechali. Veľa z tých, ktorí prežili zostávali nejaký čas v blízkosti svojich domov v nádeji, že sa z rodiny ešte niekto vráti, kto prežil. Nakoniec sa väčšina z nich vysťahovala alebo odišla do väčších miest.“ Dnes židovské dedičstvo v meste pripomína synagóga, židovský cintorín a pamätná tabuľa ošetí holokaustu, ktorú osadili Trstenčania na synagógu v roku 2006 na podnet študentov miestneho gymnázia.

(spracované z knihy *Stratený svet* od Márie Plamietovej)

Znovuzrodená klasika

Typickú keramikou s hnedou glazúrou a bielymi jednoduchými vzormi je dnes možné vidieť v mnohých reštauráciách ponúkajúcich tradičné slovenské špeciality. Pochádzajú z trstenskej keramickej dielne, ktorá má aj svoju súkromnú umeleckú školu s kurzami umeleckej tvorby najmä pre deti. Vlastnú keramikou si môžu vytočiť aj turisti. Prvá príležitosť je v zubereckom Múzeu oravskej dediny, kde priamo v skanzene pôsobí počas letnej sezóny hrnčiar z Trstenej. Ďalšie možnosti sú priamo v meste, či už na septembrovom podujatí Hrnčiarska slávnosť alebo celoročne v trstenskej dielni. Tu je však potrebná rezervácia s časovým predstihom. Ak to s krátkym kurzom náhodou nevyjde, predajňa s výrobkami je na ulici Železničiarov otvorená každý pracovný deň.

DOLOŽENÉ ZAČIATKY

Najstaršia písomná zmienka o hrnčiarstve v Trstenej pochádza z prelomu 17. a 18. storočia. Je pravdepodobné, že mešťania sa tomuto remeslu venovali aj skôr. Tým, že to nebolo ich hlavné živobytie, neradili sa medzi

hrnčiarov. Typickou črtou ľudovej výroby bola sezónnosť a ľudia sa jej mohli venovať predovšetkým počas zimných mesiacov, inak väčšinu času trávili na poli. Aj to bol jeden z dôvodov, prečo bol hrnčiarstvo cech v Trstenej založený až v 19. storočí. Prvý doklad o jeho existencii pochádza z roku 1870, no zachovaná hrnčiarska zástava sa datuje už do 18. storočia. Výrobky vo forme tanierov a džbánov boli určené najmä pre dennú potrebu. V súpise sedliakov z roku 1715 sa uvádza, že na území mesta pôsobili dve hrnčiarske rodiny, no v roku 1820 ich počet vzrástol na 37. To umožnilo vybudovať v Trstenej spoločnú hrnčiarsku pec v tvare kupoly so šírkou 10 metrov a výškou 2 metre. Zmestilo sa do nej až 4 000 kusov keramiky. Jedna hrnčiarska rodina dokázala vypáliť do roka 6 – 7 pecí a vytočiť tak takmer 30 000 kusov keramiky. Postupný

Trstenská keramika
predajňa aj kurzy hrnčiarstva
Železničiarov 27
www.trstenskakeramika.sk

Vilčekova kúria ☎ s. 51

úpadok hrnčiarstva od konca 19. storočia súvisel s rozvojom mechanizovanej výroby a aj s produkciou riadu z trvácnejšieho materiálu (plech, smalt, kamenina).

TRSTENSKÁ KERAMIKA

Typickými znakmi miestnej keramiky sú pásy a vlnovky pravidelne sa opakujúce v smere otáčania kruhu doplnené o bodkované srdiečka, vetvičky alebo kvietky. Produkty miestnych hrnčiarov boli okrem Oravy rozšírené najmä na Kysuciach, Liptove, Spiši a priľahlých južných častiach Poľska.

O vzkriesenie vzácnej tradície sa postaral Lubomír Holma, ktorý od roku 1993 spravuje v meste hrnčiarsku dielňu. Ako jediný z keramikárov v regióne sa nechal zachovať pôvodné tvary, vzory aj farby a kombinovať ich s novými produktami, po ktorých bol dopyt. Hlinu naďalej ťaží v lokalite na Hrnčiarskom poli – na Bratkove, odkiaľ ju získavali majstri aj v minulosti. Je tvorcom aj novej atrakcie, trstenského Betlehema s viac ako 500 postavkami, vystavovaného vo Vilčekovej kúrii.

Oravský hlinený Betlehem je unikátne dielo s viac ako 500 keramicnými figurkami a od decembra 2021 je vystavený vo Vilčekovej kúrii. Súčasťou Betlehemu sú aj miniatúry najvýznamnejších sakrálnych stavieb Oravy.

V Betleheme sú vyobrazené kresťanské motívy, tradičné remeslá a život oravského ľudu. Väčšia časť postaviek je maľovaná.

Zo suchej hliny je spodná tretina Betlehemu a teda všetko, čo presahuje jeden ľudský život: Svätá rodina, anjeli, čnosti, svätá a hriechníci. (Autor fotiek: Ján Holma)

Pod ochranou matky

Trstená už od vzniku používala na svojich pečatiach obraz madony s dieťaťom v náručí. Aj na súčasnom erbe mesta stojí Panna Mária na polmesiaci a v rukách drží malého Ježiša. Erb je inšpirovaný najstarším zachovaným odtlačkom mestského pečatidla z roku 1590, ktorý sa nachádza v archíve mesta Kremnica. Počas komunizmu a potlačania slobôd však bola snaha o presadenie nového nenáboženského symbolu. V rokoch 1978 – 1990 používala Trstená erb, ktorý mal pôvod v jej názve. V modrom štíte boli umiestnené tri strieborné

trstiny. Obyvatelia sa s tým nechceli zmieriť. Napriek zastrašovaniu a hrozbe väzenia sa obracali so žiadosťami o zmenu. Trstenčanka Katarína Roštáková so svojimi deťmi dokonca po nociach premaľovala erb s trstinami umiestnený pri vstupe do mesta obrazom madony s dieťaťom. Bola odsúdená na tri mesiace. Nakoniec súd zobral ohľad na to, že mala trojmesačné dieťa a chorú matku a ostalo to na podmienke.

„Si sa zbláznila? Uvedom si, že tvoje deti budú vďaka tebe trieť a nepustia ich študovať na žiadnu vysokú školu,“ spomína na jednu z vyhrážok od funkcionárov Komunistickej strany ďalšia z aktivistiek Veronika Pallová. Bola jednou z tých, ktoré v 80. rokoch 20. storočia začali v archívoch pátrať po historických dôkazoch o zobrazení Panny Márie na mestských dokumentoch. Po spoločenských a politických premenách v roku 1989 došlo najskôr k návratu pôvodného

pečatného znaku a v roku 1990 bol schválený súčasný erb.

ZÁZRAČNÝ OBRAZ

Aj keď väčšinu historických listín zničili požiari, zo zachovaných fragmentov sa predpokladá, že mariánska tradícia bola s mestom spojená už od jeho počiatku. Dôležitou súčasťou bol obraz Matky Márie s Ježišom (☉ s. 60), ku ktorému po stáročia putovali tisícky veriacich. V období reformácie sa síce Trstená stala evanjelickou (na základe pravidiel „koho panstvo, toho náboženstvo“), mariánska úcta však pretrvávala naďalej. Do dobových zápisov bolo zaznamenané, že k milostivému obrazu vo vtedajšom evanjelickom kostole naďalej putujú veriaci. Úcta pretrvávala aj u samotných mešťanov. V archívoch sa píše o tom, že pri jednom z požiarov mesta kostolník evanjelického vyznania zachránil z kostola zázračný obraz. Ten sa pravdepodobne v roku 1683 stal vojnovou korisťou. Jeho neskoršia kópia bola zhotovená v 18. storočí a

je súčasťou hlavného oltára sv. Martina dodnes.

Po páde komunizmu boli obnovené mariánske púte. Konajú sa na sviatok Panny Márie Karmelskej v júli a sú spojené s tradičným jarmokom (☉ s. 61), ako aj dvojdným festivalom Spievame Márii, na ktorom účinkujú spevácke zbory a gospelové kapely. Trstenčania pútnikov vždy aspoň symbolicky pohostia a po skončení slávnostnej nedelnej liturgie im rozdáajú doma napečené koláče.

DUCHOVNÉ BOHATSTVO

Kaplnky a krížové cesty majú upriamovať myseľ srdcia ľudí na život Ježiša Krista, Panny Márie a svätých. Ich vzor a životný príklad majú povzbudzovať ku konaniu dobra voči blížnym, voči sebe i voči prírode.

Dôkazom silného duchovného života v katastri Trstennej je viac ako 20 takýchto stavieb. Za každou z nich sa ukrýval nejaký príbeh. Či to bola ochrana pred povodňami, požiarmi, pamiatka na významnú udalosť alebo poďakovanie rodiny. O kaplnky

sa starajú miestni ľudia, ktorí si ich odovzdávajú z generácie na generáciu. Tak to je aj v prípade tej na Kamennom vršku.

„Keď staršia pani videla, že chodíme s manželkou upravovať okolie kaplnky, oslovila nás, či by sme si ju nezobrali na starosť, lebo ona už nevládze,“ hovorí Milan Mičáň. S manželkou neváhali ani chvíľu a vďaka pomoci ďalších sa podarilo stavbu s okolím upraviť tak, aby sa pri nej ľudia mohli nielen pomodliť, ale aj oddýchnuť si. „Je tu jeden z najkrajších výhľadov v Trstennej. Z jedného miesta vidíte Babiu horu, Západné Tatry aj Oravskú priehradu,“ dodal Mičáň. Stavba kaplnky je v dnešnej dobe spojená nielen s vysporiadaním pozemkov, ale aj so stavebným povolením a povolením biskupského úradu. Okrem iného je dôležité, aby bola do budúcnosti zaistená jej správa. Svoje o tom vedú dobrovoľníci, ktorí vybudovali Kaplnku Panny Márie Kráľovnej pri Bubeníku. V roku 2010 bol na tomto tichom mieste s výhľadom na mesto iba prameň

Festival Spievame Márii

čistej vody, socha Panny Márie, kríž a myšlienka.

„Dlhé roky sme sa modlili za to, aby na svahu nad Trstenou kaplnka stála,“ hovorí Rudolf Pariža, člen Tretieho rádu františkánov. K dielu priložilo ruky veľa ľudí, ktorí pomohli so stavbou alebo finančne. Priamo na kaplnku nadväzuje projekt Krížovej cesty, ktorý realizoval mestský a farský úrad podporovaný príspevkami od Trstenčanov. Každé z 15 zastavení tvorí 2 metre vysoká a 2,5 metra široká plastika s mozaikami, zobrazujúcimi jednotlivé časti bolestnej cesty Krista na Golgotu. Projekt nie je len duchovným miestom pre stieňenie sa, ale aj zaujímavým cieľom pre turistov, nakoľko na jeho konci na vrchu Lásky sa plánuje vybudovanie rozhľadne.

- 1 Areál Kostola sv. Martina ☉ s. 46-49
- 3 Židovská synagóga ☉ s. 50
- 5 Socha sv. Jána Nepomuckého ☉ s. 50
- 6 Kostol sv. Juraja ☉ s. 51
- 7 Františkánsky kláštor ☉ s. 51
- 13 Kaplnka Panny Márie (Cintorín v Poli) ☉ s. 52
- 19 Kaplnka Najsvätejšieho Spasiteľa ☉ s. 52
- 20 Kaplnka v areáli nemocnice
- 21 Kríž smerom na Brezovicu ☉ s. 53
- 22 Kríž na Vápenici ☉ s. 53
- 26 Pamätník padlých v 1. svetovej vojne s plastikou Panny Márie s dieťaťom ☉ s. 53-54
- 27 Skalka (Slovenský dvojkríž)
- 28 Krížová cesta ☉ s. 54
- 30 Kaplnka Panny Márie Kráľovnej ☉ s. 54
- 32 Kaplnka na Kamennom vršku ☉ s. 54
- 33 Kaplnka Premenenia Pána ☉ s. 54-55
- 35 Kaplnka Panny Márie (Osada) ☉ s. 55
- 36 Kaplnka sv. Júdu Tadeáša ☉ s. 55
- 37 Oravské centrum mládeže s Kostolom sv. Alžbety, Socha Panny Márie z Osady
- 38 Kaplnka sv. Antona Paduánskeho ☉ s. 55
- k1 Kríž smerom na Liesek
- k2 Kaplnka Jeješňa
- k3 Socha sv. Antona
- k4 Kríž (Ústie nad Priehradou)
- k5 Socha Panny Márie a sv. Jána Nepomuckého
- k6 Socha Panny Márie

Zvuk padajúci z neba

Pred mestským úradom býva začiatkom júla nezvyčajná atmosféra. Zhromažďia sa tu dychové hudby, aby sa následne vydali na krátky pochod mestom, ktorý vedie okolo farského kostola na námestie. V sprievode hrá každá dychovka to najlepšie zo svojho repertoára. Na námestí zaznie spoločná skladba a fanfáry - neoddeliteľná súčasť slávnostnej ceremónie festivalu Trstenská krídlodka. Prvé koncerty sú síce už v piatok alebo sobotu, ale slávnostná ceremónia, spojená s poslednými vystúpeniami, býva vždy v nedeľu. Pôvodne to boli hlavne ľudové piesne, ale dnes sa k nim pridávajú aj úpravy rôznych modernejších skladieb. Hlavný dôvod je zatráktívniť koncerty pre rôzne vekové skupiny. Nezabudnuteľné býva, keď niekoľko hudobníkov výjde na vežu farského kostola a na pravé poludnie zahrá fanfáry. Zamatový zvuk plechových nástrojov padá na mesto priamo z neba. Na festivale sa predstavujú hlavne zoskupenia

zo Slovenska, ale účinkovali tu už aj hostia z Poľska, Česka či Chorvátska.

ZROD HUDBNÍKOV
So vznikom hasičského spolku v meste v roku 1877 bezprostredne súvisí aj vznik hasičskej dychovky. Hrala na rôznych posedeniach, majálesoch, veseliciach či zábavách poriadaných spolkom. V roku 1880 sa v Trstenej konala prvá doložená tanečná zábava pod taktovkou veliteľa hasičov. Neskôr nasledovali ďalšie a vytvorili tak priestor pre uplatnenie hudobníkov. Veľa z nich malo skúsenosti s hraním vo svojich rodinných zoskupeniach. Festival Trstenská krídlodka vznikol v roku 1991 ako pamiatka na Ignáca Kučera, ktorý veľkú časť svojho života venoval rozvoju dychoviek na Orave a po 2. svetovej vojne obnovil aj tú v Trstenej. Zo svojho rodiska na Morave bol odvlečený do pracovného tábora v Ústí nad Priehradou, ktoré

je dnes už prímestskou časťou Trstenej. Keď sa hudobníci v meste dozvedeli, že v tábore je skúsený kapelník, vybavili, aby na ich návky chodieval tajne. Keď sa ho podarilo z nútených prác oslobodiť, oficiálne sa ujal dirigovania obnovenej hasičskej dychovky a viedol ju až do roku 1967. V neskorších rokoch bola jej pokračovateľkou dychová hudba Oravanka. „Bol prísny, ale zároveň človek s veľkým srdcom,“ povedal Marián Lepáček, dlhoročný kapelník Oravanky. Ignác Kučera skladal hudbu, aranžoval skladby a ručne prepisoval stovky nôt, ktoré sa podarilo zachovať dodnes. Marián ho zažil najskôr v mládežníckej dychovke. Na dnešné pomery je nepredstaviteľné, že z úplných začiatočníkov dokázal Kučera vychovať šikovných muzikantov. „Bolo nás spolu 60. Nacvičoval s nami najskôr po skupinách osobitne trúbky, osobitne klarinet... keď sa všetci ako tak naučili hrať svoje časti, skúšali sme spolu.“

Akcia v Dome kultúry

Rôzne podoby hudby

„V roku 1974 postavili v Trstenej na vtedajšiu dobu významný nástroj. Bol to prvý trojmanuálový organ s mechanickými traktúrami a zásuvkovými vzdušnicami na Slovensku. Splňal aj tie najnáročnejšie požiadavky koncertného nástroja,“ povedal prestížny organista Stanislav Šurin pri jednom z ročníkov Trstenskej organovej jesene. Tento festival sa koná od roku 2007 v mesiacoch september a október. Je koncipovaný ako séria nedeľných koncertov v Kostole sv. Martina.

ZBORY

Okrem dlhoročnej tradície dychovej hudby (☞ s. 70) má svoje silné zastúpenie v Trstenej aj spev. Na prvý nácvik detského zboru Mária v roku 1992 prišlo asi 20 detí a v polovici 90. rokov sa ich počet zvýšil na rekordných 100. Zbor má pravidelné koncerty dodnes a v súčasnosti

funguje ako jeden z hudobných odborov základnej umeleckej školy. Klasickú hudbu zastupuje miešaný spevácky zbor Tristianus, ktorý vznikol v roku 2005 a nadviazal na tradíciu mužského speváckeho zoskupenia. Zborovou hudbou to v meste žije najmä počas júlového festivalu Spievame Márii. Sobotný program patrí chorálovým zborom v kostole a nedeľný gospelovým skupinám, vystupujúcim na námestí.

KULTÚRNY DOM

Dôležitým centrom umenia v meste je komplex budov kultúrneho domu. Jeho hlavná časť bola postavená v rokoch 1967 – 1973 a najväčšia sála má kapacitu 454 miest. Kino stálo už v roku 1961 a pôvodne fungovalo samostatne. Ako prvé na Orave začalo v roku 2012 premietat filmy v 3D formáte. V kultúrnom dome

sa nachádza aj knižnica. Je dobrou alternatívou v prípade zlého počasia. Jej členom sa môžete stať na počkanie. Knihy si zoberiete so sebou alebo si ich užijete v čítarni. Členovia majú k dispozícii zároveň rôzne spoločenské hry, ako aj počítač s prístupom na internet.

Organ v Kostole sv. Martina
☞ s. 49

Dom kultúry a knižnica
☎ Čsl. armády 957
www.kultura.trstena.sk

Kino Mier
☎ Čsl. armády 957
www.kino.trstena.sk

Základná umelecká škola
☎ Odbojárov 953
www.zustrstena.sk

Skupina Krížiaci
FB: SkupinaKriziaci

Zbor Tristianus
tristianus.estranky.sk

Zbor Mária
zbor-maria.webnode.sk

Zaručené zdroje informácií

„Jó pán kaplán, ja Vám chodím na Téryho chatu na bicygli, každé ráno,“ zavtipkoval miestny štamgast duchovnímu. Tým, že predchádzajúci rozhovor bol o turistike, kňaz si chvíľu myslel, že sa rozpráva o nejakej športovej aktivite a nie o návšteve miestneho staničného bufetu, ktorý patrí do koloritu trstenských krčiem. Na zozname sa nájdu aj tradičné miesta, ako U hodinárov (v rokoch 1939 – 1945 boli v týchto priestoroch kancelárie mestského úradu), Tatra či Žaba. V poslednej

KLASICKÉ KRČMY

Hostinec u troch Hodinárov

☞ budova Hotela Roháč, na križovatke ulíc Železničiarov a Kukučínova, FB: HostinecutrochHodinarov

Staničný bufet ☞ Železničiarov 13 (drevená búda pri železničnej stanici, miestnymi prezývaná Téryho chata)

Tatra ☞ Železničiarov 29 (blízko autobusovej stanice)

Žaba ☞ Slovenského národného povstania 25 (krčma je umiestnená v budove zo strany od rieky Oravica, hneď vedľa cyklotrasy)

menovanej sa dá ochutnať aj nápoj Medved. Vymysleli ho miestni. Pestrá kombinácia pozostáva z piva, červeného vína, rumu a kokakoly. Krčmár zásadne čapuje dvanástku, a keď si niekto vypýta pivo s nižším obsahom alkoholu, odporučí mu, nech si ju zriedi s vodou. Ak chcete nasiaknuť do nálad a tém, ktoré rezonujú Trstenou, sú to najlepšie miesta, kde sa dostať do obrazu a zistiť, kde je zaručená pravda.

NAJSTARŠIE KRČMY

S rozvojom obchodu a pravidelných jarmokov v Trstenej bezprostredne súvisí aj zriaďovanie krčiem a pohostinstiev. Prvé začali fungovať už krátko po založení mesta. Dediční richtári mali v období 16. až 18. storočia ako jeden zo svojich príjmov aj prevádzkovanie vlastnej krčmy. V roku 1619 počas richtárovania Martina Trstenského bola v Trstenej panská krčma, píla a mlyn. V 17. storočí fungovala na námestí aj zemepanská krčma. Väčšia časť z jej príjmov plynula

do pokladnice Oravského hradu. Trstenčania však nechceli piť pivo z Oravského Podzámku a z tejto povinnosti sa museli vykúpiť. Z toho obdobia pochádza aj slovné spojenie suché pivo, keďže poddaní mešťania museli oravskému panstvu zaplatiť ročnú taxu aj za nevyppité pivo.

MIESTNY PIVOVAR

Začiatkom 18. storočia sa v Trstenej rozmohli nelegálne súkromné pälence a drobné pivovary. V rokoch 1736 a 1738 vykonalo oravské panstvo viackrát kontrolu, aby zistilo, kto má na území mesta nelegálne pälence. Jeho vedeniu nariadilo, aby boli zrušené, a aby bol namiesto nich zriadený mestský pivovar. Stalo sa tak v roku 1742 na Krakovskej ceste, pri hornom moste na mieste, kde dnes sídli Urbár Trstená, ktorý prevzal správu pivovaru od mesta v polovici 19. storočia. Varenie piva skončilo v Trstenej v roku 1948, kedy bol pivovar znárodnený a jeho budova sa začala využívať na spracovanie húb.

Tradičné chute

Ľudia na Orave kedysi prezývali Trstenčanov bagľari. Bolo to odvodené od vychýreného pečiva, ktoré sa pieklo v meste. Základom bagľov (fotka ☞ s. 35) je kysnuté cesto, najskôr varené a potom opečené v trube. Posypáva sa makom, sezamom alebo lanovými semiačkami. Predpokladá sa, že do Trstenej sa dostalo s príchodom židovského obyvateľstva.

„Pôvodný recept sa nám zatiaľ nepodarilo nájsť, tak sme ho vytvorili na základe rozprávania ľudí, ktorí si aspoň čiastočne pamätali prípravu,“ povedala Danka Furdeková, manažérka spoločnosti Coop Jednota Trstená. Jej pekárne pečie bagle príležitostne a od roku 2021 sa dajú vďaka spolupráci s mestom nájsť na tradičných jarmokoch. Zvonku sú chrumkavé a vnútri mäkké.

LUPIENKY

Chrumkavosťou sa vyznačuje aj ďalší produkt typický pre Trstenú. Miestne roľnícke družstvo PD Trsteník rozbehlo už v roku 1986 výrobu zemiakových lupienkov. Na

väčšiu časť ich výroby používajú zemiaky vypestované na svojich poliach. Chipsy sa dajú kúpiť v podnikovej predajni družstva s názvom Mäso údeniny na autobusovom nástupišti, ale sú bežne dostupné aj v potravinách a pohostinstvách v meste. Všetko vyššie spomenuté bolo zatiaľ len na zahryznutie, ale ak máte chuť na niečo väčšie, medzi najlepšie reštaurácie v regióne patrí tá v Hoteli Roháč. V meste je známa aj pizzeria Tutto Bene a Big Šiky - Street Food.

NIEČO SLADKÉ

Alexander Halimovič doniesol do Trstenej v roku 1936 receptúru na výrobu zmrzliny z rodného Severného Macedónska. Varila sa za tepla a po meste ju predával zo svojho špeciálneho zmrzlinárskeho vozíka. Aj keď sa výrobný proces kvôli prísny nariadeniam hygieny musel neskôr zmeniť, jeho vnučka Andrea verí, že sa k pôvodnému postupu vráti. Kvôli nedostupnosti pôvodných prísad však bude musieť inovovať. Z dnešnej

Bagle suroviny (8 porcií):
450 g polohrubá múka
5 g sušené drożdžie
2 ks žltka
300 ml voda teplá
1 pol. lyž. cukor kryštál
1 pol. lyž. sol

Oravské zemiakové lupienky
Predajňa PD Trsteník - Mäso údeniny
☞ Jána Hertela - Autobusové nástupišie

Jedlo ☞ s. 2

Sladké: ☞ s. 2

ponuky zmrzlín vo svojej cukrárni na námestí odporúča čučoriedkovú, ríbezľovú a bazovú. Do žiadnej nedáva umelé arómy. „Zavarila som práve čučoriedky. Ríbezľovú a bazovú sirup používam na ochutenie tiež zo svojej výroby,“ povedala. Zo zákuskov vylepšoval jej dedo najmä krémeš, ktorý vo výklade nikdy nechýba. Pri ochutnávke sladkého sa oplatí zastaviť aj v Pírožkární alebo U Václavíka. Tí, ktorí sa z mesta odsťahovali, hovoria, že nikde sa nepečú lepšie punčové rezy, veterníky či parížske rožky ako u Václavíkovcov.

Opekačka na vrchole

Orava je rajom pre výlety do prírody práve preto, že na pomerne malom území sa dá okúsiť vysokohorská, stredne náročná aj rodinná turistika. Priamo v Trstenej začínajú dva značené chodníky. Jeden z nich smeruje cez Skorušinské vrchy s rozhladňou na vrchu Skorušina (nadmorská výška 1 314 m, zelená značka 12 km, 4 h 30 min) a druhý vedie cez Oravskú

Maguru. Tu je na kopci Borová aj druhá blízka rozhladňa k mestu (nadmorská výška 780 m, 5,7 km, 2 h). Dostanete sa k nej z vrchu Uhlisko, na ktorý vedie od pumpy Slovaft na ulici Mieru červená značka. Výhodou Trstenej je aj blízkosť viacerých známych vrchov a pohorí. Na ich začiatok sa dá dostať autom z mesta do jednej hodiny a patria medzi ne napríklad poľské Tatry, Roháče, Veľký Choč, Rozsutec či Babia hora.

NAJLEPŠIE VÝHLADY

Najrýchlejší spôsob, ako sa na mesto pozrieť z výšky, je výstup na kostolnú vežu. Neďaleké Turisticko-informačné centrum ju sprístupňuje na požiadanie pre verejnosť. Má výšku 49 metrov a balkón s vyhliadkou je približne v polovici. Je z nej pekný výhľad na mesto, hrebeň Skorušinských vrchov, za ktorým vytrčá vrch Osobitá nasledovaný štítmi v Roháčoch. Pri pohľade na západ vidno majestátny Veľký Choč. Miestni chodia často aj na skalnaté bralo s dvojkrížom nazývané Skalka. K nemu sa dostanete najjednoduchšie od

dolného mosta chodníkom v záhradkárskych oblasti. Asi najpopulárnejším miestom s výhľadom na Trstenú je kopec Bubeník. Od roku 2021 naň vedie náučný chodník. Odpája sa od hornej časti krížovej cesty, ktorá začína pri moste pre peších, blízko bytovky s adresou Hviezdoslavova 10. Na Bubeníku je vybudované aj posedenie a priestor na opekačku.

BEZ NÁMAHY

K pekným výhľadom sa dá dostať aj bez turistiky. V okolí Trstenej sa nachádzajú štyri miesta, kde vás vyvezú počas celého roka lanovkou. Najbližšie sú lanovky v stredisku Roháče - Spálená, ktorá vedie pod vrch Salatín (1 500 m) a Oravice, kde sa môžete na vrchole prejsť k rozhladni Krúpová (1 065 m). Najvyššie vás vyvezú v Zakopanem na Kaspov vrch (1 987 m). Na Kubínskej holi na vás čaká okrem lanovky aj možnosť člňkovania, zipline (zjazd na lane), horské trojkolky, paragliding, lanové centrum alebo zjazd na bicykli po trati s dĺžkou viac ako 5 km.

Pohľad na Oravskú prehradu a Babiu horu z vrchu Uhlisko

Na vrchu Vólavec v Roháčoch (Foto: Ján Pallo)

VZDIALENOSŤ AUTOM Z TRSTENEJ NA ZAČIATOK ZNÁMYCH TURISTICKÝCH TRÁS

- Juráňova dolina - Oravice
⇒ 17 km, 22 min
- Roháče - Zverovka
⇒ 36 km, 33 min
- Veľký Choč - Valaská Dubová
⇒ 46 km, 45 min
- Prosiecka dol. - Veľké Borové
⇒ 38 km, 46 min
- Veľký Rozsutec - Zázrivá
⇒ 56 km, 57 min
- Kubínska hoľa - Koliesko
⇒ 44 km, 48 min
- Babia hora - Slaná voda
⇒ 30 km, 36 min
- Poľské Tatry**
- Dolina Chochołowska
⇒ 27 km, 38 min
- Kościelisko ⇒ 29 km, 39 min
- Zakopane ⇒ 35 km, 49 min

Hry a zábava

Na interaktívnu prechádzku po meste sa môžete vydať s mobilom. Trstenou a jej blízkym okolím vás prevedie Hra Troch Kameňov. Tvorcovia z občianskeho združenia VI.A.C. ju vymysleli tak, že hra má síce online základ, ale na jej zvládnutie potrebujete niekoľko predmetov, ktoré si musíte vyzdvihnúť v Turisticko-informačnom centre v Trstenej. Tu po jej zvládnutí dostanete aj malú odmenu.

Toto občianske združenie, zároveň ako prvé v regióne, prinieslo do mesta koncept Mystery dinner. Za jedným stolom počas trojhodovej večere riešite záhadu, kto z prítomných spoluhráčov spáchal vraždu hradnej paney. Na začiatku

dostane každý hráč svoje vlastné inštrukcie. V nich sa okrem iného dozvie, či je sluha, rytier, správca hradu... Popritom len jeden z vás zistí, že je zároveň vrah. Na približne dve hodiny sa tak vžijete do svojich rolí a pri jedení večere sa budete snažiť odhaliť, kto je zločinc. Nezabudnite, že vás musí byť osem alebo deväť a menu si treba objednať minimálne deň dopredu.

NA SLOBODU

Úniková hra Dedičstvo pána Majera je pomenovaná po rodákovi z dnes už neexistujúcej obce Lalkovo. Bol nedobrovoľne presídlený kvôli výstavbe Oravskej priehrady. Počas hry sa dozviete o niekoľkých

skutočnostiach zo života dedín, ktoré dnes ležia pod vodou. Dôležité je, aby ste sa v časovom intervale dostali von zo zamknutej miestnosti a vyriešili všetky zadania.

TROCHU ŠPORTU

Hranie kolkov má v Trstenej dlhú históriu a členovia miestneho klubu už niekoľkokrát reprezentovali Slovensko na majstrovstvách sveta. Okrem štyroch dráh v kolkárni, si v meste môžete zahrať aj bowling. Nachádza sa v blízkosti kostola a k hre si môžete priobjednať Párty korytko. Budú to ale minimálne tri kilá jedla, takže prídte vo väčšom počte. Aby vám všetko stihli pripraviť, treba zavolať aspoň 24 hodín vopred.

ZÁBAVA NA VEČER

Svoj aktívny deň zakončíte na námestí v historickej vinnej pivnici. Svoje objednávky si tu môžete zadávať priamo cez mobil. Obava z toho, či to naozaj funguje, sa rozplynie hneď po prinesení prvých nápojov. Okrem degustácie vín organizujú majitelia zaujímavé akcie, najmä v piatky. Každý z pozvaných DJ-ov prináša dobrú hudbu a veľa energie, takže o zábavu je postarané.

Hra troch kameňov
www.trstena.sk

ÚNIKOVÉ HRY

Počet hráčov: 3-5
Dedičstvo pána Majera
Oravské centrum mládeže,
Ústie nad Priehradou 1
www.dobrahra.sk
Escape Room Trstená
Jána Hertela
FB: EscapeRoom-Trstena

Mystery dinner

Počet hráčov: 8-9
Železničiarov 44 (synagóga)
www.dobrahra.sk

Kolkáreň Trstená

Športový areál Pod Kľozovom
skk.trstena.sk

Bowling Jantár

Hattalova 106 (parkovisko za kostolom)
FB: Jantár-Bowling-Club

Vináreň & Winebar

Námestie M.R. Štefánika 8
FB: tk.pk.sro

Voľne prístupné športové plochy

☞ s. 2

Lyzierske strediská ☞ s. 2

Riešenie záhad v escape room

Cestou na Uhlisko od Kaplnky na Kamenom vršku

Nečakaná pestrosť

Cyklistický okruh okolo Tatier s dĺžkou 250 km má vybudovaných už viacero častí určených primárne pre cyklistov. Úsek z Trstenej do Nového Targu bol jedným z prvých dokončených. Vedie po bývalej železničnej trati, a preto má príjemný profil vhodný aj pre rodiny s deťmi. Tí vytrvalejší môžu z Nového Targu pokračovať po cyklotrase až k priehrade Jezero Czorsztynskie so zaujímavým okruhom. Samostatný cyklochodník nie je vybudovaný okolo celej priehrady, ale ak sa odveziete s bicyklom od zámku Niedzica do časti Wronina, vyhnete sa jazde po krajnici vozovky a náročnému stúpaniu. Ak by ste sa následne chceli vrátiť späť do Trstenej, prešli by ste spolu 150 km. Rekreačnejší cyklisti sa radšej dopravujú autom do dedinky Děbno s UNESCO kostolíkom a absolvujú len samostatnú trasu okolo poľskej priehrady.

KÚPANIE AJ SKANZEN

Na cyklochodníku v smere do Nového Targu sa viete

vybrať aj na kratší výlet do Chochoľova vzdialeného od Trstenej 18 km. Aby ste si mohli zaplávať v akvaparku Thermi Chochoľowskie, nezabudnite odbočiť tesne za slovensko-poľskou hranicou pri drevenej kapličke. Po oddychu v bazénoch alebo saunách sa vráťte do Trstenej za približne 40 min. Cesta späť bude ľahšia. Väčšinu času pôjdete miernym klesaním.

S kúpaním sa dá spojiť aj ďalší okruh. Bol označený v roku 2017 po rekonštrukcii kaplnky v časti Osada pri Oravskej priehrade a meria 22 km. Polovica vedie po asfaltových cestách, polovica po poľných. Pri kaplnke je ohnisko a dolu drevenými schodami sa dá dostať k malej pláži na brehu priehrady.

Z roka na rok pribúdajú nové úseky pozdĺž rieky Orava. Dá sa na ne napojiť v neďalekom Tvrdošine. Ľudia ich majú radi, lebo sú vedené tesne popri vode. Ak odbočíte od rieky Orava v Podbieli smerom na Zuberec, dostanete sa po bezpečnom chodníku až do

oravského skanzenu. Netreba zabudnúť ani na rozsiahly bikepark na Kubínskej holi, kde si viete bicykle aj priamo požiť a vyvieť si ich na vrchol lanovkou.

CYKLISTICKÉ OKRUHY:

(pri plánovaní použite mapy.cz alebo aplikáciu Strava)
☞ dĺžka trasy
☞ prevýšenie

- Trstená - Podbiel - Zuberec - Oravice - Trstená (☞ 54 km ☞ 473 m)
- Trstená - Kaplička na Kamenom vršku - Uhlisko - Borová - Tvrdošín - Židovský cintorín - Trstená (☞ 15 km ☞ 327 m)
- Trstená - Kaplnka Liesek - Hranicný prechod - Kaplnka Osada - Kamenný vršok - Trstená (☞ 22 km ☞ 300 m)
- Trstená - Medvedzie - Skalka - Javorový vrch - Magurka - Hotel Altis - Ústie nad Priehradou - Trstená (☞ 30 km ☞ 710 m)
- Trstená - Nowy Targ - Trstená (☞ 77 km ☞ 428 m)
- Trstená - Nowy Targ - Niedzica Zamek - plavba loďou - Wronina - Nowy Targ - Trstená (☞ 137 km ☞ 815 m)
- Trstená - Chochoťov - Thermi Chochoťowskie - Chochoťov - Trstená (☞ 40 km ☞ 282 m)

Oravské more

Oravská priehrada (Foto: Miroslav Mášiat)

Oravská priehrada je rozlohou aj objemom najväčšou vodnou plochou na Slovensku. Približne dve tretiny z nej patria pod správu Trstenej, keďže územie troch z piatich zatopených obcí (Ústie, Hámré a Osada) pribudlo do katastra mesta po dokončení vodného diela v roku 1953. Jeden zo zdrojov pracovnej sily pri jej výstavbe bol tábor nútenej práce. Fungoval v rokoch 1941 – 1949. Okrem iných v ňom boli sústreďovaní

politickí väzni. Nachádzal sa v lokalite, kde dnes stojí Oravské centrum mládeže. Okrem iného tu nájdete pamätnú tabuľu a makety zatopených obcí (☞ s. 55).

KÚPANIE A LOĎ

Ak sa chcete okúpať, vyberte sa do častí Ústie alebo Prístav so vstupmi do vody z kamenistých alebo trávnatých brehov. V neďalekom Autocampe Stará hora si môžete požičať vodné bicykle, loďky, vyskúšať jazdu na vodných lyžiach či nafukovacím banáne. Z Prístavu sa viete vydať na 1,5 hodinovú vyhlídkovú plavbu s 25 minútovou zastávkou na Slanickom ostrove. Zachoval sa tam kostol a časť krížovej cesty zo zaplavenej obce Slanica. Oravská galéria tu vystavuje tvorbu ľudových umelcov. V kombinácii s letnými koncertmi tam zažijete neopakovateľné chvíle. Na priehrade si prídu na svoje aj rybári, ktorí tu lovia najmä kapry, zubáče a štuky. Priemerná hĺbka vodného diela dosahuje 15 metrov a k

dispozícii sú denné aj týždenné povolenia na rybolov. Kúpiť sa dajú v predajni rybárskych potrieb na ulici Železničiarov. Tu vám zároveň poradia, kde je možné loviť, nakoľko celá vodná plocha je chráneným územím s rôznymi stupňami ochrany.

AKVAPARKY

V prípade zlého počasia sú v blízkosti Trstenej viaceré možnosti na kúpanie. Asi najzaujímavejšou je veľký akvapark Thermý Chochoľovské s 30 bazénmi, divokou riekou, umelými vlnami, tobogánmi aj piesočnou plážou. Jeho súčasťou je rozsiahly saunový svet so saunovými rituálmi, pri ktorých máte panoramatický výhľad na Tatry. Rituály sa pravidelne konajú aj v noci. Chochoľov je vzdialený od Trstenej 20 minút autom, podobne ako ďalšia zaujímavá lokalita v Oraviciach. Tu sa okrem akvaparku nachádza samostatné kúpalisko so železitou vodou a všetko je situované hneď vedľa lyžiarskeho strediska.

Pamätná zóna na obce zatopené Oravskou priehradou
☞ s. 55

Tematické hry ☞ s. 76

Autocamp Stará hora
www.oravskapriehrada.sk

Výletná loď
☞ Trstená, časť Prístav 337
www.lodorava.sk

Thermý Chochoľovské
☞ Chochoľov 400
www.chocholowskiethermy.pl

Meander Oravice
☞ Oravice 110
www.meanderoravice.sk

Slovenský rybársky zväz
Predajňa rybárskych potrieb
☞ Železničiarov 38, Trstená
www.srztrstena.sk

Novodobý rozvoj

Možno je prekvapením, že na stránkach tohto knižného sprievodcu sa dočítate aj o výrobných fabrikách. Práve ony však mali významný vplyv na to, ako mesto vyzerať. Za samotnú budovu dnešného mestského úradu vďačíme zakladateľovi trstenskej rafinérie Móricovi Maťugovi a veľká časť panelákov bola vybudovaná pre stovky robotníkov závodu na výrobu lesných traktorov. V centre im museli ustúpiť pôvodné murované domy a drevenice. Ropa na Orave? Projekt stavby rafinérie v Trstenej sa zrodil na začiatku 20. storočia. Bolo to ešte v období, kedy naše územie patrilo pod Rakúsko-Uhorsko podobne ako južná časť Poľska, Halič. Práve tam sa našli prírodné ložiská ropy, ktoré sa stali hlavným zdrojom surovín pre novovznikajúci podnik. Výstavba rafinérie prebiehala v rokoch 1906 – 1907 medzi Trstenou a Tvrdošínom neďaleko križovatky, kde sa

odbočuje z hlavnej cesty do Zábiedova. Jej oficiálny názov bol Trstenská rafinéria na petrolej (maďarsky: A Trsztenai petróleumi finomító gyár) a mala priame napojenie na železnicu. Rozpad monarchie spôsobil podniku vážne problémy tak v dodávke surovín, ako aj v odbyte. V tom čase mala 30 až 50 zamestnancov, pričom ich počet závisel od rozsahu zákaziek. Na výrobu sa podnik využíval minimálne a stal sa hlavne skladom. Po bojoch počas 2. svetovej vojny bola rafinéria v Trstenej úplne mimo prevádzky. Od roku 1946 sa využívala opäť na skladovanie benzínu a svoju pôvodnú funkciu už nikdy neobnovila. Časť z jej budov sa zachovalo dodnes. Od traktorov po elektromobily Produkcia lesných traktorov pod značkou LKT sa začala v Trstenej v roku 1971. V tom období to bola veľká novinka, keďže Trstenčania vyrobili prvý traktor určený na ťažbu dreva

v celej strednej a východnej Európe. Možno to bol dar socialistického plánovania k 600. výročiu založenia mesta. V 80. rokoch 20. storočia mal závod až 1 050 zamestnancov a výrobu, aj keď v menšom rozsahu, sa podarilo udržať dodnes.

„Kvalita produkcie, spoľahlivosť a univerzálnosť strojov LKT dnes radí našu značku k európskej špičke a najpredávanejším lesným kolesovým traktorom v Európe,“ povedal Peter Šinál, riaditeľ firmy LKT. Najväčším zamestnávateľom v Trstenej je v súčasnosti japonský koncern Panasonic. Zameriava sa na výrobu komponentov pre elektrotechnický, automobilový priemysel a časť jeho produkcie je využívaná pri výrobe elektromobilov. Firma patrí medzi desať najväčších elektrotechnických spoločností na Slovensku. Dlhšiu tradíciu má v meste aj výrobca káblov spoločnosť Elkon.

Lesné traktory (Foto: Archiv LKT)

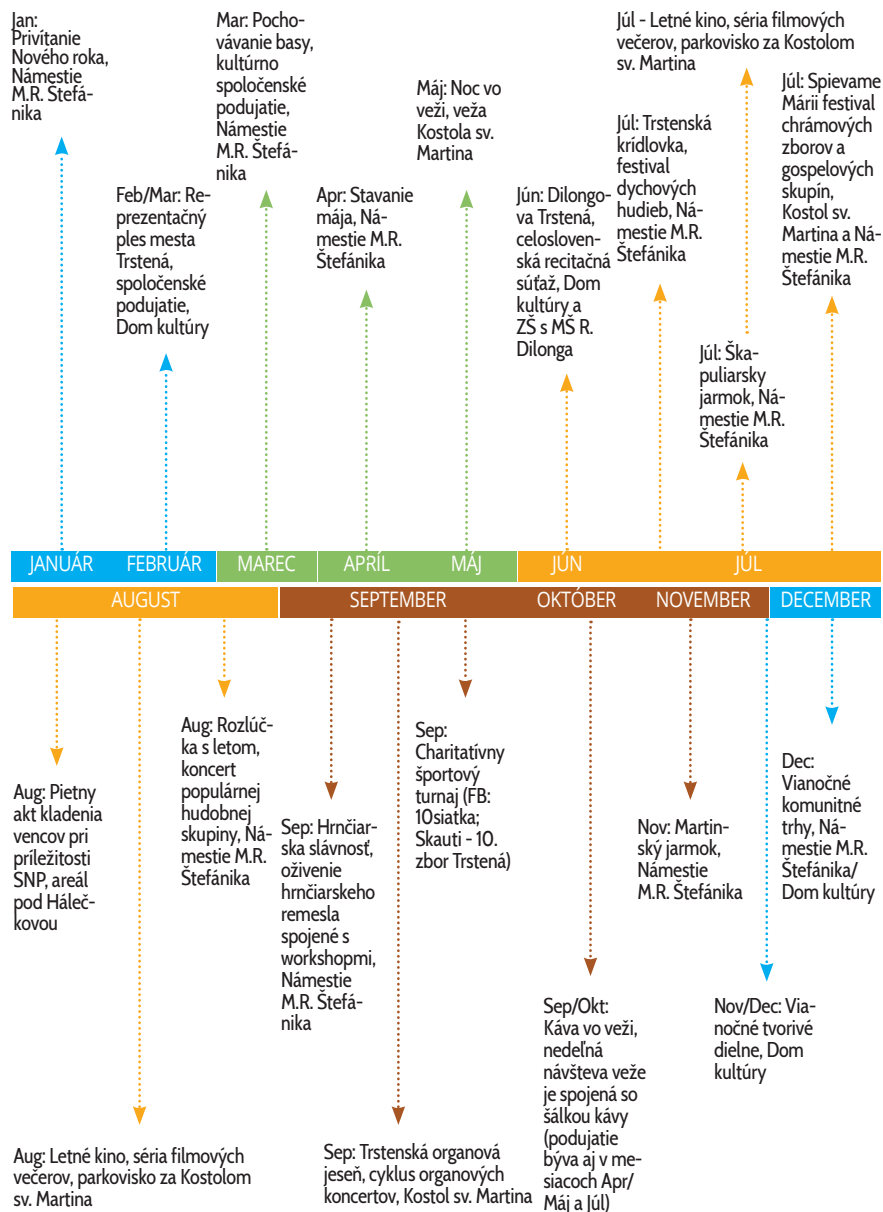
Suveníry

Nakúpiť malé darčeky pripomínajúce Trstenú sa dá najmä v Turisticko-informačnom centre na ulici Železničiarov 1, kde je široký výber magnetiek, pohľadníc či kníh. Na tej istej ulici, len

bližšie k železničnej stanici, nájdete predajňu s trstenskou keramikou. Okrem klasických hrnčiekov a váz tu ponúkajú rôzne misy a taniere pre bežné použitie, takže sa dá vybrať aj niečo praktické. Na blízkej

autobusovej stanici je predajňa Roľníckeho družstva Trsteník. Okrem typických oravských zemiakových lupienkov tu majú aj oravské korbáčiky, údený oštiepok či ďalšie výrobky zo svojej produkcie.

Podujatia

Oravská priehrada a Babia hora (Foto: Miroslav Mäsiar)

B

babica – pôrodná baba
 baglari – trstenci
 bardzo – veľa
 bitang – darebák
 blach – plech
 borg – úver
 brežek – briezok
 brna – čierny kôň
 brud – špina
 bujak – býk
 burbundia – burgyňa
 brzdeť – prdiť

C

carek – chliev pre teľa,
 ovcu, prasa
 cetko – cedítko
 cicvor – prilepený na
 mame
 cieň – dreváreň
 ckala – skala
 cklep – pivnica, obchod
 cmuľ – cumeľ
 curigať – cúvať
 čekať – čakať
 čosik – čosi
 čuo – čo

D

džad – zobrák, chudák (v
 Trstenej každý, kto nie je z
 Trstenej)
 dach – strecha
 daremný – daromný
 díla – otesané drevá na
 stojisku v maštali
 dluch – dlh
 dlúbe – hrabe sa, vrta sa
 do poľa – von
 dokučať – podpichovať,
 nedať pokoj
 dokučný – dotieravý
 doteľ – dotiaľ
 drabina – rebriek
 drisnúť – udrieť, spadnúť
 drištel – safran
 dupa – zadok
 dúra – diera
 duríť – poháňať
 durkať – dobiedzať

F

fertucha – zástera
 firhang – záclona
 foršty – hrubé dosky
 fmdúľa – parádnica
 fšadeľ – všade
 furt – stále

G

gajst – petrolej
 gánek – chodba
 garád – priekopa pri ceste
 geršľa – krúpy
 gjaty – nohavice
 gledňak – širší hlinený
 hrmiec
 glöjd – špinavec
 grib – hrib
 grochmať – škrob

grunt – polia
 gurtňa – opasok
 gziť sa – honiť sa (prene-
 sene behať)

H-J

hafiri – čučoriedky
 hareš – väzenie
 hefka – tam, hefto – to,
 tamto, hokerlík – stolíčka
 bez operadla, honiť –
 behať, hriebeľ sa, hrabať
 sa, hvo – stoj
 chabzda – ostrá tráva
 chlišťat – fríkať
 idem do vás – idem k vám
 jarmak – jarmok
 jaz – hrádza na potoku
 jupka – ženský kabátik
 jutro – zajtra

K

kadeľ- tadeľ – kade - tade
 kapelus – klobúk
 kasňa – skriňa
 keľčik – dlh
 keľo – koľko
 kešeňa – vrecko na kabáte
 kiačka – štica
 kiadiť – smradieť
 kistka – ozdoba na
 konskom postroji
 kľačky – sánka
 klajbas – ceruza
 klavá – lavá v zmysle
 nemožná
 kľovač – ilovitá pôda
 koľada – vianočné sväte-
 nie domov
 komedia – komediant
 komprd – hrib
 košina – prútený veľký kôš
 do voza
 krak – krík
 kuľša – kukuričná alebo
 jačmenná kaša
 kupačka – oblievačka
 kuriť – chumeliť /sneh/
 kuzeň – kováčska dielňa

L

ľalka – bábika
 ľať – silne prašať
 lika – lyžica
 lišta – listie
 ľónik – poistka na voze
 lupkať – búchať

M, N

maras – močiar
 mendrej – obor, veľký
 muž
 merizdať – prežúvať
 mizórka – medzera medzi
 domami
 mlátek – kladivo
 namlavjať – nahovárať
 naruča – náručie
 netra – netreba
 nigdeľ – nikde

O

obačiť – pozrieť, skúsiť
 obecať – dať, obetovať
 odevačka – vlniak
 oskubený – otrhaný,
 neupravený
 oštoba – ženská nadávka
 otrova- otrava

P

paskuda – nadávka
 patyk – koľík
 päťáci – Tvrdošincania
 piera – perie
 piňvica – pivnica
 pitvor – chodba, predizba
 piata – päta
 pluta – dlhý dážd'
 pňak – peň
 pohoda – pekné počasie
 presmradať sa – chodiť
 hore-dole
 prez – cez
 pručla – vesta
 pulak – moriak
 pulka – morka, egreše

R

rafnuť – udrieť
 rachunek – účet
 rajbať – prať, čistiť
 rala – časť chotára
 rector – učiteľ, organista
 repa – zemiaky (na hornej
 Orave)
 rihať – zvracať
 ripnúť – udrieť, ukradnúť
 rozvora – poistka na voze
 rura – trúba na pečenie

S, Š

sipanica – studená sýpka
 sklep – ochod, pivnica
 skrišeňa – vzkriesenie
 skvasiť – pokaziť, zničiť
 skvora – koža
 sluchať – poslúchať
 stukať – stenať
 šafolka – šatka na hlavu
 šarpať sa – mykať sa
 šechtár – nádoba na
 dojenie
 šiba – sklo, okno
 šibalky – zápalky
 šifonér – skriňa
 škapuliarka – sviatok
 Panny Márie Karmelskej
 (16. júla)
 škrobať repu – škrabať
 zemiaky
 šľoga – vyrúbaný les
 šnupticheľ – vreckovka
 špahret – sporák
 štrofovať – pokutovať
 štrumpadla – podväzok
 na pančuchy
 štučať – dobiedzať,
 pichať
 štur – potkan
 šuntak – malé prasa
 švingať – kývať nohami

T

tadeľ – tade
 taliga – fúrik
 teľi, telo – tolky, tolko
 teš – tiež
 tluk – tlk
 tra – treba
 treska – trieska
 truňa – tien

U

uhľa – uhlie
 uchilaj sa – uхни sa
 urvať – odtrhnúť
 uvalať sa – ufúlať sa
 uvijať sa – usilovať sa

V

vaješnica – praženica
 večiereň – litánie,
 popoludňajšia nedelňa
 pobožnosť
 vekňa – upečený chlieb
 vemja – vemenó
 vikuriť sa – vykašať sa
 na niečo
 viľk – vlk
 virgať – skákať, mykať sa
 vjaža – veža
 vlačuhy – účet
 vocki – liace (remene na
 konskom postroji)
 vort – plošná miera
 vosťa – bodliak, pichliač
 vybač – prepáč

Z

začín – čas stodoly na
 slamu
 zapreť – zavrieť
 zateľ – potiaľ
 zboža – obilie
 zdechnúť – zdochnúť,
 skapať
 zimná voda – studená
 voda
 zimuni kabát – zimný
 kabát
 zmamiť sa – zabiť sa
 zoboľ – dieťaťko
 žebrať – žobrať
 žebroníť – úpenlivo prosiť
 žrebja – žriebä

Slovné spojenia:

banda bije – hrá dychovka
 švingať nohami – kývať
 nohami
 škrobať repu – čistiť
 zemiaky
 šľoga – vyrúbaný les
 od Kendere do Paľe –
 označuje „celé mesto“,
 niekdajší prvý a posledný
 dom v meste

Zozbierali: Daniela
 Wolfová (rod. Paľčugo-
 vá), Eleonóra Germuško-
 vá (rod. Paľčugová),
 Jozef Bulla a Ján Fukas.

Key to main symbols

- address
- phone
- driving from Trstená's city centre
- walking distance for sites in Trstená
from M. R. Štefánik Square
- days when site is open
- religious service
- wheelchair access
- restaurant
- gift shop
- museum
- gallery
- theatre
- train stop (station)
- bus stop (station)
- public transport: stop
- population
- information centre
- events
- church
- cemetery, cross, chapel
- castle
- statue, monument
- manor house, mansion
- castle ruins
- cave
- ski resort
- water park
- page references for sites described
in greater detail elsewhere in the guide
- tourist path
- cycle path

Legenda k symbolom

- adresa
- telefón
- vzdialenosť autom z centra Trstenej
- pešia vzdialenosť pamiatok v
Trstenej od Nám. M.R. Štefánika
- dni, kedy je pamiatka otvorená
- omše, bohoslužby
- bezbariérový prístup
- reštaurácia
- suveníry
- múzeum
- galéria
- divadlo
- vlaková stanica, vlak
- autobusová stanica, autobus
- názov zastávky hromadnej dopravy
- počet obyvateľov
- informačné centrum
- podujatia
- kostol
- cintorín, kríž, kaplnka
- hrad
- socha, pamätník
- kaštieľ
- zrúcanina hradu
- jaskyňa
- lyžiarske stredisko
- akvapark
- referencia k stranám pre miesta pod-
robnejšie opísané v inej časti sprievodcu
- turistická trasa
- cykloturistická trasa

**Information and
contact details**

**Calendar of
events**

**Kalendár kultúrnych
podujatí**

**3D drawings
of historical
monuments**

**3D nákresy
pamiatok**

**Suggested
three-day
itinerary**

**Plán cesty
na predĺžený
víkend**

**Top sights
in the region**

**Top
pamiatky
v regióne**

**More than
100 photos**

**Viac ako
100 fotografií**

**Informácie a
kontakty**

TOURIST INFORMATION CENTRE
TURISTICKO-INFORMAČNÉ CENTRUM

☒ Železničiarov 253/1, Trstena
☎ +421 (0)902 038-067 info@oravatic.sk